

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘๕ มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๖

"...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ ผู้ที่จะสามารถประพฤติชอบและหาเลี้ยงชีพชอบได้ด้วยนั้นย่อมจะต้องมีทั้งวิชาความรู้ ทั้งหลักธรรมทางศาสนาเพราะสิ่งแรกเป็นปัจจัยสำหรับใช้กระทำการงาน สิ่งหลังเป็นปัจจัยสำหรับส่งเสริมความประพฤติ และการปฏิบัติการงานมิชอบ คือให้ถูกต้องและเป็นธรรม..."

พระราชดำรัส
พระราชทานแก่ครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ๔ จังหวัดภาคใต้
ณ มัสยิดกลาง จังหวัดปัตตานี
๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๙

วารสารไทย
THAI JOURNAL

วารสารไทย เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดี ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘๕ มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๖
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125-572X

บรรณาธิการ นายชาคริต จุลกะเสวี
บรรณาธิการผู้ช่วย นายเมธี เผื่อนทอง
กองบรรณาธิการ นายวิจิตร อาวะกุล
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา
คุณหญิงคณิตา เลขะกุล
นายสมบัติ พลายน้อย
นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช
นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นายทินกร ภูวะปัจฉิม

ฝ่ายประสานงาน ร.ต.ต. หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง
นางสาวภาวนา ทองศรี
นายสมบัติ สุธรรมรักษ์

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
ประธานอนุกรรมการ นายวิจิตร อาวะกุล
รองประธานอนุกรรมการ นายชาคริต จุลกะเสวี
นายเย็นใจ เลาหวณิช
อนุกรรมการ นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา
คุณหญิงคณิตา เลขะกุล
นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นายสมบัติ พลายน้อย
นางเนาวรัตน์ ทองรมย์
นายสานิตย์ ใกล้ชิด
นายทินกร ภูวะปัจฉิม
นายสมาน นภายน
นายวิษณุ เอมประณีตร์
อนุกรรมการและเลขานุการ นายเมธี เผื่อนทอง
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง
นางสาวภาวนา ทองศรี
นายสมบัติ สุธรรมรักษ์

ปก : พระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์
พญางำเมือง พ่อขุนเม็งราย พ่อขุนรามคำแหง
สถานที่ : อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ภาพ : เมธี เผื่อนทอง

วารสารไทย
เป็นวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ

สำนักงานวารสารไทย
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

พิมพ์ที่
บริษัท อิงค์อาร์ต จำกัด
๒๐๗/๑๑ หมู่บ้านอโณทัย ถนนพระราม ๓ ซอย ๙
แขวงบางคอแหลม เขตบางคอแหลม
กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทร. ๐-๒๖๘๙-๒๕๔๔

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ จาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

ปัจจุบันความเจริญทางวัตถุของโลกโดยรวม ออกจะมีความรุนแรงเหนือความเจริญทางจิตใจของมนุษย์เรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งของเยาวชน ตลอดจนประชาชนบางส่วนมากยิ่งขึ้นด้วยอย่างน่าวิตก

โดยเฉพาะเอกลักษณ์อันดีงามของชาติไทย ที่สั่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต มาในยุคปัจจุบันนี้ดูจะได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงมากจากการที่เยาวชนของเราได้ห่างเหินจาก **"วัด"** และขาดความใกล้ชิดกับครอบครัวเพิ่มทวีมากขึ้น ประกอบกับมีตัวอย่างอันเลวร้าย ทำลายศีลธรรมและจารีตประเพณีอันดีงามของไทยเรา จากการกระทำของเยาวชนที่สามารถจะแสวงหาพบเห็นได้ง่าย ทั้งจากอิทธิพลของสื่ออินเตอร์เน็ต สื่อมวลชนต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์บางประเภท และโทรทัศน์บางรายการที่ยัดเยียดสิ่งเลวร้ายในทางลบ ให้กระทบต่อจิตใจของเยาวชนทั้งหลายได้ง่าย จึงมีส่วนทำให้คุณค่าอันดีงามของวัฒนธรรมไทยหลายประการ ต้องเสื่อมสลายไปด้วยอย่างน่าวิตกยิ่ง

อย่างเช่นความรุนแรงที่เยาวชนนิยมการใช้กำลังเข้าข่มเหงผู้ที่อ่อนแอกว่า การก่อเหตุในทางชั่วร้าย การกระทำผิดทางเพศ เพียงเฉพาะตัวอย่างประการสุดท้ายนี้เท่านั้น ซึ่งได้พยายามแก้ไขกันมานานแล้ว แต่กลับมีการกระทำผิดทวีคูณยิ่งขึ้น น่าวิตกจริง ๆ สมควรจะต้องช่วยกันแก้ไขให้จงได้

มีตัวเลขสถิติคดีที่ชัดเจนว่า ในปี ๒๕๔๐ มีกรณีผู้กระทำผิดทางเพศแก่เยาวชนถึง ๑๓๘ คดี ที่น่าเศร้าใจอย่างยิ่งก็คือ มีหลักฐานปรากฏเผยแพร่ด้วยว่า ผู้ลงมือทำความผิดเหล่านั้น นอกจากเด็กด้วยกันเองแล้ว ก็ยังมี ครู ญาติ พ่อเลี้ยง และไม่เว้นแม้แต่พ่อบังเกิดเกล้าก็มี พอถึงปี ๒๕๔๒ คดีได้มีพุ่งขึ้นสูงถึง ๓๐๐ คดี

นี่ผมไม่อยากยกตัวอย่างในปีนี้ ด้วยเกรงว่าท่านผู้ใหญ่ที่เปี่ยมด้วยจริยธรรม และยึดมั่นต่อเอกลักษณ์ของชาติอย่างมั่นคงจะกระเทือนใจไปด้วยไม่น้อย เพราะจำนวนคดีมีเพิ่มมากขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อเลย

ดังนั้น จึงสมควรที่ท่านผู้ใหญ่ที่เคร่งครัดต่อการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์อันดีของชาติไทยทั้งหลาย จะได้ร่วมใจกันพิจารณาเร่งหาทางแก้ไขทุกด้าน ให้ดีขึ้นโดยเร็วด้วย จะช่วยกันในทางใดได้ก็ต้องปฏิบัติกันให้เต็มที่ และควรสนับสนุนให้ **"วัด"** และ **"โรงเรียน"** มีส่วนช่วยในการนี้ให้ถูกต้องด้วย

แม้แต่ **"วารสารไทย"** ของเรา ซึ่งก็พอจะมีส่วนร่วมช่วยได้อยู่บ้าง ก็สมควรที่รัฐบาลจะได้มองเห็นความสำคัญ ช่วยให้ปรับปรุงเพิ่มจำนวนพิมพ์ เผยแพร่ให้ทุกหน่วยงาน สถานศึกษา ตลอดจน อบต. ทั้งหลายได้ทั่วถึงด้วย ก็จะมีประโยชน์มากยิ่งขึ้น

อนึ่ง กองบรรณาธิการวารสารไทยต้องกราบขออภัยผู้อ่านทุกท่าน เนื่องจากการจัดพิมพ์วารสารไทยฉบับที่ ๘๔
(ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๔๕) มีข้อผิดพลาดบางประการ ดังนี้

- *ปกหน้า ปีที่* **๒๔** *กรุณาแก้เป็น ปีที่* **๒๓**
- *บทความเรื่อง "พระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์" หน้าที่ ๒๓ ข้อความ* ***"นายสุวิชญ์ รัศมิภูมิ"*** *กรุณาแก้เป็น* ***"นายสุวิชญ์ รัศมิภูติ"***

ชาคริต จุลกะเสวี

สารบัญ

วารสารไทย
THAI JOURNAL

- ความน่าพิศวงของกรรม ๔
- พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว ๗
- พ่อขุนคำแหงพระราม ๒๑
- การพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ แบบทั่วทั้งโรงเรียน (Whole-School Approach) ๒๕
- ประชาชนจะช่วยชาติได้อย่างไร ๓๓
- วรรณกรรมสุนทรภู่สู่วรรณกรรมโลก ๔๓
- วิญญาณความรักที่ขอมอบให้เกษตรกรริมฝั่งน้ำ ๕๐
- เบื้องหลังสำนวนไทย ๖๒
- ชื่อถนนนี้มีความหมาย (ตอนที่ ๓) ๖๕
- จดหมายเหตุนาฏศิลป์ไทยไปแสดงที่ภูมิภาคลาตินอเมริกา (ตอนที่ ๒) ๗๑
- เพลงกราวกับกราวธรรมศาสตร์ ๗๘
- กฎหมายที่คุ้มครองและควบคุมการค้าสัตว์น้ำจำพวกปลา ๘๗

ความน่าพิศวงของกรรม

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

กรรม หมายถึง การกระทำ

คำว่า **"กรรม"** ในพระพุทธศาสนา เป็นคำที่มีความหมายเป็นกลาง หมายถึงการกระทำไม่เจาะจงบ่งเป็นการกระทำที่ไม่ดี อันเป็นกรรมที่ไม่ดี เป็นบาปกรรม หรือเป็นอกุศลกรรมและไม่เจาะจงบ่งเป็นการกระทำที่ดี อันเป็นกรรมดี เป็นบุญกรรม หรือเป็นกุศลกรรม คำว่า **"กรรม"** นั้น ทั่วไปใช้ในความหมายว่า ความไม่ดี เช่นเดียวกับคำบาปกรรมและอกุศลกรรม จึงเท่ากับทั่วไปใช้คำ **"กรรม"** เป็นคำย่อของกรรมไม่ดีคือบาปกรรมหรืออกุศลกรรม

อำนาจของกรรมใหญ่ยิ่งที่สุด

พุทธศาสนสุภาษิตมีว่า **"วโส อิสสริยัง โลเก อำนาจเป็นใหญ่ในโลก"** ในบรรดาอำนาจทั้งปวงในโลกอำนาจของกรรมใหญ่ยิ่งที่สุด อำนาจเป็นใหญ่ในโลกและไม่มีอำนาจใดเสมออำนาจของกรรม กรรมดีมีอำนาจในทางดี กรรมไม่ดีมีอำนาจในทางไม่ดี

คนดีมีอำนาจ ย่อมใช้อำนาจในทางดี

เปรียบเช่นคนดีมีอำนาจ ย่อมใช้อำนาจในทางดีก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น คนไม่ดีมีอำนาจย่อมใช้อำนาจในทางไม่ดีก่อให้เกิดความทุกข์ความร้อนทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น คนมีอำนาจในทางที่ดีย่อมใช้อำนาจนั้นก่อความร่มเย็นเป็นสุข ให้เกิดทั้งตนเองให้เกิดทั้งแก่ผู้อื่น

กรรมเป็นของของตน

ความเจริญรุ่งเรืองร่มเย็นเป็นสุขก็ตาม ความตกต่ำทุกข์ร้อนก็ตามย่อมเกิดจากกรรม ย่อมมีกรรม เป็นเหตุให้เกิดแน่นอนเสมอไป ผลดีทั้งปวงย่อมเกิดจากกรรมดีมีกรรมดีเป็นเหตุ ผลไม่ดีทั้งปวงย่อมเกิดจากกรรมไม่ดีมีกรรมไม่ดีเป็นเหตุ กรรมของผู้ใดผลย่อมเป็นของผู้นั้น ผลจักไม่เป็นของผู้อื่น ผู้ใดทำกรรมดี ผู้นั้นย่อมจักได้รับผลดีเป็นความเจริญรุ่งเรืองร่มเย็นเป็นสุข ผู้ใดทำกรรมไม่ดีผู้นั้นย่อมได้รับผลไม่ดี เป็นความตกต่ำ เป็นความทุกข์ร้อน

ผลแห่งกรรม ย่อมตรงต่อเหตุที่กระทำไว้

อำนาจของกรรมทั้งใหญ่ยิ่ง ทั้งล้ำลึก ยากที่สามัญชนคนทั้งหลายจะเข้าใจได้ถูกแท้ แต่แม้ผู้ใดจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ตาม ย่อมไม่พ้นผลของกรรมที่ตนกระทำแล้วได้ ย่อมต้องได้รับผลของกรรมที่ตนกระทำแล้ว ทำกรรมดีใดจักได้รับผลของกรรมที่ตนกระทำแล้ว ทำกรรมดีใดจักได้รับผลของกรรมดีนั้นทำกรรมไม่ดีใด.... จะได้รับผลของกรรมไม่ดีนั้นแน่นอนเสมอไป ผลที่เกิดแก่กรรมใด ย่อมตรงกับกรรมที่เป็นเหตุแห่งผลนั้นเสมอ เช่น ความขี้โรคย่อมเกิดแต่ความเบียดเบียน ความขี้โรคเป็นผลอันตรงกับกรรมที่เป็นเหตุคือความเบียดเบียน ความเบียดเบียนเป็นการทำให้เกิดความไม่เป็นสุข ความขี้โรคก็เป็นความไม่เป็นสุข ผู้ทำเหตุคือความเบียดเบียน ก็ย่อมได้รับผลเป็นผู้ขี้โรค ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ผู้ไม่เบียดเบียน เป็นผู้มีอายุยืน

ความมีอายุยืนมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง ย่อมเกิดแต่ความไม่เบียดเบียน ความมีอายุยืนมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงเป็นผลที่ตรงกับกรรมที่เป็นเหตุคือความไม่เบียดเบียน ความไม่เบียดเบียนเป็นการทำให้มีความสุขความเจริญอายุ ความมีอายุยืนมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง เป็นความสุขความเจริญอายุ ผู้ทำเหตุคือความไม่เบียดเบียน ก็ย่อมได้รับผลเป็นผู้มีอายุยืน มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ผู้มีศีล จิตใจจักเบิกบาน ผิวพรรณผ่องใส

ความมีหน้ามีตาเบิกบานแช่มชื่น ผิวพรรณผ่องใสงดงามย่อมเกิดแต่ความมีศีล ความมีหน้าตาเบิกบาน แช่มชื่นผิวพรรณผ่องใสงดงาม เป็นผลที่ตรงกับกรรมที่เป็นเหตุคือความมีศีล ความมีศีลเป็นการทำให้มีจิตใจเบิกบานแจ่มใส เป็นสุข ความมีหน้าตาเบิกบานแช่มชื่น ผิวพรรณผ่องใสงดงาม แสดงถึงความมีจิตใจเบิกบาน แจ่มใสเป็นสุข ผู้ทำเหตุคือความมีศีล ก็ย่อมได้รับผลเป็นผู้มีหน้าตาเบิกบานแช่มชื่น ผิวพรรณผ่องใสงดงาม ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ความไม่มีศีล ทำให้จิตใจเศร้าหมอง

ความมีหน้าตาผิวพรรณเศร้าหมองไม่ผ่องใส ย่อมเกิดแต่ความไม่มีศีล ความมีหน้าตาผิวพรรณเศร้าหมองไม่ผ่องใส เป็นผลที่ตรงกับกรรมที่เป็นเหตุ คือความไม่มีศีลความไม่มีศีลเป็นการทำให้จิตใจเศร้าหมองไม่เบิกบาน

เป็นสุข ความมีหน้าตาผิวพรรณ เศร้าหมองไม่ผ่องใส แสดงถึงความมีจิตใจเศร้าหมอง ไม่เบิกบานเป็นสุข ผู้ทำเหตุคือความไม่มีศีล ก็ย่อมได้รับผลเป็นผู้มีหน้าตาผิวพรรณ เศร้าหมอง ไม่ผ่องใส ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ผู้อ่อนน้อมต่อผู้ควรอ่อนน้อม จักเกิดในตระกูลสูง

ความได้เกิดในชาติตระกูลสูง ย่อมเกิดแต่ความอ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อม ความได้เกิดในชาติตระกูลสูง เป็นผลที่มีตรงกับกรรมที่เป็นเหตุ คือความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรได้รับความอ่อนน้อม ความอ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อม ย่อมทำให้ได้เกิดในชาติตระกูลสูง ความได้เกิดในชาติตระกูลสูง จักทำให้ได้รับความอ่อนน้อม แตกต่างกับความเกิดในชาติตระกูลต่ำ ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ผู้ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อม จักเกิดในชาติตระกูลต่ำ

ความได้เกิดในชาติตระกูลต่ำ ย่อมเกิดแต่ความไม่อ่อนน้อม ต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อม ความได้เกิดในชาติตระกูลต่ำ เป็นผลที่ตรงกับกรรมที่เป็นเหตุ คือ ความไม่อ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อม ความไม่อ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อม ย่อมทำให้ได้เกิดในชาติตระกูลต่ำ ความได้เกิดในชาติตระกูลต่ำ จักทำให้ไม่ได้รับความอ่อนน้อม แตกต่างกับความเกิดในชาติตระกูลสูง ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ผู้พรั่งพร้อมด้วยสมบัติ สมบูรณ์บริบูรณ์ เกิดแต่กรรมคือการบริจาค

ความพรั่งพร้อมด้วยสมบัติย่อมเกิดแต่ความบริจาค ความพรั่งพร้อมด้วยสมบัติเป็นผลที่ตรงกับกรรมที่เป็นเหตุ คือความบริจาค ความบริจาคเป็นเหตุที่ผู้จะทำได้ จะต้องมีความพอใจระดับหนึ่งและมีความเมตตากรุณาในระดับหนึ่ง ซึ่งนับเป็นสมบัติของใจ สมบัติของใจคือความพอและความเมตตากรุณา ที่ประกอบด้วยการสละบริจาคเป็นกรรมฝ่ายเหตุ มีความพร้อมด้วยสมบัติเป็นผล ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ความขาดแคลน เกิดแต่การไม่บริจาค

ความขาดแคลน ย่อมเกิดแต่ไม่มีการบริจาค คือไม่ได้ทำเหตุคือการบริจาคที่จะให้เกิดผลเป็นความไม่ขาดแคลน ไม่ได้ทำเหตุที่จะให้ผลเป็นความพรั่งพร้อม แม้ทำเหตุแห่งความพรั่งพร้อมไม่ขาดแคลน ย่อมได้รับผลเป็นความพรั่งพร้อม ไม่ขาดแคลน ผลย่อมตรงต่อเหตุดังนี้

ผู้ปรารถนาความมีปัญญา พึงทำจิตให้สงบ

ความมีปัญญาย่อมเกิดแต่การปฏิบัติอบรมจิตให้สงบ จิตสงบเพียงไร ปัญญาย่อมยิ่งเพียงนั้น จิตวุ่นวายเพียงไร ปัญญาย่อมหย่อนเพียงนั้น ปัญญาเป็นความฉลาดที่เกิดแต่เรียนและคิดจิตที่สงบจะทำให้ใช้ความคิดได้อย่างดี ต้องการจะคิดเรื่องใดให้แตกฉานรู้จริงด้วยตนเอง มิใช่เป็นเพียงความรู้ของผู้อื่น จิตที่สงบก็จะทำได้ให้เป็นปัญญาขึ้นมาได้ แต่จิตที่ไม่สงบวุ่นวายจะทำไม่ได้ ผู้มีปัญญา... จึงเป็นผู้มีจิตสงบ แม้ปรารถนาจะเป็นผู้มีปัญญาพึงทำใจให้สงบ คือสงบจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ปรารถนาเป็นผู้มีปัญญาเพียงไร พึงทำใจให้สงบเพียงนั้น อีกนัยหนึ่งก็คือ ทำใจให้สงบได้เพียงใด ก็จะสามารถอบรมปัญญาให้ยิ่งขึ้นได้เพียงนั้น จิตไม่สงบจะคิดแบบไม่สงบ คือคิดสับสนวุ่นวายจากเรื่องหนึ่งไปอีกเรื่องหนึ่ง เปลี่ยนเรื่องไปเรื่อยๆ จากเรื่องนี้ไปเรื่องนั้น จากเรื่องนั้นไปเรื่องโน้น โดยไม่เข้าใจถูกต้องชัดเจนในเรื่องใดเลย ทั้งนี้เป็นไปด้วยอำนาจ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่ทำให้จิตวุ่นวายไม่สงบ

ความเข้าใจในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม

ความเข้าใจในเรื่องลำลึกอย่างที่สุด คือเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมก็จะเกิดได้ด้วยความมีปัญญายิ่ง ความใช้ปัญญายิ่งคิดตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ในเรื่องของกรรมว่า กรรมดี...ย่อมให้ผลดี กรรมชั่ว...ย่อมให้ผลชั่ว ผู้ใดทำกรรมใดไว้ ย่อมต้องได้รับผลของกรรมนั้น แม้ใช้ปัญญาคิดเช่นนี้เนืองๆ ย่อมได้ความเข้าใจถูกต้อง หยิบยกพระพุทธดำรัสเรื่องกรรมขึ้นพิจารณาด้วยใจที่สงบไม่วุ่นวาย แม้ในระยะแรกจะไม่เชื่อว่าเป็นจริง แต่แม้คิดใคร่ครวญพิจารณาเนืองๆ ก็ย่อมจะได้ปัญญา เป็นแสงสว่างทำลายความมืดไม่รู้ให้เป็นความเห็นถูกรู้ถูกในเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรม ตามที่พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธดำรัสไว้ด้วยพระมหากรุณาต่อสัตว์โลกทั้งปวง

ความจริงที่เที่ยงแท้

ส่วนผลของกรรมย่อมเป็นไปตามกรรมอันเป็นส่วนเหตุที่ได้กระทำแล้ว คือผลดีย่อมเกิดแต่เหตุดี ผลไม่ดีย่อมเกิดเหตุไม่ดี พระพุทธองค์ทรงแสดงความจริงนี้ ที่แม้เห็นได้ยากแต่ก็เป็นความจริงที่เที่ยงแท้ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้

จะมีผู้เข้าใจหรือไม่จะเข้าใจผิดถูกอย่างไรก็ตาม ความจริงนี้ย่อมเป็นความจริงตลอดไป ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ผู้ใดทำกรรมใดไว้ ย่อมได้รับผลของกรรมนั้น

หมั่นพิจารณาในเรื่องของกรรมเสมอ

โอกาสมีอยู่เสมอสำหรับที่จะพิจารณาให้เกิดปัญญารู้ตามพระปัญญาในเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมทุกลมหายใจเข้าออก พิจารณาเรื่องของกรรมได้ด้วยกัน ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนกำลังทำอะไร เพียงทำใจให้สงบ พอสมควรก่อนเพื่อเหมาะแก่การน้อมไปใช้พิจารณาให้เกิดผลให้เป็นความรู้ของตนมิใช่เป็นความรู้ของพระพุทธองค์ ที่ตนเพียงจดจำไว้เท่านั้น เพราะความรู้ของผู้อื่นนั้น แม้จดจำไว้อย่างมิได้รู้มิได้เข้าใจจริงด้วยตนเอง ความรู้นั้นก็ยังมิใช่ปัญญาของตน เห็นอะไรได้ยินอะไร อย่าสักแต่ว่าเห็น อย่าสักแต่ว่าได้ยินอย่าสักแต่ว่ารู้เช่นที่ได้เห็น อย่าสักแต่ว่ารู้เช่นที่ได้ยินอันมิใช่ปัญญา เห็นแล้วต้องให้เป็นปัญญา ได้ยินแล้วต้องให้เป็นปัญญามากน้อยก็ต้องให้เกิดปัญญาขึ้นมาบ้าง คือ เห็นอะไรแล้วก็ต้องคิด ได้ยินอะไรแล้วก็ต้องคิด คิดให้ดี คิดให้มีเหตุผล ด้วยใจที่สงบคิดเนือง ๆ

ปัญญาอันเกิดแต่การเรียนและการคิด

ปัญญาเกิดแต่การเรียนและการคิดเรียนนั้นหมายได้ทั้งเรียนด้วยหู เรียนด้วยตา คือฟังที่มีผู้สอนก็ได้ อ่านที่มีผู้เขียนก็ได้ เห็นที่ปรากฏให้เห็นก็ได้ เรียนดังกล่าวทุกอย่างต้องเรียนและคิดจนเป็นปัญญาจึงจะได้ประโยชน์จริงจากการเรียน อะไร ๆ มากมายที่ได้พบได้เห็นได้ยินได้ฟังอยู่ไม่ว่างเว้นแม้ใช้ความคิดประกอบความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ได้ศึกษาแล้ว ย่อมได้ปัญญาเห็นจริงได้แม้ทำให้เนือง ๆ

ความแตกต่างอันน่าพิศวงของกรรม

ผู้ที่ได้พบเห็นอยู่ทุกเวลาหามีที่เหมือนกันไม่ ทุกคนแตกต่างกันแม้จะอบรมตามปัญญาให้เห็นเรื่องของกรรมอย่างชัดแจ้ง จงตั้งข้อสังเกตความแตกต่างของทุกผู้ทุกคนที่ได้ประสบพบผ่าน ทำไมจึงมีผู้เกิดในชาติตระกูลสูง พรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สินเงินทองของน่าใคร่น่าปรารถนา ทำไมจึงมีผู้เกิดในตระกูลสูงแต่ไม่พรั่งพร้อมด้วยสมบัติทั้งปวง ทำไมจึงมีผู้เกิดในตระกูลต่ำที่ลำบากยากแค้น ทำไมจึงมีผู้เกิดในตระกูลต่ำที่อุดมสมบูรณ์ ทำไมจึงมีผู้มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม เป็นที่เจริญตาเจริญใจของผู้ได้พบเห็นทำไมจึงมีผู้มีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์น่ารังเกียจ ทำไมมากมายหลาย ทำไมนี้แหละ แม้หาคำตอบไม่ได้ที่แน่ใจจริงว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ก็พึงพยายามเข้าใจว่าเป็นเรื่องของกรรม กรรมที่แตกต่างได้ทำไว้แตกต่างกัน อันเป็นเหตุทำ ให้เกิดผลที่แตกต่างกันดังกล่าว ความแตกต่างกันอย่างน่าพิศวงของใครต่อใครที่มีให้เห็นอยู่มากมายทุกหนทุกแห่ง บางคนดีแสนดี บางคนเลวแสนเลว บางคนมีชีวิตที่จมอยู่ในความทุกข์ด้วยความขาด บางคนมีชีวิตที่แสนสุข ด้วยความพรั่งพร้อมเหล่านี้มิใช่เพราะเหตุใดอื่น มีกรรมของตนเป็นเหตุทำให้เป็นไป แต่การจะทำใจให้เชื่อว่า เป็นกรรมเช่นนี้ก็มิได้เป็นไปได้แก่คนทั่วไป ใจของคนทั่วไปจึงยังไม่เชื่อเรื่องของกรรมไม่อาจปลงใจลงไปได้ว่าอะไรทั้งหลายที่เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองทั้งแก่ผู้อื่นล้วนเป็นเรื่องของกรรมเป็นผลของกรรม ที่ต่างได้พากันทำไว้ทั้งนั้น อาจจะในชาตินี้ หรืออาจจะในอดีตกาลนานไกล

ผลจากการปลงใจเชื่อในเรื่องของกรรม

ความปลงใจเชื่อให้จริงในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมมีผลใหญ่ยิ่ง จะทำให้กลัวการทำกรรมไม่ดี เมื่อไม่ทำกรรมไม่ดีผลไม่ดีย่อมไม่เกิดแก่ตน ความสบายทั้งปวงย่อมมีมา แต่อย่างไรก็ตามแม้ยังไม่เชื่อเรื่องการให้ผลกรรมว่าตรงตามเหตุจะลองพิสูจน์ด้วยการไม่ทำกรรมไม่ดีให้ตลอดไป ก็ย่อมจะได้ผลเป็นการรับรองความถูกต้องว่าผลของกรรมจักไม่ผิดไปจากเหตุ ความสบายใจที่เกิดจากความปลงใจเชื่อในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมนั้นใหญ่ยิ่งมาก เมื่อต้องประสบความทุกข์ยากใดก็ตาม ความเชื่อในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมจะทำให้ปลงใจยอมรับว่า ตนเป็นผู้ทำเหตุที่ไม่ดีไว้ อาจจะในปัจจุบันชาติหรือไม่ก็ในอดีตกาลนานไกลที่นานจนจำไม่ได้ระลึกไม่ได้ และการให้ผลของกรรมก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จะเร็วหรือช้าก็ต้องให้ผลแน่ข้ามภพข้ามชาติก็ให้ผล เรื่องของกรรมจึงล้ำลึกเข้าใจยากหนักหนา ถ้าเข้าใจแม้เพียงพอสมควร ก็จะได้ความสบายใจ กว่าไม่เข้าใจเสียเลย ความไม่เข้าใจในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมมีโทษสถานเดียวไม่มีคุณเลย ไม่ว่าจะเป็นกรรมของตัวเอง หรือกรรมของผู้อื่นก็ตาม ผู้มีปัญญา แม้พอสมควร จึงพยายามทำความเข้าใจในเรื่องของกรรม หรือแม้ไม่เข้าใจจริงก็ใช้วิธีเชื่อไว้ก่อน ซึ่งเป็นการแสดงความเป็นผู้มีปัญญายิ่งกว่าผู้ที่ปฏิเสธไม่ยอมเชื่อเลย

พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว

พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๕ พรรษา ณ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ รัฐบาลไทยและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ร่วมกันเฉลิมพระเกียรติ อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว จากวัดหลิงกวง กรุงปักกิ่ง มาประดิษฐาน ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในระหว่างวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ถึงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ เป็นเวลา ๗๖ วัน

พระบรมสารีริกธาตุ (พระเขี้ยวแก้ว)
อัญเชิญจากสาธารณรัฐประชาชนจีน มาประดิษฐานในประเทศไทย เป็นการชั่วคราว ณ อาคารหอสมุดพระพุทธศาสนามหาสิรินาถ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ระหว่างวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ถึงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

ทั้งนี้รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน มีความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลไทยในการดูแลปกปักรักษาความปลอดภัยของพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว ตลอดเวลาที่ประดิษฐานอยู่ในประเทศไทย ตลอดจนคณะอนุกรรมการทุกฝ่ายภายใต้การอำนวยการของ ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี ดร.วิษณุ เครืองาม ประธานคณะกรรมการในการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว

เรื่องของพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว มีความพรรณนาไว้ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกายมหาวรรค มหาปรินิพพานสูตร ดังนี้

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใกล้จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน รับสั่งเรียกพระอานนท์มาตรัสว่า

"อานนท์ บางทีพวกเธออาจจะคิดว่า 'ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา' ข้อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้นธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแก่เธอทั้งหลาย หลังจากพวกเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย"

พระพุทธองค์ทรงมีปัจฉิมโอวาท โดยรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด"

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ ปัจฉิมยามแห่งราตรีวิสาขปุรณมี เพ็ญเดือน ๖ *(ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖)* ใต้ร่มไม้สาละ ณ สาลวันอุทยานเมืองกุสินารานั้น "ได้เกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงน่ากลัว ขนพองสยองเกล้า ทั้งกลองทิพย์ก็ดังกึกก้องขึ้นพร้อมกับการเสด็จดับขันธปรินิพพาน" *(จากหนังสือพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)*

กษัตริย์มัลละทั้งหลายได้พร้อมใจกัน จัดการถวายพระเพลิงพระบรมศพ แต่มีเหตุขัดข้องถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกเมื่อจะเชิญพระบรมศพไปถวายพระเพลิงยังภายนอกพระนคร พระบรมศพก็ไม่ขยับเขยื้อนเคลื่อนที่ได้เลย กษัตริย์มัลละทรงถามพระอนุรุทธเถรเจ้า จนได้คำแนะนำแล้ว จึงสามารถเคลื่อนพระบรมศพได้ไปประดิษฐานที่มกุฏพันธนเจดีย์ เมืองกุสินารา

ครั้งที่ ๒ เมื่อกษัตริย์มัลละ จุดเพลิงเพื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพ แต่เพลิงไม่ติด แม้จะพยายามจุดเท่าใดก็ไม่บรรลุผล จนกระทั่งพระมหากัสสปะเถรเจ้าไปถึงได้ถวายบังคมพระบรมศพแล้ว เพลิงก็ลุกติดขึ้นเอง

เมื่อถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระนั้น ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกายมหาวรรค มหาปรินิพพานสูตรได้กล่าวไว้ว่า

"เมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของพระผู้มีพระภาค พระอวัยวะคือ พระฉวี *(ผิวนอก)* พระจัมมะ *(หนัง)* พระมังสะ *(เนื้อ)* พระนหารู *(เอ็น)* หรือพระลสิกา *(ไขข้อหรือไขกระดูก)* ไม่ปรากฏเถ้า ไม่ปรากฏเขม่า คงเหลืออยู่แต่พระสรีระเท่านั้น" *(พระสรีระในที่นี้หมายถึงพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า)*

สิ่งซึ่งเพลิงมิได้เผาให้ย่อยยับไป ด้วยอานุภาพพระพุทธาธิษฐาน มีดังนี้

พระเขี้ยวแก้ว ทั้ง ๔

พระรากขวัญ *(ไหปลาร้า)* ทั้ง ๒

พระอุณหิส *(หน้าผาก)* ๑

รวมพระบรมธาตุ ๗ องค์นี้ ยังคงปรกติมิได้แตกนอกนั้นแตกฉานออกทั้งสิ้น มีสัณฐานต่างกันเป็น ๓ ขนาดคือ

๑. ขนาดใหญ่ มีประมาณเท่าเมล็ดถั่วแตก มีสีเหมือนทองคำ

๒. ขนาดกลาง มีประมาณเท่าเมล็ดข้าวสารหัก มีสีเหมือนแก้วมุกดา

๓. ขนาดเล็ก มีประมาณเท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด มีสีขาวเหมือนดอกมะลิ

การที่พระบรมสารีริกธาตุแตกออกอย่างนี้ ในหนังสือพุทธประวัติทัศนศึกษา ของพระธรรมโกศาจารย์ *(ชอบ อนุจารีเถระ)* กล่าวไว้ว่า "ตถาคตจะมีชนมายุน้อย ประกาศพระศาสนาอยู่ไม่นาน ก็จะปรินิพพาน พระศาสนาจะไม่แผ่ไพศาลไปในนานาประเทศ" เหตุดังนั้น จึงทรงอธิษฐานว่า "เมื่อตถาคตปรินิพพาน เสร็จการถวายพระเพลิงแล้ว พระธาตุทั้งหลายจงแตกกระจายออกเป็น ๓ สัณฐาน มหาชนจะได้เชิญไปนมัสการทำสักการบูชาในนานาประเทศที่อยู่ของตน จะเป็นทางให้เข้าถึงกุศลอันอำนวยผลให้บังเกิดในสุคติภพต่อไป"

ครั้งนั้นกษัตริย์และพราหมณ์ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้แก่ **พระเจ้าอชาตศัตรู** ผู้ครองเมืองราชคฤห์

พระบรมสารีริกธาตุ (พระเขี้ยวแก้ว)

พวกเจ้าลิจฉวี แห่งนครไพศาลี **พระเจ้ามหานาม** แห่งนครกบิลพัสดุ์ **พระเจ้าถูลี** แห่งนครอัลลกัปปะ **พระเจ้าโกลิย** แห่งนครรามคาม **พราหมณ์** ผู้ครองกรุงเวฏฐทีปกะ **พวกเจ้ามัลละ** ผู้ครองกรุงปาวา รวม ๗ เมือง ได้ส่งทูตมาขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อจะได้สร้างพระสถูปไว้เป็นที่สักการบูชา ณ นครของตนและเกรงว่า กษัตริย์มัลละแห่งกุสินาราจะปฏิเสธ จึงต่างยกกองทัพมาล้อมเมืองกุสินาราไว้

โทณพราหมณ์ ผู้เป็นบัณฑิต และเป็นทิศาปาโมกข์อาจารย์สอนไตรเพทแก่กษัตริย์ทั้งหลาย จึงเป็นผู้เจรจามิให้เกิดสงครามกันขึ้น กษัตริย์ทั้งหลายทรงเลื่อมใสในคำของโทณพราหมณ์ จึงมอบให้โทณพราหมณ์เป็นผู้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ ออกเป็น ๘ ส่วนเท่าๆ กัน ด้วยทะนานทอง *(แบ่งให้กษัตริย์มัลละด้วยรวมเป็น ๘ ส่วน)*

ขณะที่โทณพราหมณ์กำลังตวงพระบรมสารีริกธาตุกษัตริย์ทั้งหลายกำลังทรงเศร้าโศก โทณพราหมณ์ได้โอกาสจึงหยิบพระทักษิณทาฐธาตุ คือพระเขี้ยวแก้ว ข้างขวาเบื้องบน ขึ้นซ่อนไว้ในผ้าโพกศีรษะ ร้อนถึงท้าวสักกอมรินทราธิราช ทราบด้วยทิพยจักษุว่า โทณพราหมณ์ลอบหยิบเอาพระทักษิณทาฐธาตุซ่อนไว้ในผ้าโพก จึงทรงดำริว่า "กำลังโทณพราหมณ์ ไม่สามารถจะทำที่สักการบูชาเชิดชูพระบรมธาตุนั้นให้สมพระเกียรติอันสูงได้ สมควรจะเอาไปประดิษฐานไว้ยังเทวโลก ให้เทวดาและพรหมทั้งหลายสักการบูชาเถิด" ท้าวสักกเทวราชจึงแฝงพระกายลงมาหยิบเอาพระทักษิณทาฐธาตุออกจากผ้าโพกของโทณพราหมณ์ บรรจุไว้ในทองคำแล้วยกขึ้นทูนพระเศียรเกล้า อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ในพระจุฬามณีเจดีย์ ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระเกศธาตุของพระพุทธเจ้าที่ทรงตัดด้วยพระขรรค์เมื่อเสด็จออกบรรพชาและพระอินทร์ได้อัญเชิญมาบรรจุไว้ก่อนแล้ว

เมื่อโทณพราหมณ์แบ่งปันพระบรมสารีริกธาตุถวายแก่กษัตริย์ทั้งปวงเสร็จแล้ว ไม่พบพระทาฐธาตุในผ้าโพก ก็เสียใจมากแต่ไม่กล้าถามผู้ใด จึงขอทะนานทองที่ตวงพระบรมสารีริกธาตุไปบรรจุไว้ในพระตุมพเจดีย์ *(เจดีย์ที่บรรจุทะนาน)* ส่วนเจ้าโมริยะผู้ครองกรุงปิปผลิวัน ทราบข่าวในภายหลังได้มาขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุบ้าง เจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินารา จึงให้พระอังคาร *(เถ้า)* ไปแทน

ในที่นี้ขอกล่าวถึงการปรินิพพานของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังปรากฏใน ปฐมสมโพธิกถา พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิต

ชิโนรส ดังนี้ จาก **"ปฐมสมโพธิกถา"** ได้กล่าวถึงการปรินิพพานของสมเด็จพระบรมศาสดา ว่าเกิดขึ้น ๓ ครั้ง

ครั้งแรก เรียกว่า กิเลสปรินิพพาน ได้แก่เมื่อครั้งพระองค์เสด็จสถิตเหนือโพธิบัลลังก์ ได้ขจัดพระยามารวัสวัตดีและพวกเสนามารจนได้สำเร็จพระสัมโพธิญาณ ทรงประหารเสียซึ่งอาสวะสรรพกิเลสจึงได้ชื่อว่ากิเลสปรินิพพาน

ครั้งที่ ๒ เรียกว่า ขันธปรินิพพาน คือพระพุทธองค์เสด็จดับขันธ์สู่อมตมหานิพพาน เหนือมงคลอาสน์ระหว่างต้นรังทั้งคู่ในสาลวโนทยาน ใกล้เมืองกุสินารา

ครั้งที่ ๓ เรียกว่า ธาตุปรินิพพาน ได้แก่พระบรมธาตุจักนิพพานในอนาคต คือ พระบรมสารีริกธาตุแห่งองค์สมเด็จพระโลกนาถอันประดิษฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ นั้น เมื่อกาลเวลาล่วงไป หากไม่มีผู้สักการบูชา พระบรมธาตุก็จะมาสโมสรสันนิบาตคือรวมตัวกันเข้าแล้วจะเสด็จไปสู่พระมหาเจดีย์ใหญ่ในลังกาทวีป ครั้นออกจากลังกาทวีปมหาเจดีย์แล้ว ก็จะเสด็จไปสู่โพธิบัลลังก์ พระบรมธาตุทั้งหลายในนาคพิภพก็ดี ในเทวโลกก็ดีก็เสด็จไปสู่พระมหาโพธิบัลลังก์ก็สิ้น เมื่อพระบรมธาตุมารวมพร้อมกันหมดก็ปรากฏเป็นพระพุทธรูปเหมือนอย่างองค์พระพุทธเจ้าเสด็จประดิษฐานเหนือรัตนบัลลังก์ใต้ควงไม้พระมหาโพธิประกอบด้วยทวัตติงสมหาปุริสลักขณะและอสีตยานุพยัญชนะ ทรงพระรัศมีสีสันพรรณโอภาสออกไปข้างละวา จะกระทำพระปาฏิหาริย์ มีอาการดุจดังยมกปาฏิหาริย์ เมื่อครั้งทรมานเดียรถีย์นิครนถ์ ในภายใต้ตันคัณฑามพพฤกษ์ เปล่งฉัพพรรณรังสี ๖ ประการ เมื่อพระบรมธาตุประชุมครั้งนั้น มนุษย์ทั้งหลายจะไม่สามารถมองเห็นได้ เห็นแต่ปวงเทวดาทั้งสิ้น ในลำดับนั้นเตโชธาตุก็ตั้งขึ้นแต่พระสรีรธาตุพุ่งพ้นขึ้นไปถึงพรหมโลก พระบรมธาตุแสดงซึ่งเตโชพลอานุภาพด้วยประการดังนี้แล้วก็แสดงนิพพาน นี่เป็นการปรินิพพานครั้งที่ ๓ เรียกว่า ธาตุปรินิพพาน

พระสถูปเจดียสถาน

พระสถูปเจดียสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในครั้งนั้น มี ๑๐ แห่ง ดังนี้

๑.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองราชคฤห์
๒.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองไพศาลี
๓.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองกบิลพัสดุ์
๔.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองอัลลกัปปะ
๕.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองรามคาม
๖.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองเวฏฐทีปกะ
๗.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองปาวา
๘.	พระธาตุเจดีย์	ที่เมืองกุสินารา
๙.	พระอังคารเจดีย์	ที่เมืองโมริยะ
๑๐.	พระตุมพเจดีย์	ที่เมืองกุสินารา

นอกจากนั้นส่วนต่าง ๆ ที่เป็นส่วนพระบรมธาตุบ้าง ที่เป็นส่วนบริขารพุทธบริโภคบ้าง ได้รับอัญเชิญไปสร้างพระสถูปเจดีย์บรรจุไว้ในเมืองต่าง ๆ ดังนี้

๑. พระเขี้ยวแก้วเบื้องบนขวากับพระรากขวัญเบื้องขวา ขึ้นไปประดิษฐานอยู่ในพระจุฬามณีเจดียสถาน ณ ดาวดึงส์เทวโลก

๒. พระเขี้ยวแก้วเบื้องต่ำขวา เดิมไปประดิษฐาน ณ เมืองกาลิงคะ *(ปัจจุบันคือแคว้นโอริสสา)* ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่ประเทศศรีลังกา

๓. พระเขี้ยวแก้วเบื้องบนซ้าย ไปประดิษฐานอยู่ ณ เมืองคันธารราษฎร์ *(เมืองนี้ปัจจุบันอยู่ในประเทศอัฟกานิสถาน)*

๔. พระเขี้ยวแก้วเบื้องต่ำซ้าย ไปประดิษฐานอยู่ในนาคพิภพ

๕. พระรากขวัญเบื้องซ้ายกับพระอุณหิส ไปประดิษฐานอยู่ในทุสสเจดีย์ ณ พรหมโลก

เรื่องพระรากขวัญ *(ไหปลาร้า)* นั้น มีกล่าวกันมาหลายกระแส เช่น ในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาศรีลังการับรองว่า พระรากขวัญประดิษฐานอยู่ในพระสถูปถูปาราม ซึ่งสร้างในสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ โดยมีพระมหินทเถระ ร่วมสร้างพระสถูปด้วย

อีกที่หนึ่งคือ พระธาตุดอยตุง ในจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย มีประวัติว่า เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระรากขวัญเบื้องซ้าย ซึ่งพระมหากัสสปเถระ เป็นผู้อัญเชิญมา

ส่วนพระทนต์ทั้ง ๓๖ และพระเกศา พระโลมากับทั้งพระนขาทั้ง ๒๐ นั้น เทพยดาอัญเชิญไปองค์ละองค์สู่จักรวาลต่าง ๆ

ส่วนบริขารพุทธบริโภคนั้น ขอไม่กล่าวในที่นี้

เรื่องพระเขี้ยวแก้ว ทั้ง ๔ องค์ ที่ไปประดิษฐานตามที่ต่าง ๆ นั้น องค์ที่ไปประดิษฐานในดาวดึงส์เทวโลกได้

กล่าวมาแล้วข้างต้น

มีพระเขี้ยวแก้วอีกองค์หนึ่ง ที่ว่าไปประดิษฐานในนาคพิภพเป็นที่กังขาแก่ผู้เขียนยิ่งนัก เพราะในพระมหาปรินิพพานสูตรกล่าวไว้ว่า

"พระบรมสารีริกธาตุของพระผู้มีพระจักษุ
ซึ่งเป็นบุคคลประเสริฐสุดมี ๘ ทะนาน[๑]
ประชาชนบูชากันอยู่ในชมพูทวีป ๗ ทะนาน
พระราชาเผ่านาคบูชาอยู่ในรามคาม ๑ ทะนาน
เทพชั้นดาวดึงส์บูชาพระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่ง
ส่วนพระเขี้ยวแก้วอีกองค์หนึ่ง บูชากันอยู่ในคันธารบุรี
อีกองค์หนึ่ง บูชากันอยู่ในแคว้นของพระเจ้ากาลิงคะ
อีกองค์หนึ่งพระราชาเผ่านาคบูชาอยู่"

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในตอนนี้กล่าวถึง **"พระราชาเผ่านาคบูชาอยู่ในรามคาม ๑ ทะนาน"** และต่อมากล่าวถึงพระเขี้ยวแก้วว่า **"พระราชาเผ่านาคบูชาอยู่"**

จะเป็นไปได้ไหมว่า พระราชาเผ่านาคกับพระเจ้าโกลิยะ แห่งนครรามคาม ๑ ใน ๗ กษัตริย์ที่มาขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุเป็นคนเดียวกัน ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า เมืองนาคน่าจะเป็นเมืองรามคามนั่นเอง และเผ่านาคในที่นี้ก็น่าจะเป็นพวกชนเผ่านาคาในประเทศอินเดียที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ตั้งแต่สมัยพุทธกาลผิดถูกอย่างไร ขอให้ท่านผู้รู้ที่อ่านตอนนี้ โปรดให้ความรู้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

พระเขี้ยวแก้วที่ประเทศศรีลังกา

กล่าวกันว่าพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้วปรากฏมีอยู่ในโลกนี้เพียง ๒ องค์เท่านั้น องค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเขี้ยวแก้ว เมืองแคนดี ประเทศศรีลังกา อีกองค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดหลิงกวง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประวัติที่มาของพระเขี้ยวแก้วทั้งสององค์นี้ น่าตื่นเต้นพิสดารไม่แพ้กัน

พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว ที่ประเทศศรีลังกานั้นมีประวัติความเป็นมาหลายกระแสชาวศรีลังกานับถือว่า พระเขี้ยวแก้วของศรีลังกาเป็นของแท้ แต่พวกโปรตุเกสเขียนไว้ว่าเป็นของปลอม ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง **"พระเขี้ยวแก้ว"** โดยมีพระบรมราชาธิบายว่าทรงแปลจากหนังสือ เซอเย. เอมเมอซอน เตนเนนต์ ผู้แต่งเรื่องเมืองลังกา ความตอนหนึ่งว่า

"ภิกษุผู้หนึ่งชื่อเขมะเปนสาวกแห่งพระพุทธเจ้า ได้นำพระทันตธาตุ ออกจากเชิงตะกอน แล้วถวายแด่พระเจ้าพรหมทัต พระเจ้ากรุงกลิงคะในพระนครทันตปุระ พระเจ้าแผ่นดินได้สร้างวิหารหุ้มด้วยทอง ประดิษฐานไว้เป็นที่นมัสการมาหลายชั่วบุรุษ

ภายหลังพระทันตธาตุนั้นตกไปยังกรุงปาตลีบุตร ได้สำแดงอิทธิปาฏิหาริย์เป็นหลายประการ เมื่อทิ้งลงในหน้าเตาเพลิงก็บันดาลมีดอกบัวขึ้นมารับ ได้ทดลองประหารลงที่หน้าแผ่นเหล็กก็ปรากฏติดอยู่ในแผ่นเหล็ก ไม่มีผู้ใดจะนำออกได้ จนสุภัทรภิกษุมาเชิญออกจึงออกได้ พระเจ้าคูหาสิวะ พระเจ้ากรุงกลิงคะจึงได้เชิญพระทันตธาตุนั้น คืนยังพระนครประดิษฐานไว้ในวิหารเก่า เมื่อมีกองทัพมาประชิดพระนคร พระเจ้าคูหาสิวะจะเสด็จออกทำสงคราม จึงสั่งพระโอรสเขย ผู้มีนามทันตกุมาร ผู้เป็น

พระธาตุดอยตุง

๑ ในปฐมสมโพธิ กล่าวไว้ว่า แบ่งออกเป็น ๑๖ ทะนาน เมืองต่างๆ ได้เมืองละ ๒ ทะนาน

สามีของนางเหมมาลาราชธิดาว่า ถ้าหากพระองค์ปราชัยสิ้นพระชนมชีพในกลางสนามยุทธให้เชิญพระทันตธาตุนี้ไปยังพระเจ้ากรุงสิงหฬ ครั้นเมื่อพระองค์ปราชัยสิ้นพระชนมชีพในกลางดึก พระราชโอรสเขยและพระราชธิดาก็ปลอมพระองค์เชิญพระทันตธาตุไปด้วย เมื่อพบศัตรูนางเหมมาลาก็ซ่อนไว้ในพระเมาลี ครั้นเมื่อมาถึงกรุงตะมะลิตถิ ก็โดยสาน[๑] เภตราไปยังกรุงลังกา

พระทันตธาตุถึงกรุงลังกา เป็นเวลารัชกาลของพระเจ้ากฤตติสิริเมฆะวัณณะ ซึ่งประมาณว่าได้ขึ้นดำรงราชย์ในพุทธศักราช ๘๔๑ ก่อนจุลศักราช ๓๔๐ ปี สิ้นพระชนม์ในพุทธศักราช ๘๖๙ ก่อนจุลศักราช ๓๑๒ ปี ทรงกระทำสักการบูชาอย่างดี แลป้องกันรักษาโดยกวดขัน"

เมื่อเขียนมาถึงตอนนี้ ผู้เขียนขอแทรกตำนานพระบรมธาตุ เมืองนครศรีธรรมราชไว้สักตอนหนึ่ง เพราะเกี่ยวพันกับตำนานพระเขี้ยวแก้วของประเทศศรีลังกา ตำนานพระทันตธาตุของเมืองนครศรีธรรมราชกล่าวไว้ดังนี้

เมื่อโทณพราหมณ์แจกจ่ายพระบรมสารีริกธาตุแก่กษัตริย์และพราหมณ์แล้ว ในวันนั้นมีพระอรหันต์องค์หนึ่งนามว่า พระเขมเถระได้เข้าฌานสมาบัติ ทราบด้วยอนาคตังสญาณว่า พระพุทธศาสนาจะรุ่งเรืองในภาคกลางภาคใต้ของชมพูทวีป *(อินเดียตอนกลางและตอนใต้)* และจะเคลื่อนย้ายไปสู่สุวรรณทวีป พระเถระจึงเข้าไปอัญเชิญพระทันตธาตุคือ พระเขี้ยวแก้วเบื้องขวา และพระเขี้ยวแก้วเบื้องซ้ายอย่างละองค์ ออกจากจิตกาธาร นำไปถวายพระเจ้าพรหมทัต แห่งแคว้นกลิงคราษฎร์ พระทันตธาตุได้ประดิษฐานและเคลื่อนย้ายไปยังนครต่างๆ ตามความเปลี่ยนแปลง จนเหตุการณ์ล่วงเลยมา ๘๐๐ ปีเศษ ครั้งหลังสุดได้ประดิษฐานอยู่ที่เมืองทันทบุรี มีพระเจ้าโคสีหราช *(คนเดียวกับคูหาสิวะ)* เป็นกษัตริย์ ต่อมากษัตริย์ทมิฬชื่อท้าวอังกุศราชยกทัพมาตีเมืองทันทบุรี เพื่อต้องการทำลายพระทันตธาตุ พระเจ้าโคสีหราชจึงให้นางเหมชาลาราชธิดาและเจ้าชายทนทกุมาร ราชบุตรเขย *(ชื่อผิดเพี้ยนกันไปบ้าง)* เชิญพระทันตธาตุหลบหนีให้นำไปถวายพระเจ้ากรุงลังกา เมื่อรอนแรมมากลางทะเล เรือถูกพายุ

วัดพระเขี้ยวแก้วที่เมืองแคนดี ประเทศศรีลังกา ที่เห็นหลังคาสีทอง คือ หอมณเฑียรที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว

๑ เขียนตัวสะกดตามที่ได้คัดลอกจากพระราชนิพนธ์

พัดเรือสำเภาอื่น ๆ จมหมดเหลือแต่เรือของนางเหมชาลาเท่านั้น ถูกคลื่นซัดมาขึ้นฝั่งตะโกลา *(อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา)* แล้วทั้งสองคนก็เดินรอนแรมไปตามชายหาดเพื่อโดยสารเรือไปเมืองลังกา ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านจนเดินมาถึงหาดทรายแก้ว ได้อัญเชิญพระทันตธาตุออกจากพระเมาลีฝังไว้ที่หาดทรายแล้วรอคอยเรือนายพาณิชย์ ในขณะนั้นมีพระอรหันต์องค์หนึ่งชื่อพระมหาเถรพรหมเทพเดินทางมาโดยนภากาศ เห็นพระทันตธาตุเปล่งรัศมีโชติช่วงจึงลงมานมัสการ เมื่อทราบความเป็นมาของเจ้าชายเจ้าหญิงทั้งสอง ก็ทำนายว่าต่อไปอีก ๒๐๐ ปี จะมีพระยาองค์หนึ่งชื่อพระยาศรีธรรมโศกราช จะมาสร้างเมืองที่หาดทรายแก้วนี้ และจะทรงสร้างพระเจดีย์สูง ๑๗ วา บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แล้วบอกให้ทั้งสองเดินไปขึ้นเรือที่ท่าเรือเมืองตรัง หากว่าทั้งสองกำลังเดินทางไปลังกา เกิดเหตุอันตรายใด ๆ ก็ให้นึกถึงท่าน

เจ้าชายทนทกุมารและเจ้าหญิงเหมชาลาได้นำพระทันตธาตุมาใส่ไว้ในพระเมาลีตามเดิม และเดินทางไปขึ้นเรือที่เมืองตรัง ขณะที่เรือสำเภาอยู่กลางมหาสมุทรเกิดอัศจรรย์เรือหยุดนิ่งอยู่กับที่ไม่สามารถแล่นได้ นายสำเภาหาว่าคนทั้งสองเป็นกาลกิณี จะจับโยนลงทะเล เจ้าชายและเจ้าหญิงจึงระลึกถึงพระมหาเถรพรหมเทพ ท่านก็เหาะมาและชี้แจงให้คนในเรือทราบว่า พญานาคพาบริวารขึ้นมานมัสการพระทันตธาตุ เรือจึงไม่สามารถแล่นได้ เมื่อนมัสการแล้วเรือก็แล่นไปเป็นปกติ เมื่อเรือสำเภาแล่นไปถึงเมืองลังกา เจ้าทั้งสองก็ขึ้นเฝ้าพระเจ้ากฤตติสิริเมฆวันถวายพระทันตธาตุและประทับอยู่ในเมืองลังกา ครั้นเมืองทนทบุรีสงบดีแล้ว เจ้าทั้งสองก็ขอกลับไปครองเมืองตามเดิม แต่ก่อนกลับได้ขอพระทันตธาตุองค์หนึ่งไปประดิษฐานไว้ที่หาดทรายแก้ว ซึ่งเป็นที่เคยฝังพระทันตธาตุชั่วระยะหนึ่ง พระเจ้ากรุงลังกาก็พระราชทานให้พร้อมด้วยพระบรมสารีริกธาตุ ๑ ทะนาน เจ้าทั้งสองได้ลงเรือกลับไปที่หาดทรายแก้ว อัญเชิญพระทันตธาตุและพระบรมสารีริกธาตุอีกครึ่งทะนาน บรรจุลงในผอบแก้วประดิษฐานในแม่ขันทองคำแล้วนำไปฝังไว้ภายในเจดีย์ ณ รอยเดิม เมื่อประมาณ พ.ศ. ๘๕๔ ทำพิธีไสยเวทผูกภาพยนตร์เป็นฝูงกา ๔ ฝูง คือ กาขาว *(เรียกกาแก้ว)* กาสีเหลือง *(เรียกการาม)* กาสีแดง *(เรียกกาชาด)* กาสีดำ *(เรียกกาเดิม)* เฝ้าอยู่ทั้ง ๔ ทิศ มิให้ใครล่วงล้ำเข้าไป

ส่วนพระเขี้ยวแก้วองค์ที่เจ้าหญิงเหมมาลาและเจ้าชายทนตกุมาร นำมาถวายที่ลังกานั้น พระเจ้ากฤตติสิริเมฆวัน *(หรือสิริเมฆวัณณะ)* ได้ทรงบรรจุรักษาไว้ที่อภัยคีรีวิหาร เมืองอนุราธปุระ

ขอเล่าลัดตัดความตอนนี้ว่าต่อมาประมาณ พ.ศ. ๑๓๐๐ พระเจ้าศรีธรรมโศกราชได้มาสร้างเมืองตรงหาดทรายแก้วคือเมืองตามพรลิงค์ *(นครศรีธรรมราช)* พระองค์ได้ค้นพบพระบรมสารีริกธาตุ พระทันตธาตุ จึงได้ทรงสร้างพระบรมธาตุเจดีย์แบบศรีวิชัย ต่อมาพระเจ้าจันทรภาณุได้ทรงบูรณะซ่อมแซม เมื่อ พ.ศ. ๑๗๗๐ ทรงก่อสถูปแบบลังกาหุ้มเจดีย์องค์เดิมไว้ พระบรมธาตุเจดีย์ จึงเป็นสิ่งคู่บ้านเมืองของชาวนครศรีธรรมราชเป็นสถานที่พุทธศาสนิกชนทั่วทั้งภาคใต้ เดินทางมานมัสการบูชาจนกระทั่งทุกวันนี้

ผู้เขียนเล่าตำนานพระทันตธาตุเมืองนครศรีธรรมราช แทรกไว้ตอนนี้ เพราะเกี่ยวข้องกับพระทันตธาตุ

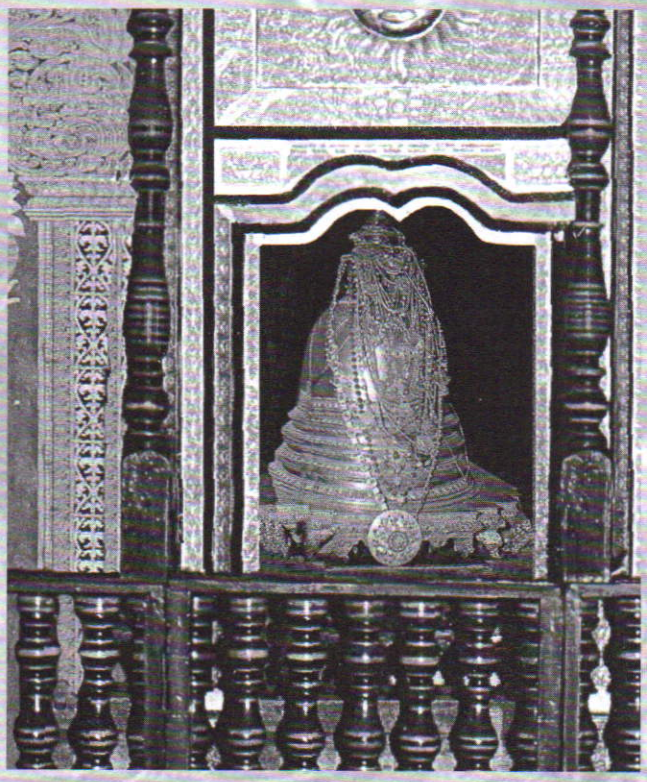

พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว ประดิษฐานที่มณเฑียรเมืองแคนดี ประเทศศรีลังกา

ขอเล่าเรื่องพระทันตธาตุประเทศศรีลังกาต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล่าไว้ต่ออีกว่า

"ในกาลนั้นเกาะลังกาได้รับความเดือดร้อนยิ่งนัก ด้วยทมิฬปัจจามิตรมาเบียดเบียนพระเจ้าอัครโพธิ ซึ่งได้เสด็จขึ้นดำรงราชย์ในปีมีพุทธศักราช ๑๓๑๒ จุลศักราช ๑๓๑ ไม่สามารถจะปราบปรามพวกทมิฬได้ จึงได้ย้ายพระราชธานีจากกรุงอนุราธปุระไปตั้งอยู่ ณ ตำบลโปลันนาระวะ พระราชธานีตั้งอยู่ในที่นั้นจนถึงปีมีพุทธศักราช ๑๘๔๖ จุลศักราช ๖๖๕ มีระหว่างที่ต้องยักย้ายอยู่สองครั้ง ในปีที่กล่าวแล้วนั้น พระเจ้าภูวะเนกพาหุที่ ๑ ย้ายพระราชธานีไปตั้ง ณ ตำบลยาพาหุเป็นโกรแล ในขณะนั้นพวกบันดยันทั้งหลายได้ลอบเข้าตีพระนครได้เชิญพระทันตธาตุไปยังชมพูทวีป พระเจ้าปรักกมพาหุที่ ๔ ได้ดำรงราชย์สนองพระองค์จึงได้เสด็จไปยังกรุงมธุระ ว่ากล่าวขอคืนพระทันตธาตุกลับมายังเกาะลังกา"

รัชกาลที่ ๕ ทรงพระราชนิพนธ์ต่ออีกว่า "ในที่นี้เตนเนนต์ ผู้แต่งหนังสือ ได้กล่าวว่า เมื่อเวลากำลังบ้านเมืองเป็นจลาจลนั้น พระทันตธาตุองค์ที่แท้ ได้พาไปเที่ยวซ่อนไว้ ณ ตำบลต่างๆ ในเกาะลังกาเป็นหลายตำบล คือ ตำบลแกนดี ลัพพารคาม แลโกติมาลัย ในภายหลังที่สุดเมื่อพุทธศักราช ๒๑๐๓ จุลศักราช ๙๒๒ พวกโปรตุเกศพบเข้า ได้พาไปยังเมืองคัว ซึ่งเป็นเมืองของโปรตุเกศอยู่ในชมพูทวีปฝ่ายทิศตะวันตก แล้วมอบให้ ตองคอนสแตนไตน์ เดอ บากันซา ซึ่งเป็นไวศรอยผู้สำเร็จราชการฝ่ายโปรตุเกศในเขตแดนอินเดีย สังฆราชโปรตุเกศได้เผาเสียต่อหน้าไวศรอย แลขุนนางเป็นอันมาก"

ขณะนั้นเป็นสมัยที่โปรตุเกสได้ลังกาเป็นเมืองอาณานิคม จึงพยายามทำลายพุทธศาสนา การทำลายพระทันตธาตุหรือพระเขี้ยวแก้วของพวกโปรตุเกสนั้น มีวิธีทำดังนี้ "ไวศรอยจึงได้เรียกให้ชาวคลังนำพระทันตธาตุออกมาส่งให้แก่อาชบิชอบสังฆราช สังฆราชให้เอาครกมาตำตำด้วยมือตนเองจนเลอียด[๑] เป็นผง แล้วเทลงในเบ้าสูบเผาจนเปนเท่า *(เถ้า)* ทั้งเท่าพระทันตธาตุแลเท่าถ่าน เทลงในแม่น้ำต่อหน้าคนทั้งปวง"

หลังจากทำลายพระเขี้ยวแก้วแล้ว พวกโปรตุเกสได้ทำเหรียญที่ระลึกในวาระอันสำคัญที่ได้กระทำย่ำยีจิตใจพุทธศาสนิกชนในลังกา เหรียญที่ระลึกที่ว่านี้ ด้านหน้าทำเป็นรูปของผู้สำเร็จราชการโปรตุเกสในสมัยนั้น พร้อมกับคำสดุดีว่า คอนสแตนไตน์ซื่อตรงต่อสวรรค์ไม่รับสมบัติทั้งหลายในพื้นแผ่นดิน งานนี้พระสันตปาปาที่กรุงโรม ส่งสาส์นมาแสดงความชื่นชมยินดี ที่สามารถนำเอาสิ่งที่สุดเคารพบูชาของชาวพุทธมาทำลายเสียได้

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่พวกโปรตุเกสได้เขียนไว้ แต่ทางฝ่ายศรีลังกาอ้างว่าพระธาตุเขี้ยวแก้วองค์จริงยังอยู่ ที่โปรตุเกสเอาไปทำลายนั้นเป็นองค์ปลอม

ปัจจุบันนี้พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้วประดิษฐานอยู่ภายในหอมณเฑียร ที่วัดพระเขี้ยวแก้ว เมืองแคนดี ในบริเวณพระราชวังเดิมของอดีตกษัตริย์ราชวงศ์แคนดียัน ซึ่งบัดนี้เป็นเขตของทหาร ณ เมืองแคนดี ประเทศศรีลังกา ภายในหอมณเฑียรมีตู้กระจกใหญ่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว ซึ่งบรรจุอยู่ในพระเจดีย์ทองคำองค์ใหญ่งามสุกปลั่งเป็นประกาย มีโคมไฟฟ้าส่องสว่างนับพันแรงเทียน บนองค์พระเจดีย์มีสร้อยทองคำ สังวาลเพชรพลอยอันมีค่ามากมายคล้องไว้รอบองค์พระสถูปเจดีย์ทองคำ ชั้นนอกมีพระสถูปองค์เล็กกว่าอยู่ภายในอีก ๖ องค์ ทำด้วยทองคำแท้ทุกองค์ ผู้เขียนมีโชคดีอย่างยิ่งที่ได้เข้าไปถึงหอมณเฑียรชั้นใน คณะของพวกเราได้นั่งกราบไหว้ภายนอกห้องก่อน เมื่อเข้าไปในหอด้านใน ยืนเรียงรายหน้าพระเจดีย์พระเขี้ยวแก้ว รู้สึกปีติตื้นตันใจจนแทบจะสวดมนต์ไม่ออก ทั้งนี้เพราะบุคคลน้อยคนนักจะได้รับอนุญาตเข้าไปถึงองค์พระสถูปเจดีย์ ส่วนมากต้องนั่งสวดมนต์บูชาอยู่ที่พื้นชั้นล่าง

แต่แม้จะได้เข้าไปกราบไหว้ใกล้ชิดองค์พระเจดีย์ก็ไม่สามารถมองเห็นรูปพรรณสัณฐานของพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้วได้ ยากนักที่ทางราชการจะเปิดให้คนได้ชื่นชม

ผู้ที่เคยได้เห็นพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว และได้บันทึกไว้คือ พระธรรมไมตรี ซึ่งเดินทางไปประเทศศรีลังกาพร้อมกับพระอุบาลี และพระอริยมุนี ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ ตอนปลายกรุงศรีอยุธยา ท่านได้เล่าเรื่องที่ได้พบเห็นมาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๕ ประมาณ ๒๕๐ กว่าปีมาแล้ว ความตอนหนึ่งว่า

"ณ วันจันทร์ เดือน ๑๑ แรมค่ำ ๑ (พ.ศ. ๒๒๙๕) เพลาเช้า ๕ โมง ตุมปันเห วิริยะกำโม มาให้ล่ามแปลว่า อัครมหาเสนาธิบดีรับสั่งให้รับท่านผู้จำทูลพระราช

๑ เขียนตัวสะกดตามที่ได้คัดลอกจากพระราชนิพนธ์

โปรตุเกศ เขียนตามตัวสะกดในพระราชนิพนธ์
โปรตุเกส เขียนตามตัวสะกดในพจนานุกรม

สาส์นมาด้วยวันนี้ จะอาราธนาพระทันตธาตุ ออกให้พระสงฆ์และอัครมหาเสนาบดีและท่านผู้จำทูลพระราชสาส์นหลวงมีชื่อ อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงอนุโมทนา..." แล้วท่านราชทูตได้บรรยายถึงสัณฐานของพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว ดังนี้

"ครั้นเวลาบ่าย ประโคมแตร สังข์ ปี่ กลอง ยิงปืนใหญ่ ๗ นัด พระเจ้ากรุงลังกาทรงเครื่องเหมือนเสด็จออกทุกครั้ง เปลี่ยนแต่พื้นและสีต่างๆ มีเช็ดหน้าครุยข้างปกหลัง พระหัตถ์ชูดอกบัว ๖ กลีบ ๓ ชั้น มีห่วงลวดทองสอดรับพระทันตธาตุในฐานดอกบัวนั้น มีสัปทนเงินคู่ กระจิ่งเงินคู่ พระแส้คู่ แห่พระทันตธาตุมา และพระเจ้ากรุงลังกาชูพระทันตธาตุขึ้นสูงกว่าดอกบัวทองประมาณ ๓ ศอก ให้พระอุบาลี พระอริยมุนี พระสงฆ์ทั้งปวงนมัสการแล้วเอาผ้าขาวหนา ๑ ผ้าขาวบาง ๑ รวม ๒ พับ ผ้าอุรังใสพับ ๑ เงินแผ่น ๑ แผ่น แก่นจันทน์ท่อน ๑ มาพระราชทานข้าพเจ้าให้บูชาแล้วเชิญพระทันตธาตุเสด็จลงมาที่อัฒจันทร์ชูให้ข้าพเจ้านมัสการใกล้ประมาณศอกคืบ และสัณฐานพระทันตธาตุนั้น เหมือนดอกจำปาตูม พระรัศมีต้นเหลืองปลายแดงอ่อนๆ แล้วเชิญพระทันตธาตุขึ้นไปบนที่เสด็จออกชูพระทันตธาตุให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงโมทนา..." แต่เสด็จเชิญพระทันตธาตุให้อาณาประชาราษฎร์โมทนาอยู่นั้นแต่เพลาบ่าย ๑ โมง จนเพลาบ่าย ๓ โมง

แล้วพระเจ้ากรุงลังกาเชิญพระทันตธาตุเสด็จไป ณ หอมณเฑียร พระทันตธาตุ จึงให้ข้าพเจ้าไปเชิญพระเจดีย์บรรจุพระทันตธาตุนั้นมาตั้งไว้บนเตียงที่ห้องนอนทั้ง ๖ พระองค์ และพระเจดีย์องค์ใหญ่ยังอยู่ในห้องนั้น ซึ่งเชิญออกมาตั้งไว้นั้น พระองค์ใหญ่ๆ รวมประมาณ ๖ กำ สูงประมาณศอกคืบ มีพระสร้อย ๕ องค์ มีพระดาบ ๕ องค์ทรงอยู่และพระเจดีย์ชั้นสุด ซึ่งบรรจุพระทันตธาตุนั้นใหญ่รอบกำกึ่ง สูงประมาณศอกหนึ่ง พระเจดีย์ทั้ง ๗ องค์ และพระสร้อย พระดาบกองอยู่บนเตียง ๑๐ องค์ และมีรับสั่งตรัสว่า ราชทูต อุปทูต ตรีทูต ณ กรุงศรีอยุธยาปรารถนาบารมีมากแล้ว จึงได้นมัสการพระทันตธาตุ ได้สักการบูชาด้วยเสื้อผ้าสิ่งของทั้งปวง จะได้มีวาสนายิ่งๆ ขึ้นไป

เมื่อตรัสความนั้น อัครเสนาธิบดีผู้ใหญ่รับสั่ง **วิณปาเก** *(ผู้ได้เลื่อนยศ)* เป็น **ตุมปันเห** แปลให้ข้าพเจ้าฟังแล้วตรัสว่า "แขกประเทศอื่นมานั้นที่จะนมัสการพระทันตธาตุเหมือนอย่างข้าพเจ้านั้นหามิได้"

อันที่จริงก็นับว่า พระธรรมไมตรีมีวาสนาจริงๆ ที่ได้เห็นและนมัสการพระธาตุเขี้ยวแก้วแท้ๆ อย่างใกล้ชิด

รัฐบาลศรีลังกาให้จัดงานพิธีฉลองพระบรมสารีริกธาตุ ในวันอาสาฬหบูชาเป็นประจำทุกปี โดยให้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วแห่โดยจัดขบวนอันมโหฬาร ในยามราตรีวัดพระเขี้ยวแก้วประดับประดาไฟสว่างเรืองรุ่งโรจน์ไปทั้งพระอาราม มีการแห่แหนรอบกรุงแคนดีเป็นเวลาถึง ๑๕ วัน เป็นพิธีหรูหราใหญ่โตมาก

พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้วของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

พระเขี้ยวแก้วอีกองค์หนึ่งที่ยังปรากฏอยู่ทุกวันนี้ คือพระเขี้ยวแก้ว ที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีที่มาโดยพิสดารดังนี้

ในสมัยราชวงศ์ฮั่น รัชกาลของพระเจ้าเม่งตี่ จีนได้แผ่อิทธิพลไปทั่วทางภาคตะวันตก ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พระพุทธศาสนากำลังแพร่ขึ้นมาทางตอนเหนือ พระเจ้าเม่งตี่โปรดให้อาราธนาพระสงฆ์และพระสูตรต่างๆ มายังประเทศจีน พร้อมกับสร้างวัดม้าขาวให้เป็นที่พำนักใน

พ.ศ. ๖๑๐ ถือว่าเป็นวัดพระพุทธศาสนาแห่งแรก ในประเทศจีน หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาก็แพร่ไปทั่วประเทศ และมีพระสงฆ์จากอินเดียเดินทางมามากขึ้น ได้แปลพระสูตรไว้จำนวนมาก ภายหลังเมื่ออนุญาตให้ชาวจีนบวชเป็นพระสงฆ์ได้แล้ว พระภิกษุจีนได้ศรัทธาออกจาริกไปเสาะแสวงหาพระไตรปิฎกและท่องเที่ยวดินแดนพุทธภูมิหลายท่าน พระสงฆ์จีนหลายรูปได้เรียบเรียงบันทึกการเดินทางไว้เป็นประโยชน์แก่การศึกษา ทั้งในสาระที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และสภาพบ้านเมืองดินแดนต่างๆ ที่อยู่ในเส้นทางอย่างน่าสนใจยิ่ง

ในสมัยราชวงศ์ฉีใต้ มีพระภิกษุจีนรูปหนึ่ง คือ พระภิกษุฟาเหียน หรือจีนเรียก ฝ่าเซี่ยน เป็นพระสงฆ์จีนรูปแรกที่จาริกไปถึงอินเดีย โดยออกเดินทางจากนครเชียงอัน หรือฉางอัน ปัจจุบันคือ เมืองซีอาน เมื่อ พ.ศ. ๙๔๒ เที่ยวขาไปนั้นไปทางบก ข้ามทะเลทราย ภูเขาน้ำแข็ง แว่นแคว้นต่างๆ จนถึงอินเดียภาคเหนือ ได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยเป็นเวลาหลายปี ท่องเที่ยวไปนมัสการสังเวชนียสถานทุกแห่ง จนถึงแคว้นจัมปาทางทิศตะวันออกอินเดียภาคกลาง แล้วจึงเดินทางต่อไปถึงปากน้ำแคว้นตามรลิปตี จากนั้นโดยสารเรือพ่อค้าไปถึงเกาะสิงหฬ *(ลังกา)* พักอยู่ ๒ ปี แล้วลงเรือขึ้นที่เกาะชวาพักอยู่ระยะหนึ่งจึงโดยสารเรืออีก ๓ เดือนเศษ กลับถึงดินแดนจีนเมื่อ พ.ศ. ๙๕๗ รวมเวลาที่ออกเดินทางอินเดียจนกลับถึงเมืองจีนนาน ๑๕ ปี

ตามประวัติกล่าวว่า พระภิกษุฟาเหียน ได้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วมาจากเมืองโคถาน หรือโขตาน คือแคว้นคันธาระ หรือคันธารราษฎร์นั่นเอง ปัจจุบันเป็นดินแดนอยู่ในประเทศอัฟกานิสถาน มายังประเทศจีนประดิษฐานไว้ ณ นครหนานจิง ซึ่งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ฉีใต้ขณะนั้น

ต่อมาเมื่อแผ่นดินจีนรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสมัยราชวงศ์สุย พระเขี้ยวแก้วก็ได้รับการอัญเชิญไปประดิษฐานที่เมืองหลวงใหม่คือ นครฉางอัน หรือนครซีอาน

จากนั้นพระเขี้ยวแก้วองค์นี้ได้รับการอัญเชิญไปประดิษฐานอีกหลายแห่งจนถึงสมัยราชวงศ์เลี่ยว พระเขี้ยวแก้วจึงได้มาประดิษฐาน ณ นครเอี๋ยนจิง คือ นครปักกิ่ง ในสมัยต่อมา

ในพุทธศักราช ๑๖๑๔ ตรงกับสมัยราชวงศ์เซี่ย ได้มีการสร้างพระเจดีย์ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว นามว่า พระเจดีย์ฉาวเซียน *(เส้าซัน)* ภายหลังพุทธศาสนิกชนต่างศรัทธาเลื่อมใสได้ร่วมใจกันสร้างพระอารามขึ้นในบริเวณที่มีพระเจดีย์องค์นี้ และเนื่องจากมีการสลักภาพพระพุทธปฏิมาประดับอยู่รายรอบพระเจดีย์ คนทั่วไปจึงขนานนามว่า พระเจดีย์แห่งพระพุทธปฏิมา ๑,๐๐๐ องค์

ในพุทธศักราช ๒๔๔๓ ตรงกับสมัยราชวงศ์ชิงตอนปลาย กองกำลังของชาติตะวันตกเข้ายึดนครปักกิ่ง ครั้งนั้นพระเจดีย์ฉาวเซียน ที่วัดหลิงกวงถูกอาวุธปืนไปทำลายทรุดลง

ท่ามกลางซากปรักหักพังที่เหลืออยู่ พระสงฆ์แห่งวัดหลิงกวงกลับปลื้มปีติยิ่งนัก เพราะที่ส่วนฐานพระเจดีย์ได้ปรากฏกล่องศิลา ภายในมีกล่องไม้กฤษณาประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว บนกล่องไม้นั้นระบุไว้ว่าถูกนำมายัง ณ สถานที่นี้ ใน พ.ศ. ๑๕๐๖ โดยพระสงฆ์ชื่อซ่านฮุย ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ซึ่งเป็นผู้ได้รับการขนานนามว่า **"พระอาจารย์ผู้เก็บความลับ"** ด้านข้างและด้านในกล่องนั้นเป็นลายมือของพระซ่านฮุย ตลับไม้นั้นยังรักษาไว้จนถึงทุกวันนี้

นับแต่สถาปนาพระเจดีย์ฉาวเซียนในพุทธศักราช ๑๖๑๔ จนถึงพระเขี้ยวแก้วได้ปรากฏให้พุทธศาสนิกชนได้ถวายสักการบูชาในพุทธศักราช ๒๔๔๓ อีกครั้ง รวมเวลาที่ได้ประดิษฐานอยู่ในพระเจดีย์องค์นี้นานถึง ๘๓๐ ปีเต็ม

แม้จะได้พบพระเขี้ยวแก้วแล้ว แต่ก็เป็นเวลาที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะระส่ำระสายไม่เป็นปกติสุข พระสงฆ์แห่งวัดหลิงกวงจึงทำได้แต่เพียงพิทักษ์รักษาไว้อย่างดีที่สุด

ภายหลังยุคการปลดปล่อย ในพุทธศักราช ๒๔๙๔ รัฐบาลและพุทธศาสนิกชนชาวปักกิ่งได้ร่วมกันอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วมาไว้ ณ วัดกวงจี หรือกวงจี้ ชั่วคราว ในครั้งนั้นได้สร้างพระสถูปทองคำประดับด้วยอัญมณีล้ำค่าสำหรับประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วด้วย

ต่อมา ในพุทธศักราช ๒๕๐๐ รัฐบาลจีนจึงได้เริ่มโครงการสร้างพระเจดีย์ฉาวเซียนองค์ใหม่ เพื่ออัญเชิญพระเขี้ยวแก้วกลับมาประดิษฐาน ณ วัดหลิงกวงดังเดิม พระเจดีย์ฉาวเซียนองค์ใหม่นี้ใช้เวลาสร้างนานถึง ๗ ปี

จึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ในพุทธศักราช ๒๕๐๗ เจดีย์ที่สร้างขึ้นใหม่นี้อยู่บนหน้าผา เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม สูง ๕๑ เมตร บนยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุจำนวน ๑๒ องค์

รูปแปดเหลี่ยมนี้ ท่านผู้รู้อธิบายว่าน่าจะเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาแทนมรรคแปด และบ้างก็ว่าหมายถึงสัญลักษณ์ของธรรมชาติอันเป็นเครื่องหมายของสรรพสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์แห่งโลก ๘ ประการ ได้แก่ ฟ้า ดิน น้ำ ลม ไฟ ภูเขา ความมืด และความสว่าง

ชั้นล่างหรือฐานล่างของพระเจดีย์มีคูหาลับที่มั่นคงแข็งแรงและสวยงามตระการตา ผนังคูหาประดับแผ่นจารึกการสร้างพระเจดีย์และพระสูตรสำคัญในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก

ชั้นที่สอง มีบันไดเวียนขึ้นไป เป็นชั้นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว รายล้อมด้วยสถูปขนาดเล็ก ๘ องค์ ตรงกลางตั้งวัชรอาสน์รองรับพระสถูป แวดล้อมด้วยเครื่องพุทธบูชาล้ำค่า ซึ่งถวายไว้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิง เบื้องหลังพระสถูปทำเป็นซุ้มเรือนแก้วประดับลวดลายเมฆ คล้ายกับเป็นเครื่องหมายแห่งสรวงสวรรค์ ซึ่งมีพระเจดีย์จุฬามณีอันเป็นที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เมื่อพระเจดีย์ฉาวเซียนสร้างเสร็จแล้ว สมาคมพุทธศาสนาแห่งประเทศจีนได้ประกอบพิธีบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๗ มีผู้แทนของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนามาร่วมในพิธีด้วย เช่น ผู้แทนจากประเทศกัมพูชา ศรีลังกา อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น ลาว มองโกเลีย เนปาล ปากีสถาน และเวียดนาม

พระเขี้ยวแก้วแห่งวัดหลิงกวงองค์นี้ได้รับการอัญเชิญไปประดิษฐานชั่วคราวให้พุทธศาสนิกชนชาติต่าง ๆ ได้บูชาทั่วกัน เช่น ได้อัญเชิญไปประเทศศรีลังกา ประเทศพม่า และเขตปกครองพิเศษฮ่องกง เป็นต้น

ในวโรกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๕ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ รัฐบาลไทยและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ร่วมกันเฉลิมพระเกียรติโดยอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว จากวัดหลิงกวงสู่ประเทศไทย โดยประดิษฐานที่พุทธมณฑล ณ ห้องประชุมสมเด็จพระมหารัฐมังคลาจารย์ ภายในอาคารหอสมุดพระพุทธศาสนามหาสิรินาถ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ จนถึงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๖ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยได้สักการบูชาเป็นเวลา ๗๖ วัน พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว ได้อัญเชิญเสด็จกลับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ โดยขบวนเกียรติยศมโหฬารเช่นเดียวกับเมื่อตอนเสด็จมาประทับในประเทศไทย

ขอพุทธานุภาพแห่งพระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว โปรดคุ้มครองพุทธศาสนิกชน ชาวไทย ชาวจีน และชาวโลก ให้ประสบแต่ความสุขสวัสดิ์พิพัฒนมงคล เจริญอยู่ในหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดกาลนาน

พระเจดีย์ฉาวเซียน

บรรณานุกรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว – ประชุมพระราชนิพนธ์, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ณ เมรุวัดประยูรวงศาวาส วันที่ ๑๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๗

โกวิท ตั้งตรงจิตร – แผ่นดินนี้ศรีลังกา

บุหลง ศรีกนก – บทสารคดีโทรทัศน์ เรื่องการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ (พระเขี้ยวแก้ว) จากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาประดิษฐาน ณ พุทธมณฑล ประเทศไทย

พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๐ สุตตันต ๒ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙

ตำนานและประวัติของพระบรมธาตุเจดีย์ ภาคพิเศษ – จากหนังสือนครศรีธรรมราช – สัมพันธ์ "ชาวนครศรีธรรมราชสังสรรค์ ๓๔" ครั้งที่ ๔

พระธัมมานันทมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต – นานาวินิจฉัย

พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารีเถระ) – พุทธประวัติทัศนศึกษา

พระบรมสารีริกธาตุ พระเขี้ยวแก้ว จากสาธารณรัฐประชาชนจีนสู่ราชอาณาจักรไทย ฉบับเล็ก ของพุทธมณฑล

พระสูตร และอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๒ ภาคที่ ๑ มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สร้างน้อมเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาส เฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ พระนักษัตร ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

สุรีย์ มีผลกิจ, วิเชียร มีผลกิจ – พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา

พ่อขุนคำแหงพระราม

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

พ่อขุนคำแหงพระราม เป็นพระนามของโอรสพระองค์หนึ่งของพ่อขุนศรีนาวนำถุม ผู้ทรงเป็นต้นพระราชวงศ์ที่ครองสุโขทัยอยู่ก่อนพระราชวงศ์พระร่วง พระนามของพ่อขุนศรีนาวนำถุมที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๒ นั้น **ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร เป็นผู้อ่าน** แต่มีนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีอีกหลายท่านออกพระนามของพระองค์ว่า พ่อขุนศรีเนานำถมดังเช่น **ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช** เป็นต้น

ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช ได้เล่าเรื่องของพ่อขุนคำแหงพระรามและพระประวัติอย่างย่อ ๆ ของท่านไว้ในเรื่อง **"การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยก่อนสุโขทัย"** ว่า

"ในจารึกหลักเดียวกันนี้ คือ หลัก ๒ นี้ จารึกพระนามของพระองค์ไว้ว่า โอรสของท่านมีพระนามว่าพ่อขุนผาเมือง แล้วก็จารึกหลักเดียวกันนี้ ดูเหมือนอยู่ด้าน ๓ นี่ว่ามีโอรสอีกองค์ทรงพระนามว่า พ่อขุนคำแหงพระราม เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็ทราบว่า พ่อขุนศรีเนานำถมนั้นมีโอรส ๒ องค์ องค์ใหญ่ชื่อ พ่อขุนผาเมือง องค์ ๒ ชื่อ พ่อขุนคำแหงพระราม ในหลักเดียวกันนี้ระบุชื่อหลานของพ่อขุนศรีเนานำถมไว้ว่า หลานชายมีองค์หนึ่งเมื่อหนุ่มนั้นมีพระนามว่า เจ้าศรีศรัทธา แล้วเมื่อตอนปลายชีวิตของเจ้าศรีศรัทธานั้น ท่านไปผนวชแล้วก็กลับมาที่สุโขทัย แล้วก็ได้เป็นเจ้าศรีศรัทธาราชจุฬามุณี คือเป็นสมเด็จพระสังฆราชที่สุโขทัย เพราะฉะนั้น จารึกหลัก ๒ ของสุโขทัยนี้นอกจากระบุพระนามพ่อขุนศรีเนานำถมแล้วระบุนามโอรส ๒ องค์ คือ พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนคำแหงพระราม..."

และ**ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช** ยังได้เป็นผู้ใช้คำนำหน้าพระนามของพระโอรสองค์ที่ ๒ ของพ่อขุนศรีนำถุมว่า **"พ่อขุน"** ดังปรากฏในหลักฐานที่อ้างแล้วนั้น แต่ในที่อื่นบางท่านเขียนโดยใช้คำว่า **"พระยา"** เป็นคำนำหน้าพระนาม คือ **พระยาคำแหงพระราม** ดังนั้น จึงใคร่ชี้แจงไว้แต่เบื้องต้นนี้ว่า ผู้เขียนขอใช้คำว่า พ่อขุนคำแหงพระรามตลอดไป เว้นไว้แต่หลักฐานที่อ้างมา เขียนว่าอย่างไรก็จะขอคงไว้ตามนั้น อย่างไรก็ตามขอเรียนชี้แจงเรื่องประวัติความเป็นมาของคำว่า **"พ่อขุน"** กับคำว่า **"พระยา"** ตามที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นต้นนั้นมีความหมายอย่างไร **ดร.ประเสริฐ ณ นคร** อธิบายไว้ในหนังสือ

"สารนิพนธ์ ประเสริฐ ณ นคร" ในหัวข้อเรื่องว่า **"พ่อขุน ๑"** ว่า

"**พ่อขุน** ในสมัยสุโขทัยตอนต้น เป็นคำขึ้นต้นพระนามพระเจ้าแผ่นดิน แห่งราชอาณาจักรใหญ่ ในขณะที่ **'ขุน'** เป็นคำขึ้นต้นพระนามพระเจ้าแผ่นดินแคว้นเล็ก ๆ ส่วน **'พระ'** นั้น เป็นพระนามเจ้านายที่มีบรรดาศักดิ์สูง ต่อมาในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทย พระนามพระเจ้าแผ่นดินจึงเปลี่ยนไปขึ้นต้นด้วยคำว่า **'พญา'** หรือ **'พระญา'** แล้วเปลี่ยนไปเป็น **'สมเด็จพระ'** หรือ **'พระเจ้า'** ในสมัยอยุธยา จนในที่สุดในสมัยรัตนโกสินทร์ ต้องเป็น **'พระบาทสมเด็จ'** จึงจะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ส่วนคำว่า **พระญา** นั้น ปัจจุบันเขียนเป็น **พระยา**

คำว่า **'พ่อขุน'** ประกอบไปด้วยคำว่า **'ขุน'** ซึ่งเป็นคำเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินแคว้นเล็ก ๆ และคำว่า **'พ่อ'** ซึ่งแสดงว่าเป็นหัวหน้าของขุนในแคว้นต่าง ๆ เทียบได้กับคำว่า **'แม่'** ในคำว่า **แม่ทัพ"** ต่อจากนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระประวัติของพ่อขุนคำแหงพระรามตามที่ปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ ทั้งที่ตรงกันและไม่ตรงกัน ซึ่งจะขอนำมาเสนอโดยลำดับ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาถึงพระประวัติและพระจริยวัตรของพระองค์สืบไปด้วย

ในเรื่อง **"หมายเหตุ :- เรื่องของพ่อขุนศรีเนานำถม"** ในศิลาจารึกหลักที่ ๒ ซึ่งมีเรื่องเกี่ยวกับพ่อขุนคำแหงพระรามของ **ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช** มีว่า

"... มาถึงหลักที่ ๒ จารึกวัดศรีชุม ในด้านแรกของศิลาจารึกหลักที่ ๒ นี้ อ่านพบพระนามพ่อขุนศรีเนานำถมถึง ๗ ครั้ง ว่า พระองค์ทรงสร้างเจดีย์ พระองค์ทรงจับช้างป่า และพระองค์ **'ตาย'** ณ กรุงศรีสัชนาลัยสุโขทัย ทำให้หยุดคิดว่า เรื่องราวของพ่อขุนผู้นี้ช่างแปลกแท้ ๆ คือแปลกในแง่ที่ว่าทำไมไม่มีใครในเมืองไทยจะกล่าวถึงเรื่องราวของพระองค์เสียเลย อย่างดีก็มีการกล่าวถึงพ่อขุนผาเมืองและหลานของพ่อขุนผาเมือง ที่มีชื่อว่า เจ้าศรีศรัทธาราชจุฬามุณีรัตนลังกาทีปมหาสามี ครั้นพลิกผ่านในหน้าต่อ ๆ ไป จึงไปพบว่า พระยาคำแหงพระราม เป็นผู้ไม่ใฝ่ใจในการรบทัพจับศึก แต่นิยมชมชอบในการแสวงหาและชื่นชมใน **'หมอนแพร'** คือสิ่งสวยงามต่าง ๆ ทำนองเป็น art connoisseur ไม่นิยมใน war - like art

เมื่อได้ความสัมพันธ์ระหว่าง ๔ พระนามจารึกหลักที่ ๒ เช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้า ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช จึงสร้างสาแหรก เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างท่านทั้ง ๔ ให้กระจ่างขึ้น คือ

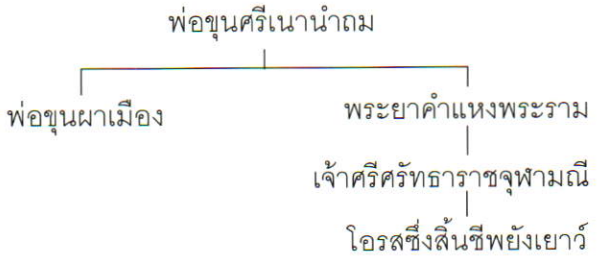

จากสาแหรกดังกล่าว จึงเห็นได้ชัดว่า โอรสของพ่อขุนศรีเนานำถมมี ๒ องค์ คือ พ่อขุนผาเมือง และอนุชา คือ พระยาคำแหงพระราม และจากพระยาคำแหงพระราม จึงเกิดโอรสผู้ทรงพระนามว่า เจ้าศรีศรัทธาราชจุฬามุณี และเจ้าศรีศรัทธามีโอรสองค์หนึ่ง ตายแต่ยังเล็ก...

พระประวัติของพ่อขุนคำแหงพระรามหรือพระยาคำแหงพระรามของ**ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช** มีเพียงแค่นี้ ไม่มีข้อวิจารณ์อื่นใดในพระจริยวัตรของพระองค์ เว้นแต่ข้อความหนึ่งซึ่งแสดงพระจริยวัตรหรือพระอุปนิสัยของพระองค์ว่า "เป็นผู้ไม่ฝักใฝ่ในการรบทัพจับศึกแต่

นิยมชมชอบในการแสวงหาและชื่นชมใน **'หมอนแพร'** คือ สิ่งสวยงามต่าง ๆ..."

พระอุปนิสัยของพ่อขุนคำแหงพระรามเป็นเช่นดังที่อ้างมานั้นหรือไม่ จะได้นำไปพิจารณากันในตอนต่อไป

ในบทความเรื่อง **"การสัมมนาศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒ *(วัดศรีชุม)* ในวารสารศิลปากร ปีที่ ๒๖ เล่ม ๖ มกราคม ๒๕๒๒"** มีบันทึกการสัมมนาครั้งนี้ของ **นางสาววิยะดา ทาสุคนธ์** ในหัวข้อเรื่องว่า **"ภูมิสถานที่ปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒"** มีข้อความที่เกี่ยวกับพระประวัติและพระจริยวัตรตลอดจนพระอุปนิสัยของพ่อขุนคำแหงพระราม ซึ่งออกพระนามของพระองค์ว่า พระยาคำแหงพระราม ตอนหนึ่งว่า

"สมเด็จพระเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุณีรัตนลังกาทีปมหาสามี ผู้เป็นหลานของพ่อขุนผาเมืองนั้น พระองค์เป็นโอรสของพระยาคำแหงพระราม ขณะทรงพระเยาว์พระมารดาชุบเลี้ยงและให้เสวยนมจากพระเต้าแต่แรกเกิดจนถึงพระชนมพรรษาได้สองปีปลาย เมื่อเติบโตก็ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ ทำนองเดียวกับราชโอรสของกษัตริย์ วิชาที่ศึกษามีทั้งในด้านการทหารและการเมืองมีความรู้ความสามารถและกำลังประดุจราชสีห์เปรียบประหนึ่งพระกฤษณะผู้แกล้วกล้าในสงคราม ขณะนั้นตรงกับรัชกาลของสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งเมืองสุโขทัย เมื่อพระมหาเถรศรีศรัทธา อายุได้ ๑๗ ปี หรือ ๑๘ ปี? ได้ต่อสู้กับท้าว. ม. และท้าวสีจาน เมื่ออายุได้ ๒๖ ปี ได้ชนช้างกับขุนจัง ตัวขุนจังนั้นขี่ช้างสารสูงใหญ่ตกน้ำมันและท้าทายพระยาคำแหงพระราม ตัวพระยาคำแหงพระรามนั้น ไม่ชอบสู้รบ จึงขอแลกด้วยหมอนแพร พระศรีศรัทธา เห็นเช่นนั้น เจ็บใจพ่อตนหนักหนา ประหนึ่งมีผู้นำม้อนมาตีหางนาคราช จึงขับแม่ช้างเข้าต่อด้วยช้างสารสูงใหญ่ ซึ่งตกน้ำมันรอท่าอยู่ก่อนแล้วนั้น ขณะต่อสู้กันนั้น พระศรีศรัทธาใช้หน้าไม้ยิงถูกรูน้ำมันพอดี ช้างนั้นเจ็บหนักหนา พลเดินเท้าที่อยู่ข้างช้างของพระศรีศรัทธายังไล่ทำร้ายช้างสารของขุนจัง เจ็บอย่างยิ่งถึงกับวิ่งหนี พระศรีศรัทธาขับแม่ช้างไล่ตามตีจนได้ชนะ..."

ที่กล่าวถึงพระอุปนิสัยของพ่อขุนคำแหงพระรามว่า "เป็นผู้ไม่ฝักใฝ่ในทางรบทัพจับศึก แต่นิยมชมชอบในการแสวงหาและชื่นชมใน **'หมอนแพร'** คือ สิ่งของสวยงามต่าง ๆ" ก็ดีหรือเรื่องที่มีปรากฏในบันทึกเกี่ยวกับการสัมมนาศิลาจารึกก็ดี และมีข้อความตอนหนึ่งทำนองเดียวกันกับ **ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช** กล่าวไว้ คือ ข้อความที่ว่า "ตัวพระยาคำแหงพระรามนั้น ไม่ชอบสู้รบจึงแลกด้วยหมอนแพร..."

ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นเพราะเหตุอื่นมากกว่า แต่ก่อนจะออกความเห็น ขอนำข้อความในเรื่อง **"พิษณุโลกกับอาณาจักรสุโขทัย"** ของ **ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร** ซึ่งมีเรื่องกล่าวพระปรีชาสามารถของพ่อขุนคำแหงพระราม หรือพระยาคำแหงพระรามไว้ว่า

"ดินแดนสระหลวงสองแควนี้ เดิมเป็นของราชวงศ์พ่อขุนศรีนาวนำถุม ซึ่งเป็นพระราชวงศ์ที่ครองกรุงสุโขทัยอยู่ก่อนพระราชวงศ์พระร่วง ต่อมาพ่อขุนศรีนาวนำถุมมีลูกชื่อว่า พ่อขุนผาเมืองและพระยาคำแหงพระราม แล้วมีหลานชื่อ มหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุณี ซึ่งเป็นคนให้จารึกศิลาจารึกหลักที่ ๒ ขึ้นในสมัยพระเจ้าลิไทย กล่าวถึงอาณาจักรของสุโขทัยและได้กล่าวถึงพระมหาเถรฯ ว่าได้เกิดที่เมืองสระหลวงสองแคว อาจอนุมานได้ว่า ในตอนนั้น พระยาคำแหงพระราม ก็คงจะครองเมืองสระหลวงสองแควอยู่นั่นเอง"

ข้อความที่อ้างนี้แสดงให้เห็นว่า พ่อขุนศรีนาวนำถุมเป็นผู้ทรงแต่งตั้งให้พ่อขุนคำแหงพระรามหรือพระยาคำแหงพระรามครองเมืองสระหลวงสองแคว หรือเมืองพิษณุโลกอันเป็นเมืองใหญ่มาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้ที่จะครองเมืองไม่เป็นนักรบแล้วจะปกครองได้อย่างไร คำนำพระนามว่าพ่อขุน หรือพระยา ของผู้ครองเมืองใหญ่นั้นเป็นหลักประกันความรู้ความสามารถอยู่ เพราะเมื่อมีเรื่องของข้าศึกมาติดพันเมืองจะทำอย่างไร ถ้าไม่ใส่ใจในเรื่องการรบ พ่อขุนศรีนาวนำถุมผู้เป็นพระราชบิดาก็เป็นนักรบ พ่อขุนผาเมืองพระเชษฐาก็เป็นนักรบและเป็นนักรบที่เกรียงไกรสามารถตั้งพระราชอาณาจักรได้ จะไม่ทรงสอนยุทธวิธีและวิชาการทหารให้ละหรือ? แล้วพระโอรสของพ่อขุนคำแหงพระราม คือ เจ้าศรีศรัทธาเก่งกล้าในศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ ทรงเก่งกล้าสามารถทั้งในด้านการเมืองและการทหารได้อย่างไรดังกล่าวมานั้น ไม่ได้เรียนจากพระบิดาละหรือ? การปฏิเสธการสู้รบหรือชนช้างกับศัตรูนั้น น่าจะเป็นอย่างที่ นายแพทย์ถนอมศักดิ์ ถาวรธนสาร *(ก.๓๙ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงความเห็นไว้ในวารสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๐*

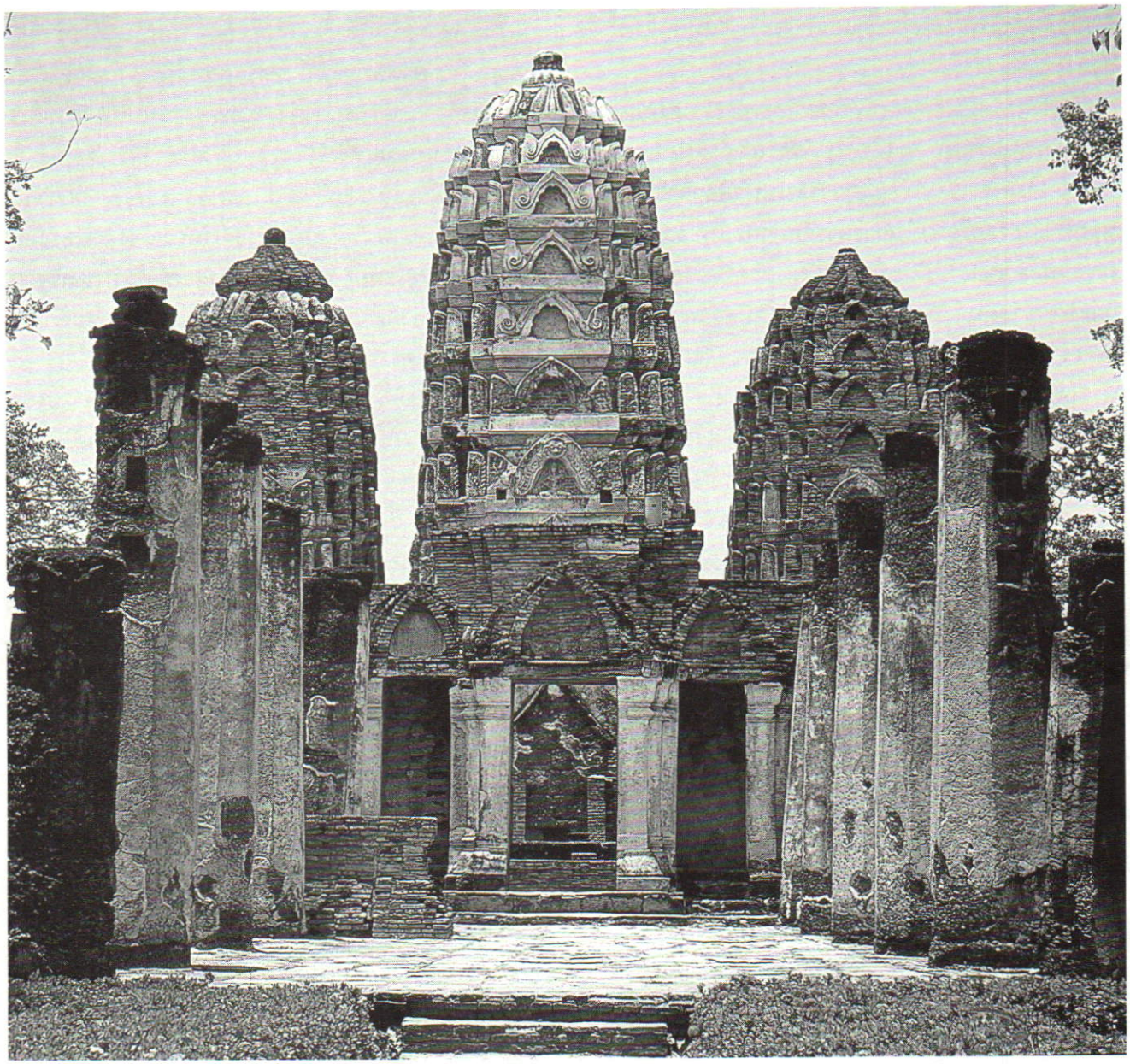

สิงหาคม ๒๕๒๕) ในหัวข้อเรื่องว่า **"พระยาคำแหงพระราม วีรบุรุษที่สองของยุทธภูมิเมืองตาก"** มีข้อความเกี่ยวกับการไม่ชนช้างและการแจกหมอนแพรของพ่อขุนคำแหงพระรามหรือพระยาคำแหงพระรามว่า

"พระยาคำแหงพระรามมีอายุยืนนานมาจนถึงรัชกาลพระเจ้าเลอไทย ในฐานะพระญาติผู้ใหญ่ นักรบผู้เฒ่าที่เกียรติอันเลื่องระบือในกาลก่อนได้เลือนรางไปแล้ว

ในการประชุมพลสวนสนามหน้าพระที่นั่งครั้งหนึ่ง ขุนจังนักรบหนุ่มที่กำลังฮึกเหิม จึงกล้าท้าทายท่านให้ชนช้างด้วย แต่ไฟในกายของนักรบผู้เฒ่าได้เย็นลงเสียแล้ว ท่านจึงบ่ายเบี่ยงเสีย ซ้ำแสดงความเมตตาแก่นักรบหนุ่มด้วยการให้รางวัลความฮึกเหิมด้วยหมอนแพรอีกด้วย"

ท่านผู้อ่านถ้าใคร่จะได้อ่านเรื่อง **"พระยาคำแหงพระราม"** ของนายแพทย์ถนอมศักดิ์ ถาวรธนสาร โดยตลอด ขอได้หาอ่านในหนังสือศิลปวัฒนธรรมฉบับที่ผู้เขียนได้อ้างแล้ว

เรื่องเกี่ยวกับพระราชวงศ์พ่อขุนศรีนาวนำถุม ยังมีอีกองค์หนึ่ง คือ พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุณี จะนำมาเสนอต่อไป ในโอกาสอันควร

การพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วทั้งโรงเรียน (Whole-School Approach) ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สุมณฑา พรหมบุญ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นนักการศึกษาที่ทรงเชี่ยวชาญทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในภาคทฤษฎีพระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาหลายสาขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านการศึกษาโดยตรงในสาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ อีกทั้งทรงใฝ่พระราชหฤทัยศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ ในภาคปฏิบัติพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยาวนานกว่า ๒๐ ปี เมื่อวิเคราะห์พระราชกรณียกิจ พระราชนิพนธ์ และพระราชดำรัสต่าง ๆ จะเห็นว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีแนวคิดและแนวทางการพัฒนาในลักษณะองค์รวมหรือบูรณาการ โดยทรงประยุกต์ใช้วิชาการหลากหลายสาขาที่เหมาะสมกับการพัฒนาในแต่ละกรณี มิใช่การพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว และมิใช่การพัฒนาแบบสูตรสำเร็จสำหรับทุกกรณี

การพัฒนาการศึกษาก็เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงใช้รูปแบบการพัฒนาในลักษณะองค์รวมที่เรียกว่า การพัฒนาทั่วทั้งโรงเรียน (*Whole-School approach*) ซึ่งต้องพัฒนาทุกด้าน อีกทั้งยังทรงคำนึงถึงปัจจัยโดยอ้อมที่สามารถส่งผลกระทบต่อการพัฒนาด้วย อาทิ ปัญหาทางครอบครัวของนักเรียน ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาสภาพแวดล้อม และปัญหาทางวัฒนธรรม เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ในโรงเรียนนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริว่า คณิตศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษา ส่วนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญในการฝึกความคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล และกระบวนการแก้ปัญหาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการทำงานในโลกสมัยใหม่ที่แวดล้อมด้วยเทคโนโลยี รวมทั้งยังเป็นพื้นฐานของการศึกษาต่อ และการวิจัยในระดับสูงต่อไปด้วย แต่หลักสูตร อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน และครูผู้สอนมักไม่พร้อมที่จะเอื้อให้เด็กในถิ่นทุรกันดารและผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ให้เรียนรู้คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อย่างถูกต้องและพอเพียง แต่หากโรงเรียนใดได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอุดมศึกษา ก็ทำให้เด็กในโรงเรียนเหล่านี้มีความสามารถสูงขึ้นได้ แนวพระราชดำริดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการพัฒนาวิทยาศาสตร์ทั่วทั้งโรงเรียน

หลักการของการพัฒนาวิทยาศาสตร์ทั่วทั้งโรงเรียน

๑. โรงเรียน คือ หน่วยการศึกษาที่ยั่งยืนกว่านักเรียนแต่ละคน ผู้ปกครองแต่ละคน ผู้บริหารแต่ละคน ครูแต่ละคน ฯลฯ ดังนั้น โรงเรียนจึงเหมาะสมที่สุด ที่จะเป็นหน่วยงานของการพัฒนา โดยครูผู้บริหาร และทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันยกระดับโรงเรียนทั้งโรง ให้มีมาตรฐาน

สูงขึ้นในภาพรวม

๒. วิทยาศาสตร์มีความหมายเป็นสองนัย นัยหนึ่งหมายถึงเนื้อหาของความรู้ที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ได้แก่ เคมี ชีววิทยา และฟิสิกส์ เป็นต้น อีกนัยหนึ่งหมายถึงวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ วิธีการคิด และการค้นคว้าวิจัยอย่างมีระบบระเบียบ และมีเหตุผล มีการกำหนดปัญหาและเงื่อนไขที่ชัดเจน การตั้งสมมติฐาน การค้นหาคำตอบ และการสรุปผลอย่างมีเหตุผล และสามารถพิสูจน์ซ้ำได้ โดยนัยที่สองนี้ ทุกศาสตร์ก็อาจนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ได้ ดังนั้น การพัฒนาทั้งโรงเรียนให้เป็นวิทยาศาสตร์ จึงทำให้ทุกสาขาวิชาได้รับประโยชน์และเกี่ยวข้องกับครู และนักเรียนทุกคน ในการปลูกฝังทัศนคติทางวิทยาศาสตร์ให้แก่ครูและนักเรียน ซึ่งจะสนับสนุนบรรยากาศวิชาการในโรงเรียน และสังคมในอนาคต

๓. คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และภาษา เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญมาก ต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงต้องพัฒนาทั้ง ๓ วิชานี้อย่างเข้มข้นควบคู่ไปกับการพัฒนาวิชาวิทยาศาสตร์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์แขนงใดก็ตาม รวมทั้งต้องพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ สังคม และความรู้รอบด้านด้วย

๔. การพัฒนาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน ควรได้รับความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษา ที่เป็นสถาบันพี่เลี้ยง รวมทั้งผู้ปกครอง และชุมชน ดังนั้น จึงควรสร้างเครือข่ายของความร่วมมือบนพื้นฐานของการสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียนให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๕. เด็กแต่ละคนมีศักยภาพในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ไม่เหมือนกัน เพราะมีทักษะในการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ เข้าสู่สมองส่วนต่างๆ ที่แตกต่างกัน และแต่ละพื้นที่มีสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน จึงต้องมุ่งกิจกรรมที่หลากหลาย และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยให้เด็กมีโอกาสทำกิจกรรมด้วยตนเอง และให้มีกิจกรรมที่เด็กสามารถคิดอย่างอิสระให้มากที่สุด

๖. เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ต้องการความรู้ที่ลึกซึ้งเกินกว่าเด็กในวัยเดียวกัน และควรได้รับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นเด็กเหล่านี้ควรมีนักวิทยาศาสตร์พี่เลี้ยง (*mentor*) ในมหาวิทยาลัยคอยให้คำแนะนำ หรือให้โอกาสเด็กร่วมวิจัยด้วย

๗. ความสำเร็จของโครงการ วัดได้ด้วยจำนวนและคุณภาพของผลงานของครู ผลงานและผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนทุกรุ่น ดังนั้นจึงต้องเน้นการสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มีคุณภาพ การค้นคว้าวิจัย และทัศนคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ทั้งของครูและนักเรียน

๘. โครงการนี้มุ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงวิธีการที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และความสอดคล้องกับชุมชน ท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมเป็นหลัก

แนวทางสำหรับโรงเรียนและสถาบันพี่เลี้ยง

๑. วางแผนระยะยาว เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักการ และความมุ่งหมายให้ชัดเจน ปรับทัศนคติของครู และเจ้าหน้าที่ทุกคน และมุ่งเป้าหมายร่วมกัน แล้วคิดโครงการต่าง ๆ ให้ตรงกับหลักการ และบรรลุความมุ่งหมายนั้น

๒. แผนกลยุทธ์ ควรประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น การพัฒนา ๔ ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านการเรียนการสอน

- เนื้อหา
- วิธีสอนที่เน้น inquiry, problem - based, activity - based, project - based, research - based
- สื่อการสอน และอุปกรณ์วิทยาศาสตร์
- สภาพห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ

ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของเด็ก

- ห้องสมุด
- ห้องทดลองนอกเวลาเรียน
- ห้องคอมพิวเตอร์

ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

- สันทนาการ กีฬา ดนตรี
- การให้คำปรึกษา
- การพัฒนาอารมณ์
- บทบาทของผู้ปกครองและชุมชน

ด้านการวัดและประเมินผล

- การวัดความสามารถพิเศษ
- การวัดผลสัมฤทธิ์
- การประเมินผลการเรียนในด้านต่าง ๆ

๓. ขอคำปรึกษาแนะนำจากสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสถาบันพี่เลี้ยง รวมทั้งขอความช่วยเหลือร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน

๔. สถาบันพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการให้ความรู้แก่ครูในด้านต่าง ๆ การดูแลเด็กที่มีความสามารถพิเศษ การพัฒนาห้องปฏิบัติการ และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีการเยี่ยมโรงเรียนเป็นระยะ ๆ ในช่วงแรกของการพัฒนา

๕. สถาบันพี่เลี้ยงและโรงเรียน ดำเนินงานในลักษณะวิจัยและพัฒนา โดยให้มีการบันทึกรวบรวมและสรุปกระบวนการของการพัฒนาทุกขั้นตอน เพื่อให้เป็นประวัติและผลงานของสถาบันพี่เลี้ยงและโรงเรียนและเพื่อการศึกษาของคนรุ่นต่อไป รวมทั้งเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาของโรงเรียนที่พัฒนาได้แล้ว ไปให้แก่โรงเรียนอื่นต่อไป

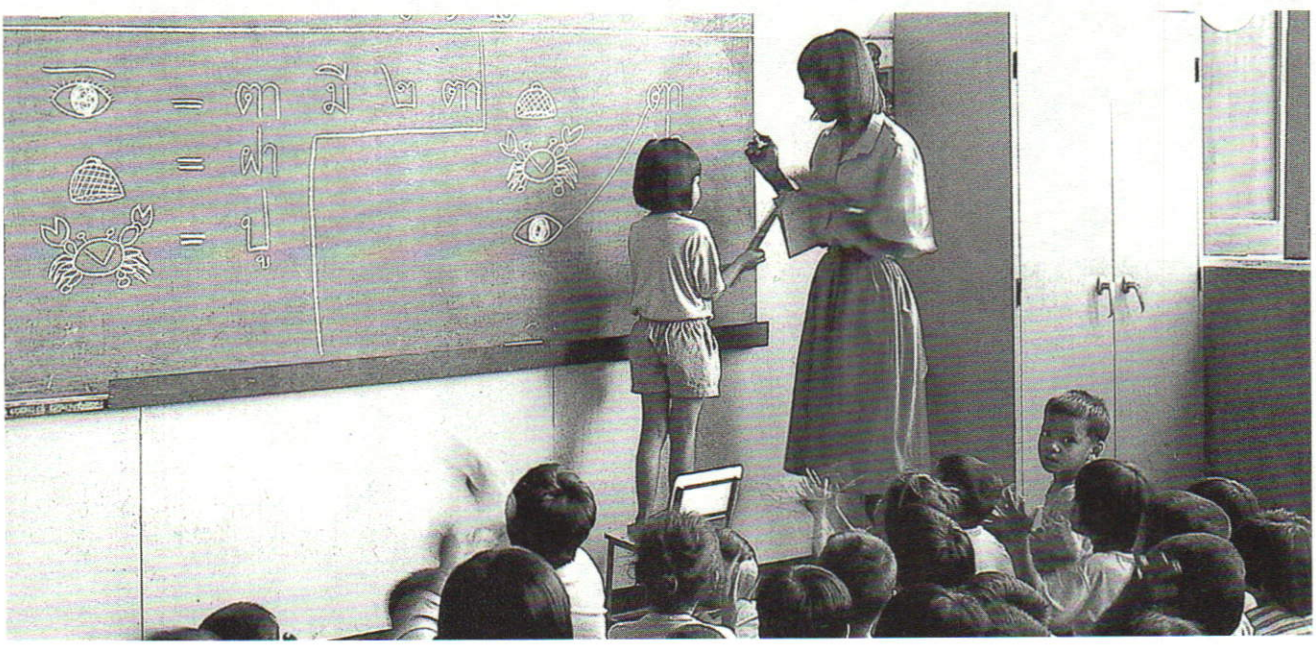

โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาวิทยาศาสตร์ทั่วโรงเรียน

โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาวิทยาศาสตร์ทั่วทั้งโรงเรียนตามแนวพระราชดำริ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน (*Science in Schools - SIS*)

โครงการนี้นำร่อง ๒ กลุ่มด้วยกัน ได้แก่

๑.๑ โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการนี้ได้รับพระราชทานเงินทุนจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และได้รับความร่วมมือจาก Graduate School of Education, University of Pennsylvania มีโรงเรียนในโครงการ ๕ แห่ง ได้แก่

- โรงเรียนจิตรลดา
- โรงเรียนปิยชาติพัฒนา
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปทุมวัน
- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

โครงการนี้ดำเนินการในช่วงปีการศึกษา ๒๕๔๒ - ๒๕๔๔

๑.๒ โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) โครงการนี้ สวทช. ดำเนินการในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ ร่วมกับมหาวิทยาลัย ๑๔ แห่ง และโรงเรียน ๔๐ แห่ง ทั่วประเทศ ดังนี้

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม กทม.
โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม กทม.
โรงเรียนภัทรพิทยาจารย์ นครนายก

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม กำแพงเพชร
โรงเรียนแม่จันวิทยาคม เชียงราย
โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม เชียงใหม่
โรงเรียนคณฑีพิทยาคม กำแพงเพชร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย สงขลา
โรงเรียนวิเชียรมาตุ ตรัง
โรงเรียนจุฬาภรณ์ราชวิทยาลัย สตูล

มหาวิทยาลัยบูรพา

โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ชลบุรี
โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย ระยอง
โรงเรียนเบญจมานุสรณ์ จันทบุรี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โรงเรียนกัลยาณวัตร ขอนแก่น
โรงเรียนภูเขียว ชัยภูมิ
โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม เลย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ นนทบุรี
โรงเรียนสตรีวิทยา ๒ กทม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กทม.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

โรงเรียนศึกษานารี กทม.
โรงเรียนวัดพุทธบูชา กทม.

มหาวิทยาลัยทักษิณ

โรงเรียนพัทลุง พัทลุง
โรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ สงขลา

มหาวิทยาลัยนเรศวร

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์
โรงเรียนจ่านกร้อง พิษณุโลก

มหาวิทยาลัยศิลปากร

โรงเรียนสามพรานวิทยา นครปฐม
โรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย นครปฐม
โรงเรียนบรมราชินีนาถราชวิทยาลัย ราชบุรี

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี

โรงเรียนท่าข้ามวิทยาคาร ปัตตานี
โรงเรียนสุไหงโก-ลก นราธิวาส

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

โรงเรียนยางชุมน้อยพิทยาคม ศรีสะเกษ
โรงเรียนหัวตะพานวิทยาคม อำนาจเจริญ
โรงเรียนนาเยียศึกษา รัชมังคลาภิเษก อุบลราชธานี

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

โรงเรียนพรตพิทยพยัต กทม.
โรงเรียนราชวินิต บางแก้ว สมุทรปราการ

โรงเรียนสมทบ ๕ โรงเรียน

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สุวินทวงศ์ ฉะเชิงเทรา
โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ นครนายก
โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี
โรงเรียนศรียานุสรณ์ จันทบุรี
โรงเรียนสตรีภูเก็ต ภูเก็ต

โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน ทั้งสองกลุ่มนี้เป็นรูปแบบการพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ร่วมกับคณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง ๒๔ แห่ง นำไปขยายผลในโรงเรียนทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๕ เป็นต้นไป

๒. โครงการวิทยาศาสตร์และการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร นับเป็นหนึ่งในโครงการส่วนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ซึ่งทั้งโครงการประกอบด้วยโรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้จำนวน ๔๐๐ กว่าแห่ง ในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และกรมการศึกษานอกโรงเรียน การเรียนการสอนในโรงเรียนถิ่นทุรกันดารเหล่านี้ประสบปัญหาด้านการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มากที่สุด เนื่องจากขาดแคลนครูผู้มีความรู้โดยตรง และยังขาดอุปกรณ์และสื่อการสอนมากเป็นพิเศษ ทำให้เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารขาดพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งขาดพื้นฐานที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นอีกด้วย ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงโปรดให้จัดทำโครงงานวิทยาศาสตร์ ค่ายวิทยาศาสตร์ และพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในโครงการทดลอง ๑๑ โรงเรียน ในพื้นที่จังหวัดน่านและสกลนคร ต่อมา สวทช. และสถาบันหลายแห่ง อาทิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ สสวท. ช่วยขยายโครงการในโรงเรียนรวมประมาณ ๗๐ แห่ง ของจังหวัดน่าน สกลนคร และแม่ฮ่องสอน ทำให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารอย่างมาก

๓. โครงการโรงเรียนวิทยาศาสตร์ (*Science School*)

โรงเรียนวิทยาศาสตร์ หมายถึง โรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมนักเรียนผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะ ประเทศไทยมีดำริและได้ดำเนินการในเรื่องโรงเรียนวิทยาศาสตร์มานานแต่มักประสบปัญหาด้านการบริหารในระบบราชการ ด้านงบประมาณ ด้านการขาดครูที่มีความสามารถพิเศษ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจนขาดความเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยที่จะช่วยส่งเสริมเด็กผู้มีความสามารถพิเศษได้อย่างเต็มที่ ทำให้หลายโรงเรียนกลายเป็นโรงเรียนธรรมดาไปในที่สุด

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นความสำคัญของโรงเรียนวิทยาศาสตร์ จึงมีแนวพระราชดำริที่จะนำร่องโรงเรียนวิทยาศาสตร์ในบริบทของไทย โดยได้พระราชทานความช่วยเหลือแก่โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ นับแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณสิบปีเศษ โดยครั้งแรกเป็นโรงเรียนประจำในสังกัดกรมสามัญศึกษา แต่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสถาบันพี่เลี้ยงตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง อีกทั้งมหาวิทยาลัยมหิดลยังได้แบ่งพื้นที่ของมหาวิทยาลัยให้ก่อสร้างโรงเรียนด้วย ก่อนที่จะมีอาคารสถานที่ของโรงเรียนได้รับความเมตตาจากวัดไร่ขิงให้ใช้สถานที่ในตอนเริ่มต้นเป็นการชั่วคราว ดังนั้นในทางกายภาพโรงเรียนนี้จึงเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยมหิดลด้วย ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๓ โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ได้ปรับรูปแบบการบริหารเป็นองค์การมหาชน นับว่าเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่นำร่องการบริหารโรงเรียนอย่างอิสระที่ไม่ใช่ระบบราชการ

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์

คณะกรรมการบริหารโรงเรียนได้รับพระราชทานแนวพระราชดำริหลายประการไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาด้านวิชาการ ด้านกิจกรรมนักเรียน ด้านกายภาพ และด้านบริหาร นอกจากนี้ยังพระราชทานอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยได้แก่ ระบบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนสามารถศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา โรงเรียนนี้รับนักเรียนผู้มีความสามารถสูงทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์จากทั่วประเทศ ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยที่เป็นสถาบันพี่เลี้ยงเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในระยะต่อไปโรงเรียนจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ไปขยายผล เพื่อให้มีโรงเรียนวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นอย่างน้อยภาคละ ๑ แห่งทั่วไทย เพื่อสร้างนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชั้นนำเพิ่มขึ้นเพื่อการพัฒนาประเทศในโอกาสต่อไป

สรุป

ด้วยพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกลของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงเห็นว่าคนไทยมีศักยภาพสูงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หากแต่ขาดโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์ตั้งแต่วัยเด็ก อีกทั้งการพัฒนาการศึกษาจะต้องพัฒนาทุกด้านให้สมดุลรวมทั้งต้องให้เด็กไทยมีระบบการคิดวิเคราะห์และทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ จึงจะสามารถดำรงอยู่และก้าวหน้าทันโลกยุคโลกาภิวัฒน์ได้อย่างดี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ที่คนไทยต้องสำนึกและเทิดทูนไว้ตลอดไป

ประชาชนจะช่วยชาติได้อย่างไร

ธารรัก สามะ

ในปัจจุบันนี้เราจะเห็นว่า ประเทศไทยของเรา กำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการพัฒนาประเทศชาติเพื่อเข้าไปสู่ยุคโลกาภิวัฒน์ ในระยะการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นสากล เพื่อประจักษ์แก่สายตานานาอารยประเทศ โดยที่รัฐบาลต้องเป็นผู้นำ สรรค์สร้าง สรรหารูปแบบ วิธีการเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ การให้บริการของรัฐบาลนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันส่งเสริมให้ประชาชนกินดีอยู่ดี สามารถดำรงตนเองและครอบครัวอย่างมีความสุข บริการให้ความสะดวกสบาย จัดการศึกษาสำหรับประชาชน โดยไม่จำกัดเพศ วัย ระดับความรู้ จัดสาธารณูปโภค ให้การบริการรักษาพยาบาลได้อย่างเสมอภาคถ้วนหน้า โดยเฉพาะรัฐบาลปัจจุบันได้มีโครงการให้การรักษาพยาบาล มีสวัสดิการ **"บัตรทอง"** รักษาทุกโรคมูลค่า ๓๐ บาท ทั่วประเทศ ซึ่งนับเป็นสิ่งที่รัฐบาลให้เป็นของขวัญ สำหรับประชาชนชาวไทยได้อย่างเสมอภาคอย่างทั่วถึงกัน นอกจากนั้นในการบริการสาธารณูปโภค ในการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการคมนาคม ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร ฯลฯ การบริการของรัฐบาลเหล่านี้ เป็นความยินดีและเต็มใจของข้าราชการทุกสังกัดกระทรวง ทบวง ทุกหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง ทั้งนี้ในส่วนประชาชน จึงควรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือพัฒนาประเทศชาติ อีกทางหนึ่งควบคู่กันไป เพื่อให้สมกับคำกล่าวที่ว่า ประชาชนทุกคนในประเทศต้อง **"ร่วมด้วยช่วยกัน สร้างสรรค์สังคม"**

แนวทางที่ประชาชนจะช่วยชาติไทย ให้มีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาประเทศนั้น มีหลักในการปฏิบัติ ๑๒ ประการ ดังนี้

๑. นิยมไทย ใช้สินค้าไทย
๒. ใส่ใจสิ่งแวดล้อม
๓. อย่ายอมเป็นทาสยาเสพติด
๔. เคารพสิทธิการเลือกตั้ง
๕. ร่วมประหยัดพลังงาน
๖. สืบสานวัฒนธรรม
๗. ปฏิบัติตามกฎจราจร
๘. ไม่ผัดผ่อนไปเสียภาษี
๙. ยินดีกับการเป็นทหาร

๑๐. ส่งลูกหลานให้ศึกษา

๑๑. ไม่ไขว่คว้าทำงานต่างแดน

๑๒. รัก หวงแหน สถาบัน ชาติ ศาสน์ กษัตริย์

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. นิยมไทย ใช้สินค้าไทย

ปัจจุบันประเทศไทย เราสามารถผลิตสินค้าของเราใช้เองได้ โดยไม่ต้องไปพึ่งพาอาศัยสินค้าที่มาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าประเภท อาหาร เครื่องนุ่งห่ม การใช้สินค้าของไทยเรานั้น นอกจากจะมีคุณภาพเยี่ยม ราคายังถูกแล้ว เป็นการส่งเสริมรายได้ของประเทศ ไม่ให้รั่วไหลไปยังต่างประเทศ **"โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์"** เป็นการสร้างรายได้สำคัญ ที่ทำให้ประชาชนไม่ต้องย้ายถิ่นฐานบ้านเรือน เพื่อเข้ามาสู่ในกรุงเทพฯ เมืองใหญ่ ซึ่งนอกจากจะได้อาศัยอยู่บ้านเกิดเมืองนอนของตนเองแล้ว ยังไม่เกิดสภาวะเครียดกับมลภาวะ ปัญหาค่าครองชีพสูง สร้างรายได้ให้กับชุมชนตนเอง ให้ความสุขกับครอบครัวอย่างเต็มที่ ได้มีโอกาสแสดงความกตัญญูกตเวทีดูแลญาติผู้ใหญ่ให้ความอบอุ่นกับลูกหลาน ปัญหาบ้านแตก ปัญหาซึมเศร้าในคนชราก็จะหมดในที่สุด สามารถกระจายรายได้ในชุมชนให้ช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งเป็นอีกหนทางหนึ่งซึ่งนำมาสู่การพัฒนาประเทศชาติ

การใช้สินค้าไทย นอกจากจะเป็นการประหยัดรายจ่าย ยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนนั้นๆ สินค้าบางอย่าง เช่น ผ้าไหม ผ้าทอมือ เครื่องหนัง เครื่องเขิน เครื่องเงิน เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นรายได้ที่ให้ค่าตอบแทนสูง และยังมีโอกาสสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทย เป็นที่รู้จักชื่นชมแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวได้ซื้อของเหล่านี้ไปเป็นของฝากอีกทางหนึ่งด้วย

๒. ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันทำให้สภาพแวดล้อมของไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับสารเคมี ย่อมก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษมากมาย เช่น สภาวะเรือนกระจก สกัดกั้นการถ่ายเทในบรรยากาศ ทำให้เกิดอากาศร้อนอบอ้าว ขาดอากาศที่บริสุทธิ์เพื่อการดำรงชีวิต คนไทยเราจำเป็นจะต้องช่วยกันปรับสภาวะแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เกิดความสมดุลทางธรรมชาติให้มากที่สุด

เราควรกำจัดขยะให้น้อยลง โดยพยายามรีไซเคิลนำของที่ใช้แล้วมาใช้ได้อีก เช่น ขวด แก้ว กระดาษ พลาสติก เรานำกลับมาใช้ได้ การนำขวดน้ำอัดลมที่หมดแล้วมาใส่น้ำเข้าตู้เย็น กระดาษหนังสือพิมพ์เรานำมาใช้แทนน้ำยาเช็ดกระจก ถุงพลาสติกหูหิ้วที่เราได้มาจากร้านค้า เรานำ

มาใช้ได้อีก รณรงค์ต่อต้านการใช้กล่องโฟม การใช้วัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อาทิ การใช้ใบตอง ใบบัว ในการบรรจุห่ออาหาร การใช้ก้านมะพร้าวแทนการใช้เหล็กเย็บกระดาษ น้ำล้างจานชามเรานำไปรดต้นไม้ได้ รีดผ้าทีละมากๆ ในครั้งเดียว เป็นต้น

คนไทยเราต้องร่วมปลูกต้นไม้ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เราสามารถช่วยชาติได้ เพราะต้นไม้มีส่วนสำคัญในการฟอกอากาศให้บริสุทธิ์ โดยในเวลากลางวันต้นไม้รับเอาก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพื่อใช้ในการปรุงอาหาร คายก๊าซออกซิเจนออกมา เราจะสังเกตได้ว่าในขณะที่อากาศร้อนอบอ้าว ถ้าเราไปอยู่ใต้ต้นไม้ จะทำให้เรารู้สึกสดชื่นอย่างรวดเร็ว อาการเหนื่อยล้าลดลงกว่าเราไปอยู่ภายในอาคาร นอกจากนี้เราต้องลดการเผาสิ่งต่างๆ ลง

นอกจากจะทำให้เกิดสภาวะที่เป็นมลพิษแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น การเผาหญ้าบริเวณไหล่ทาง ควันไฟที่เกิดการเผาไหม้ อาจปกคลุมถนนทำให้การจราจรดำเนินไปได้ไม่สะดวก อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุในท้องถนนได้ง่าย การเผาบริเวณทำเกษตรกรรมจะทำให้ธาตุสารอาหารในดินเสื่อมสภาพไป นอกจากนี้แล้วยังอาจทำลายชีวิตสัตว์ เช่น นก หนู หนอน เป็นต้น เพราะสัตว์เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความสมดุลของ

ระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ ซึ่งหมายถึง การพึ่งพาอาศัยกัน แมลงที่กัดกินพืชผล จะถูกนก หนู กำจัด หนอนไส้เดือนช่วยพรวนดินทำให้พืชมีการเจริญเติบโตได้ดีขึ้น

การไปท่องเที่ยวเพื่อชมความงามของทัศนียภาพ เช่น ภูเขา ทะเล น้ำตก เขตวนอุทยาน เราจะต้องไม่ทิ้งขยะในที่เหล่านี้ เพราะนอกจากจะทำลายสภาพธรรมชาติที่สวยงามแล้ว ยังดูสกปรก ก่อให้เกิดภาพที่ไม่งดงามแก่สายตาของผู้พบเห็น ส่อให้เห็นถึงความมักง่าย ความไม่เป็นระเบียบ ขาดจิตสำนึกที่ดี ชวนให้ต้องถูกตำหนิอยู่เสมอ สิ่งของบางอย่างอาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บได้ โดยเฉพาะขวดแก้วที่แตกทิ้งลงไปในบริเวณที่เป็นน้ำตก แม่น้ำ ลำคลอง คนอื่นอาจเผลอไปเหยียบ อาจเกิดอุบัติเหตุ ถุงพลาสติกที่ทิ้งแล้ว เมื่อสัตว์ป่ากลืนกินเข้าไปอาจเกิดอันตรายถึงชีวิตได้

๓. อย่ายอมเป็นทาสยาเสพติด

ยาเสพติดในปัจจุบันเป็นปัญหาระดับชาติที่เราทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไข ครอบครัวซึ่งนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะสร้างความอบอุ่นให้เกิดในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่จะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับลูก เข้าใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นของลูก ไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ไขหรือตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้น การทดลองเสพยาเพียงเพื่อแก้ทุกข์ร้อนในใจเพียงชั่วขณะ อาจทำให้ต้องตกเป็นทาสของ

ยาบ้า

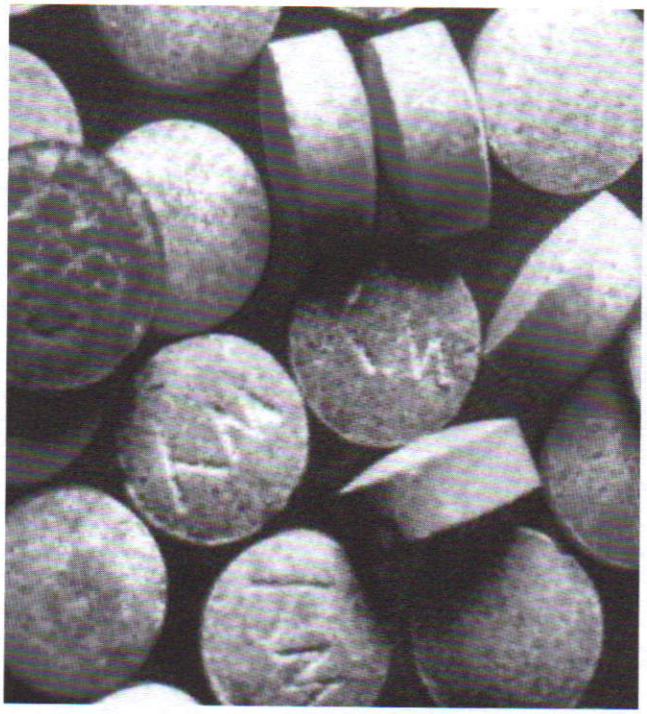

ยาเสพติด ซึ่งยากที่จะแก้ไขได้ การลักขโมย การกล่าวเท็จ การหลอกลวง การกระทำชำเรา หรือแม้แต่การทำร้ายบุพการี คนใกล้ชิดรอบตัว บุคคลอื่นๆ ก็ย่อมเกิดได้ในทุกเมื่อทุกเวลา

ในการประกอบอาชีพ ควรหาอาชีพที่สุจริต ไม่ควรหลงเชื่อคำยุยงของผู้อื่น อย่าเห็นแก่เงิน งานสบายทำรายได้ดีด้วยการขายยาเสพติดบ้านเมืองย่อมมีกฎหมายมีข้อตกลงที่เป็นระเบียบของสังคม ผู้กระทำผิดย่อมไม่สามารถรอดพ้นเงื้อมมือของกฎหมายไปได้ ผู้เสพตายผู้ขายติดคุก หากเกิดพลาดพลั้งถูกจับได้ นั่นหมายถึงชีวิตที่ตายทั้งเป็น อาจต้องถูกจำคุก ถ้ารุนแรงมากอาจถึงกับต้องถูกประหารชีวิต ครอบครัวย่อมเกิดความลำบากเดือดร้อนและขัดสนซึ่งเป็นปัญหาที่ควรตระหนักเป็นอย่างยิ่ง

๔. เคารพสิทธิไปเลือกตั้ง

ประเทศไทยของเราปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน คนไทยทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ย่อมมีสิทธิในการดูแล พัฒนาประเทศร่วมกัน การเลือกตั้งเป็นวิถีทางสังคมที่ใช้ในการปกครองประเทศ การเลือกตั้งของไทยเรามีตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน คือการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านกำนัน จนถึงขั้นสูงคือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

ในการเลือกตั้ง เราจำเป็นจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่า ผู้ที่เป็นปากเสียงแทนเรานั้นต้องมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม พื้นฐานของสังคมที่ดี ดูจากผลงานที่ผ่านมาของผู้สมัครแต่ละคน ไม่เลือกคนที่แจกสิ่งของเงินทองไม่โกงกินบ้านเมือง การนอนหลับทับสิทธิ์ไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้ง อาจเป็นช่องทางของผู้ทุจริตฉ้อฉล สร้างวิธีหากลโกงในการเลือกตั้งได้ง่าย การเลือกตั้งจึงเป็นรากฐานหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

๕. ร่วมประหยัดพลังงาน

ปัจจุบันประเทศไทยของเราก้าวเข้าสู่โลกแห่งอนาคต ประชากรเพิ่มขึ้น การใช้พลังงานย่อมเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยสังเกตได้จากยวดยานพาหนะที่มากมายอยู่บนท้องถนน การใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิงที่สำคัญในการขนส่ง การติดต่อสื่อสาร ด้านการคมนาคม การแพทย์ สาธารณูปโภค นอกจากนั้น การใช้ไฟฟ้า และการใช้น้ำ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นมาก

เพื่อสร้างประโยชน์ สะดวกสบาย ทันสมัย และรวดเร็ว อาคารสำนักงานบ้านเรือนทุกหลังจะใช้กระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ในขณะที่เทคโนโลยี

วิวัฒนาการก้าวหน้าสู่ยุค ไอ ที การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แทนการใช้เครื่องพิมพ์ดีด การใช้เครื่องปรับอากาศแทนการใช้พัดลมธรรมดา การใช้เครื่องทำน้ำอุ่นแทนการต้มน้ำ การใช้เครื่องดูดฝุ่นแทนการกวาดถูตามปกติ เป็นต้น

การใช้พลังงาน เราจึงควรใช้เท่าที่จำเป็นตามประโยชน์ใช้สอย เปิดเมื่อใช้ ปิดเมื่อเลิกใช้แล้ว ต้องถอดปลั๊กไฟทันที ปิดก๊อกน้ำ การใช้เครื่องไฟฟ้าควรเลือกชนิดเบอร์ห้า การใช้หลอดผอม หรือหลอดตะเกียบช่วยเราประหยัดไฟได้เป็นอย่างดี สำหรับในการเดินทาง ถ้าไปทางเดียวกันควรใช้รถคันเดียว ไม่เปิดเครื่องยนต์ทิ้งไว้ เปิดหน้าต่างรถรับลมเย็นบ้าง ถ้าเส้นทางระยะไม่ไกลมากนักหรือไม่รีบร้อน ควรปั่นจักรยานเพื่อเป็นการประหยัดน้ำมันและยังเป็นการออกกำลังกายไปอีกทางหนึ่ง

๖. สืบสานวัฒนธรรม

ปัญหาอย่างหนึ่งที่เริ่มเกิดขึ้นในวิถีชีวิตของคนไทยเรา นั่นก็คือการไม่เคารพ ไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน การทำมาหากินประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเร่งรีบ มีส่วนที่ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปครอบครัวแยกกันอยู่ ความเงียบเหงา ความไม่เข้าใจกันย่อมเกิดขึ้นได้เสมอในสังคม ความรักความผูกพันต่อกันมีน้อยลงตามลำดับ จากสาเหตุนี้เองอาจเกิดปัญหาทำให้ลูกหลานขาดความอบอุ่น ซึ่งเป็นที่มาของปัญหารักในวัยเรียน ปัญหาสิ่งเสพติด การทำลายชีวิตตนเองก่อนวัยอันควรติดตามมา

วัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยเราที่สำคัญคือ การกราบไหว้ ซึ่งนับเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมแก่ผู้พบเห็น ในบางโอกาสที่เกิดปัญหาขัดแย้งกัน ไม่เข้าใจกัน การกราบไหว้ก็มีส่วนในการช่วยแก้ไขปัญหา อย่างเช่นในกรณีทะเลาะกัน การปรับความเข้าใจกัน การไหว้เพื่อขอโทษกันนั้น จะทำให้ปัญหาจบลงได้ด้วยดี

อีกประการหนึ่ง วันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันครอบครัว วันลอยกระทง คนไทยเรามีโอกาสได้พบปะกัน สังสรรค์กัน ครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ มีโอกาสได้มาอยู่ใกล้ชิดร่วมกัน ถึงแม้เป็นช่วงระยะสั้น ๆ แต่ก็สามารถสร้างความอบอุ่นให้สังคมไทยได้อีกนาน

๗. ปฏิบัติตามกฎจราจร

การจราจรเป็นรูปแบบระเบียบที่ใช้บนท้องถนน โดยสัญลักษณ์ต่าง ๆ จะเป็นตัวกำหนดบ่งชี้ เพื่อลดปัญหาอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะสังคมเมืองปัจจุบันนี้ ทุกคนจะต้องเร่งรีบตื่นตัวเพื่อการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง ครูนักเรียนไปโรงเรียน บรรดาพ่อค้า แม่ค้าไปค้าขายสินค้า ข้าราชการ ลูกจ้าง จะต้องไปทำงานต่าง ๆ ตามบทบาท

หน้าที่ของตนเอง เราจะต้องมีการเดินทางติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลา สภาวะอันรีบร้อน เราต้องเคารพกฎจราจรทำอย่างถูกต้อง การเดินเท้ายิ่งเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง เดินบนสะพานลอย หรือเดินตรงทางม้าลาย คนที่ใช้ยวดยานพาหนะต้องดูป้ายต่าง ๆ เช่น สัญญาณไฟเขียว ไฟแดง ป้ายรถจอด ป้ายรถหยุด ป้ายรถโดยสาร หรือแม้กระทั่งป้ายทะเบียนรถซึ่งเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อย เราจะต้องคอยตรวจตราว่าถึงเวลาต่อป้ายทะเบียนเมื่อใด ด้วยปัจจุบันนี้ เรามีกฎหมายการทำประกันรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เพื่อความปลอดภัย ช่วยลดปัญหา ลดภาวะการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้เป็นอย่างดี

การอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเป็นสิ่งที่ดีงาม ขณะที่เราขึ้นรถโดยสารประจำทาง เราควรลุกขึ้นยืนให้เด็ก หญิงมีครรภ์ คนชรานั่ง เหล่านี้ถือว่าเป็นน้ำใจที่ดีงามของคนไทยเรา

๘. ไม่ผัดผ่อนไปเสียภาษี

ในขณะที่ประเทศของเรากำลังจะเติบโตในอนาคต จำเป็นที่เราจะต้องใช้จ่ายเงินทองเพื่อการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง มีสาธารณูปโภค สถานที่ทำงาน สถานที่พักผ่อน สถาบันการศึกษาเพื่อการบริการประเทศ เราจึงจำเป็นจะต้องเรียกเก็บภาษีกับประชาชนผู้มีรายได้ อีกทั้งรายได้ส่วนที่เป็นภาษีนี้ รัฐบาลยังใช้ในการก่อสร้าง ป้องกันสาธารณภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยฉับพลัน เช่น การเกิดน้ำท่วม ฝนแล้ง ไฟไหม้ โรคติดต่อระบาด การสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ ได้แก่ สร้างทางเพื่อการคมนาคม การสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำ เพื่อสะสมน้ำไว้ใช้ในโอกาสที่ขาดแคลน และอาจช่วยระบายน้ำในกรณีที่เกิดพายุฝน ป้องกันน้ำท่วม การถล่มของอาคารต่าง ๆ

นอกจากนี้แล้ว เงินภาษีดังกล่าวยังเอื้ออำนวยต่อการก่อสร้างโรงเรียน สถานพยาบาล อาคารสำนักงานทั่วประเทศ ถนน สะพาน เงินภาษีที่ได้มานั้น จะใช้จ่ายเพื่อกิจการต่าง ๆ ภายในประเทศ ในฐานะที่เราเป็นคนไทยเจ้าของประเทศ ควรจ่ายภาษีให้กับทางรัฐบาลอย่างตรงเวลาและต่อเนื่อง โดยการยื่นแบบแสดงรายได้ต่อเจ้าพนักงานสรรพากร แต่ละท้องที่มีการเรียกเก็บภาษีในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามงานหรืออาชีพที่ประกอบกิจการนั้น ๆ

การหลีกเลี่ยงภาษีถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย มีโทษจำคุก และปรับตามความผิดตามระเบียบ กล่าวคือ การที่กฎหมายกำหนดขึ้น การซื้อสินค้าที่หนีภาษีเป็นปัญหาอีกข้อหนึ่งที่เราผู้ซื้อจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำพวกรถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เพราะสินค้าเหล่านี้อาจไม่ได้มาตรฐาน ขาดใบรับประกันรับรองคุณภาพที่ถูกต้อง เมื่อเสื่อมสภาพไปแล้ว อาจหาอะไหล่

ได้ยาก ทำให้ต้องซื้อหามาใหม่ ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เหมือนดังสุภาษิต ดังว่า **"เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย"** นั่นเอง

๙. ยินดีกับการเกณฑ์ทหาร

การรับราชการทหารเพื่อเข้าเป็นกองประจำการ ถือว่าเป็นงานที่มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี ตามกฎหมายไทย ระบุไว้ว่า ชายไทยทุกคนจะต้องรับการตรวจเลือกเป็นทหารเกณฑ์ เพื่อจะได้ทำหน้าที่ปกป้องประชาธิปไตย เพื่อไม่ให้ข้าศึกศัตรูมารุกรานโจมตี เพื่อความสงบสุขและเป็นปึกแผ่นของบ้านเมืองเรา

พ่อแม่ผู้ปกครองทั้งหลาย ควรปลูกฝังความรักชาติให้กับลูกหลาน กล่าวคือ เมื่อชายไทยอายุครบ ๒๑ ปีบริบูรณ์ ควรเข้าตรวจรับการคัดเลือกเข้าเป็นทหาร ปัจจุบันนี้ทางภาครัฐ เอกชนทั่วไป จะมีเงื่อนไขในการสมัครงานเพิ่มเติมจากที่เคยผ่านประสบการณ์ที่ชำนาญงานด้านนั้น ๆ มาก่อน คือ ถ้าต้องการจะสมัครงาน ชายจะระบุไว้ว่า ต้องผ่านการคัดเลือกหรือเป็นทหารเกณฑ์มาก่อน การเป็นทหารเกณฑ์ นอกจากมีโอกาสทำหน้าที่ของลูกผู้ชายต่อแผ่นดินไทยแล้ว ยังสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากกองทัพอีกหลายประการ เช่น การฝึกวิชาชีพต่าง ๆ การใช้อาวุธ การขับขี่รถยนต์ การขับเครื่องบิน มีเงินเดือน มีเบี้ยเลี้ยง มีสิทธิอันพึงมีพึงได้ เช่นเดียวกับข้าราชการหน่วยงานอื่นทุกประการ ถ้าพลทหารคนใดที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ อาจได้เข้ารับการสอบคัดเลือกให้เป็นนักเรียนนายสิบ หรือทำงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับกองทัพต่อไป

๑๐. ส่งลูกหลานให้ศึกษา

การศึกษาเล่าเรียนนับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของมนุษย์ เพื่อการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเอง นอกจากนั้นแล้ว การศึกษายังเป็นการบ่งชี้ถึงศักยภาพของคนในชาติว่าประเทศนั้น ๆ มีความเจริญรุ่งเรืองพัฒนาถึงระดับใด

รัฐบาลโดยการนำของท่านนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ได้ปรับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากเดิม ๖ ปี ให้เลื่อนเป็น ๙ ปี โดยมีผลบังคับให้เด็กไทยทุกคนจะต้องจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โดยไม่เรียกเก็บค่าลงทะเบียน ค่าบำรุงการศึกษาแต่อย่างใด การเรียนนับเป็นสิ่งที่สำคัญ การศึกษาสมัยใหม่เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาเล่าเรียน ครูเป็นเพียงที่ปรึกษา นักเรียนจะต้องเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

คนที่มีการศึกษาดี ย่อมไม่ตกเป็นเหยื่อของ

มิจฉาชีพทั้งหลาย รู้เท่าทันคน สามารถเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตตามความถนัดและสนใจ เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไทยของเรา

นอกจากนี้แล้ว รัฐบาลเองก็ยังตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างสภาพของบุคคล จึงมีกฎหมายที่ให้บุคคลพิการสามารถเรียนร่วมกับคนปกติธรรมดาได้ในทุกสถาบันสถานศึกษา จนถึงชั้นสูงสุดคือชั้นอุดมศึกษา การศึกษาเป็นหนทางที่นำไปสู่ความคิดผิดชอบชั่วดี การสร้างรายได้ การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า ลดปัญหาการขัดแย้ง ลดความรุนแรงในการแก้ปัญหาอื่น ๆ อีกด้วย

๑๑. ไม้ไขว่คว้าทำงานต่างแดน

เนื่องจากประชากรในประเทศไทย ในขณะนี้เกือบ ๖๒ ล้านคน ประเทศไทยจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง และการมีประชากรเพิ่มขึ้นย่อมมีความต้องการปัจจัยพื้นฐานมากมาย ฉะนั้น คนที่มีความรู้ความสามารถจึงควรเลิกความคิดที่จะไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาชีพ แพทย์ พยาบาล วิศวกรผู้เชี่ยวชาญ ควรที่จะคิดทำงานอยู่ในประเทศของเราเพื่อเป็นการสนองคุณแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอน ปัจจุบันนี้ สภาวะ **"สมองไหล"** กำลังเป็นปัญหาที่เราทุกคนควรร่วมช่วยกันตระหนักว่า ผืนแผ่นดินไทยเราเป็นบ้านเกิดเมืองนอน สร้างสรรค์ความเจริญให้กับบ้านเมือง ในส่วนของการสาธารณสุขกำลังเป็นที่ต้องการมาก ในชนบทปัญหาการขาดแคลนหมอ มีอัตราที่สูงมาก โรงพยาบาลในชนบทบางแห่ง จะมีแพทย์เพียง ๑ คน ซึ่งย่อมไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ป่วย ซึ่งแน่นอนความรวดเร็วย่อมจะไม่เกิดขึ้น กรณีคนไข้ป่วยหนักก็ขาดแพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางและให้การรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่ บางครั้งต้องส่งไปในโรงพยาบาลใหญ่ ๆ ในเมือง คนไข้อาจจะมีอาการป่วยหนักกว่าเดิม อาชีพอีกอาชีพหนึ่งที่จะกล่าวถึงก็คือ นักวิศวกร ซึ่งความจริงแล้วอาชีพนี้มีคนศึกษากันมาก แต่ไปทำงานต่างประเทศ ทำให้ขาดช่างผู้ชำนาญการในการก่อสร้าง ปัญหาที่ตามมาก็คือ การก่อสร้างอาคารที่ไม่ถูกต้องตามแบบ ขาดความชำนาญ เกิดปัญหาอาคารไม่ได้สัดส่วนเกิดถล่มลงมา จึงเกิดโศกนาฏกรรมหลายครั้งหลายครา นอกจากนั้นแล้วการไปทำงานในต่างประเทศ ทำให้ครอบครัวต้องขาดความอบอุ่น ก็จะต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในประเทศนั้น เช่น สภาพอากาศ ค่าครองชีพ การดำเนินชีวิต จึงอยากขอร้องให้คนที่มีความรู้ความสามารถกลับมาพัฒนาประเทศไทยร่วมกัน

๑๒. รัก หวงแหน สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ประเทศไทยเป็นเอกราชมาจนถึงทุกวันนี้ เพราะบรรพบุรุษของเรา เอาเลือดเนื้อเอาชีวิตเข้าแลกไว้ เรา

จำเป็นจะต้องเทิดทูนเคารพสถาบันอันเป็นที่รักยิ่งของไทย ร่วมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ นับตั้งแต่ไทยเราก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยมาเมื่อ ๗๐๐ กว่าปี ที่ผ่านมาเราสามารถรวมกันเป็นปึกแผ่น ถึงจะมีบางคราวที่เราต้องหลั่งน้ำตาบ้าง แต่ในที่สุดเอกราชไทยก็กลับมาเหมือนเดิม ธงชาติ เพลงชาติไทย เพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นเพลงที่สร้างความภูมิใจ กล้าหาญให้กับคนไทยที่รักสถาบัน ทุกคนซาบซึ้ง เราจึงควรให้ความเคารพ ตั้งใจร้องเพลงดังกังวานไปทั่วผืนดินไทย อย่านำไปร้องโดยใส่ทำนองอื่น อย่านำไปใส่ในโทรศัพท์เคลื่อนที่ หยุดการเคลื่อนไหว ยืนตรงในขณะที่ได้ยินเสียงเพลงชาติ หรือเพลงสรรเสริญพระบารมี

ศาสนานับว่า เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของเรา ศาสนาทุกศาสนา สอนให้ทำดีไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เรามีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย แต่เพราะประเทศไทยยอมรับความคิดของแต่ละบุคคล จึงให้อิสระประชาชนทุกคนในประเทศให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา คำสอนของทุกศาสนา สอนให้ทำดี ปัญหาสงครามศาสนาจึงไม่เกิดขึ้นในประเทศไทย ต่างศาสนากันสามารถอยู่กันได้ อยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคงของชาติได้ด้วย การบริจาคเงินทอง เข้าสมทบกับกองทุนช่วยชาติของท่านหลวงตามหาบัว เพื่อเป็นทุนสำรองของชาติ

องค์พระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันสูงสุด ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจศูนย์รวมของชนในชาติ ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถรอบรู้ในกิจการหลายแขนง พระองค์ทรงเสด็จเยี่ยมให้กำลังใจตำรวจ ทหาร เสด็จเยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดาร จัดแพทย์อาสาในชนบท ทรงส่งเสริมทุกศาสนาในประเทศไทย ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงส่งเสริมการศึกษา การประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม พระมหากษัตริย์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ ทรงประกอบพระกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแห่งชนชาวไทย เราคนไทยที่อยู่ใต้พระบรมโพธิสมภาร ประชาชนชาวไทยควรเคารพรักเทิดทูน จงรักภักดีแด่ทุกพระองค์ พสกนิกรของพระองค์ ทรงตรากตรำพระวรกาย เพื่อความสุขแห่งมวลพสกนิกรทั้งปวง

รัฐบาลไทยมีหน้าที่สร้างสรรค์ ดูแลความสงบสุข ให้การบริการแก่ประชาชน ในขณะเดียวกันประชาชนควร

มีจิตสำนึก เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ให้ความช่วยเหลือเป็นหูเป็นตาให้กับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ไม่ก่อความวุ่นวายให้เกิดภายในบ้านเมือง ท่องเที่ยวในเมืองไทย อบรมลูกหลานให้เป็นคนดี สร้างประโยชน์ต่อสังคม เท่านี้ก็ถือว่าเป็นการช่วยชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปอนาคตอีกตราบนานเท่านานทีเดียว

ประเทศไทยเป็นสุขได้ก็ด้วยรัฐ
เรามีกินมีใช้ไม่เว้นวัน
ประชาชนต้องมีส่วนช่วยชาติ
ต้องร่วมมือร่วมจิตสมานใจ
ต้องเข้าใจรักใคร่และปรองดอง
เพื่อชาติเป็นปึกแผ่นความมั่นคง
ผู้เลือกคัดสรรสิ่งอันสุขสันต์
ช่วยแต่งปั้นเชิดชูสังคมไทย
ให้ผงาดยิ่งใหญ่ดังหวังได้
สามัคคีกันไว้อย่างยืนยง
ดั่งฉันท์มิตรพี่น้องอันสูงส่ง
สมประสงค์ชาติไทยสวัสดี

วรรณกรรมสุนทรภู่สู่วรรณกรรมโลก

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์

เนื่องในวันสุนทรภู่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๔๕ สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งมีโครงการตู้สมุดอนุสรณ์สุนทรภู่ เป็นกิจกรรมประจำของสมาคมฯ จึงเห็นเป็นโอกาสเหมาะสมที่จะเชิดชูเกียรติคุณสุนทรภู่ กวีเอกของไทย ซึ่งได้รับการประกาศยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของโลก โดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ที่เรียกกันสั้นๆ ว่า ยูเนสโก *(UNESCO)* เมื่อปี ๒๕๒๙ เพื่อฉลองครบรอบ ๒๐๐ ปี ของสุนทรภู่

ในปีนี้สุนทรภู่ก็ครบรอบ ๒๑๖ ปี จึงถึงเวลาที่เราควรศึกษาทบทวนว่าวรรณกรรมสุนทรภู่กลายเป็นวรรณกรรมโลกได้อย่างไร

ในการเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ แต่ละประเทศย่อมให้ความสนใจวรรณกรรมดีเด่นของต่างประเทศ วรรณกรรมสุนทรภู่ซึ่งเป็นวรรณกรรมดีเด่นของไทยจึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากชาวต่างประเทศ ผู้ที่ศึกษาภาษาไทยจนเข้าใจภาษาไทยได้ดีย่อมสามารถอ่านวรรณกรรมสุนทรภู่เป็นภาษาไทย แต่ถ้ายังไม่เชี่ยวชาญภาษาไทยพอก็จะอ่านวรรณกรรมสุนทรภู่ ซึ่งได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ ปัจจุบันมีการสอนภาษาไทยในสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศหลายแห่ง เช่นที่มหาวิทยาลัยลอนดอน มหาวิทยาลัยโตเกียว และมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ แทบทุกแห่งทั่วโลก วรรณกรรมสุนทรภู่จะถือเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรไทยศึกษา

สาเหตุที่วรรณกรรมสุนทรภู่เป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลกก็เพราะความเป็นอัจฉริยะของสุนทรภู่ งานของท่านจึงเป็นที่ประทับใจของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ชาวไทยที่รู้ภาษาต่างประเทศดีมักนำวรรณกรรมของท่านมาแปลเป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่ในหมู่นักแปลด้วยกันจะรู้ดีว่าวรรณกรรมสุนทรภู่มีคุณค่าสูง ทุกบรรทัด ทุกคำพูด มีความหมายลึกซึ้งและเมื่อแปลออกเป็นภาษาต่างประเทศ คุณค่าและความไพเราะยังคงอยู่ ต่างกับกวีนิพนธ์ไทยบางชิ้นซึ่งภาษาไทยอาจฟังดูไพเราะมาก มีสัมผัสนอกสัมผัสในและกลอักษรที่น่าทึ่ง แต่พอแปลเป็นภาษาอื่นแล้ว ก็ได้เนื้อหาพื้น ๆ โครงเหรง เพราะไพเราะที่เสียงและรูปแบบเท่านั้น แต่ความหมายไม่ลึกซึ้ง ส่วนกลอนของสุนทรภู่แปลได้บรรทัดต่อบรรทัดเป็นภาษาอังกฤษและยังไพเราะเหมือนเดิม ทำให้คนแปลได้หน้าไปด้วยว่าแปลดี ขณะแปลก็ได้เรียนรู้และซึมซาบความเป็นอัจฉริยะของท่าน ทำให้ผู้แปลเกิดความรู้แตกฉาน

ขณะนี้เรากำลังรณรงค์ให้คนไทย ไทยรักภาษาไทยและใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ถ้าเราอ่านวรรณกรรมสุนทรภู่เราจะรักภาษาไทยแน่ ๆ ภาษาของท่านเป็นภาษาธรรมดาที่เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่คนสามัญพูดกันใช้กัน แต่ท่านใช้ได้ไพเราะติดหู อ่านแล้วจำได้ง่าย เช่น เมื่อท่านกล่าวถึงเจดีย์ภูเขาทองว่า

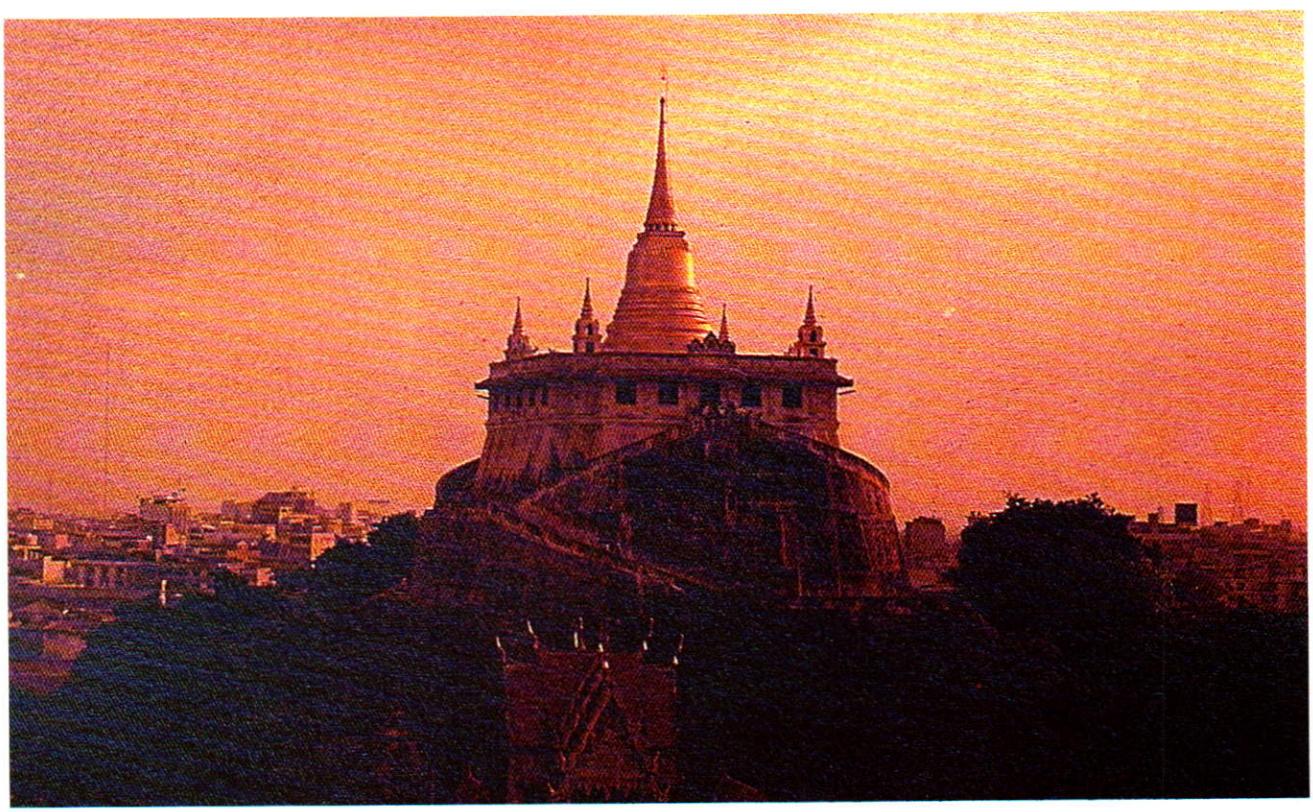

"ทั้งองค์ฐานรานราวถึงเก้าแฉก เผยอแยกยอดทรุดก็หลุดหัก
โอ้เจดีย์ที่สร้างยังร้างรัก เสียดายนักนึกน่าน้ำตากระเด็น
กระนี้หรือชื่อเสียงเกียรติยศ จะมิหมดล่วงหน้าทันตาเห็น
เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น"

(นิราศภูเขาทอง)

งานแปลวรรณกรรมสุนทรภู่

นักแปลวรรณกรรมสุนทรภู่รุ่นบุกเบิกได้แก่ พระองค์เจ้าเปรม บุรฉัตร และหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช พระองค์เจ้าเปรม บุรฉัตร ทรงแปลนิราศเมืองแกลงเป็นบทกวีภาษาอังกฤษ ซึ่งสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีได้นำมาตีพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ พร้อมด้วยบทอธิบายนิราศเมืองแกลงและประวัติสุนทรภู่ ซึ่งพระองค์ทรงนิพนธ์ไว้ด้วย งานแปลนี้เป็นงานชั้นครูที่ถูกต้องและไพเราะ สามารถสื่ออัจฉริยภาพของสุนทรภู่ได้เป็นอย่างดี เช่น ภาพหิ่งห้อย

"ลำพูรายพรายพร้อยหิ่งห้อยจับ สว่างวับแวววามอร่ามเหลือง
เสมอเม็ดเพชรรัตน์จำรัสเรือง ค่อยประเทืองทุกข์ทัศนาชม"

"Fireflies settled on a row of Lampoo trees,[31]
Setting them aflame with a shimmering yellow glare,
Like a brilliant cluster of diamonds,
It solaced my grief to watch them.
([31] A big tree which is a haunt of fireflies)"

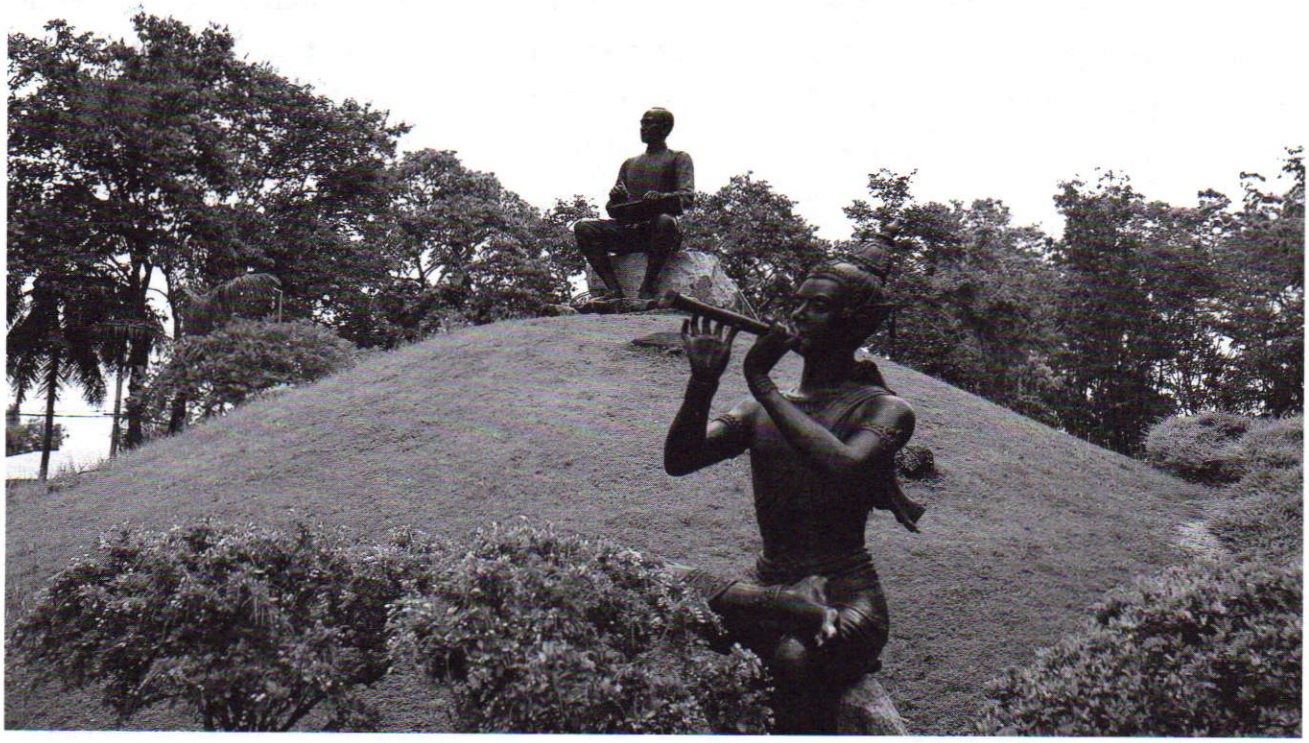

นอกจากทรงแปลนิราศดังกล่าวแล้ว พระองค์เจ้าเปรม บุรฉัตร ยังทรงนิพนธ์เล่าเรื่องพระอภัยมณีเป็นร้อยแก้วภาษาอังกฤษ ที่งดงามชวนอ่านด้วย

หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ในงานชื่อ Interpretative Translations of Thai Poets ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ และได้รับการตีพิมพ์อีกหลายครั้ง ครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ท่านได้แนะนำงานของกวีไทยและลักษณะฉันทลักษณ์ไทยมาเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวต่างประเทศ ท่านนำตัวอย่างงานของกวีดีเด่น รวมทั้งสุนทรภู่มาแปลเป็นภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งเล่าประวัติย่อของสุนทรภู่ การแปลของท่านมิได้ยึดฉันทลักษณ์แบบอังกฤษ แต่แปลให้มีสัมผัสแบบกลอนไทยดังต่อไปนี้

"Silence reigns since bell tolled the last.
An outcaste, here I camp by hill-side,
Driven from love and home for a time
To abide under the stars and the dew."
(นิราศพระบาท)

วิธีการแปลแบบรักษาฉันทลักษณ์ไทยช่วยให้ชาวต่างชาติเข้าใจฉันทลักษณ์ไทยดีขึ้น แต่อาจไม่เห็นความไพเราะเพราะไม่คุ้นหู เขาชอบสัมผัสแบบ AA, BB, หรือ AB, AB หรือไม่มีสัมผัสมีแต่เพียงจังหวะก็พอ

เมื่อถึงปีฉลอง ๒๐๐ ปี สุนทรภู่ใน พ.ศ. ๒๕๒๙ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ *(สวช.)* ได้พิมพ์หนังสือภาษาอังกฤษ ชื่อ Sunthorn Phu : An Anthology ซึ่งตีพิมพ์เสร็จใน พ.ศ. ๒๕๓๐ ในหนังสือเล่มนี้ ดร.มนตรี อุมะวิชนี ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเป็นกวีที่เขียนบทกวีเป็นภาษาอังกฤษ ได้เขียนเล่าชีวประวัติสุนทรภู่ แปลนิราศพระบาทบางส่วน นิราศภูเขาทอง และสวัสดิรักษาเป็นภาษาอังกฤษ

สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ก็ได้ร่วมฉลอง ๒๐๐ ปี สุนทรภู่ด้วยการแปลกาพย์พระไชยสุริยาของสุนทรภู่ออกเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ผู้แปลเป็นร้อยกรองภาษาอังกฤษคือ นางศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ ภาษาฝรั่งเศส คือ คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร และภาษาเยอรมัน คือ นางสาววีณา จันทนยิ่งยง โดยมีผู้เชี่ยวชาญทางภาษาช่วยตรวจเกลา ได้แก่ Dr. Clifford Hallam ตรวจภาคภาษาอังกฤษ Mr. Patrick Gabage ตรวจภาคภาษาฝรั่งเศส Dr Hans Kappe และนางสาวอำภา โอตระกูล ตรวจภาคภาษาเยอรมัน หนังสือแปลเล่มนี้ได้ลงภาคภาษาไทยเป็นตัวเขียนคัดลายมือไว้ด้วย จึงเรียกว่าเป็นกาพย์พระไชยสุริยาจตุรภาค พิมพ์ฉลอง ๒๐๐ ปี สุนทรภู่ พ.ศ. ๒๕๒๙ โดยสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เนื่องจากใช้เงินราชการ จึงขายไม่ได้ ได้แต่เผยแพร่ ดังนั้นจึงไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ปัจจุบันสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติเผยแพร่หมดแล้ว แต่มิได้พิมพ์ใหม่

นอกจากมีการพิมพ์งานของสุนทรภู่ที่แปลเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อฉลอง ๒๐๐ ปีของสุนทรภู่แล้ว ยังมีการจัดประชุม World Congress of Poets ครั้งที่ ๑๐ ในประเทศไทย ดร.มนตรี อุมะวิชนี เป็นแม่งาน โดยประสานงานกับคณะกรรมการ World Congress of Poets ซึ่งมีสมาชิกกวีชาติต่าง ๆ จากทั่วโลก มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่สหรัฐอเมริกา การประชุมครั้งนี้จัดที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร นับเป็นครั้งแรกที่มีการฉลองสุนทรภู่และวรรณกรรมของท่านในระดับนานาชาติ กวีไทยและผู้เทิดทูนวรรณกรรมสุนทรภู่ได้มาพบปะกันอย่างพร้อมเพรียง และสังสรรค์กับกวีนานาชาติเป็นผลให้วรรณกรรมสุนทรภู่เข้าสู่วงวรรณกรรมโลกและเกียรติคุณสุนทรภู่เผยแพร่ไปในหมู่กวีทั่วโลก

ต่อมาในโครงการอาเซียน *(ASEAN)* ก็มีการแปลวรรณกรรมไทยเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งผลงานของสุนทรภู่ก็ได้รับการนำมาแปลเป็นบางส่วน เช่น เรื่องพระอภัยมณี ตอนกำเนิดสุดสาคร ซึ่งตีพิมพ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ ผู้ที่เป็นแกนสำคัญใน

การดำเนินการแปลก็คือสมาชิกของสมาคมภาษาและหนังสือฯ นั่นเอง เช่น คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ รองศาสตราจารย์มาลิทัต พรหมทัตตเวที หนังสือชุดนี้ก็เผยแพร่เช่นเดียวกับกาพย์พระไชยสุริยา จึงมิได้เผยแพร่เท่าที่ควร

โครงการแปลพระอภัยมณีของสุนทรภู่

ใน พ.ศ. ๒๕๔๐ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการแปลวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีเป็นบทกวีภาษาอังกฤษ มีศาสตราจารย์คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต เป็นประธาน นายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์ เป็นรองประธาน อนุกรรมการประกอบด้วย ผู้แปล คือ ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ นางเพ็ญศรี เคียงศิริ รองศาสตราจารย์มาลิทัต พรหมทัตตเวที ศาสตราจารย์ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ นางสุคนธ์ พลภัทรพิจารณ์และนางสุดจิตภิญโญยิ่ง ผู้ตรวจแก้ ได้แก่ ศาสตราจารย์ คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร นางดวงทิพย์ สุรินทาธิป และนายไมเคิล ไรท์ ผู้แปลรับไปแปลคนละตอนเป็นร้อยกรองอิสระ *(free verse)* ภาษาอังกฤษ โดยแปลวรรคต่อวรรค ตีพิมพ์ออกมาแล้ว ๒ เล่ม ๆ ละ ๗ ตอน เล่ม ๑ พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๕๔๓

เนื่องจากเรื่องพระอภัยมณียาวมากมีถึง ๖๔ ตอน รวม ๑,๒๗๙ หน้า เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ *(นายอาทร จันทวิมล)* จึงเห็นว่าเป็นโครงการระยะยาวที่ใช้งบประมาณมากเกินไป เพราะคณะอนุกรรมการแปลฯ ถือหลักความประณีตถูกต้อง ใช้เวลาประชุมแก้ไขกันหลายครั้ง แต่ละครั้งต้องมีเบี้ยประชุม จึงเห็นเป็นโครงการที่สิ้นเปลืองและระงับไปใน พ.ศ. ๒๕๔๓ หลังจากแปลได้เพียง ๑๔ ตอน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๔๔ ก็มีการเปลี่ยนวิธีการบริหารการแปลใหม่ คือว่าจ้างเป็นเงินก้อนเหมาจ่าย โดยให้สมาคมภาษาและหนังสือฯ ทำสัญญารับไปแปล ตอนที่ ๑๕–๒๐ ทางสมาคมฯ ก็จัดให้ผู้แปลชุดเดิมดำเนินการจนแล้วเสร็จเมื่อต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ขณะนี้ทราบว่าทาง สวช. กำลังดำเนินการให้โรงพิมพ์คุรุสภารับไปจัดพิมพ์เผยแพร่

เข้าใจว่าเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติปัจจุบัน คือ หม่อมราชวงศ์จักรรถ จิตรพงศ์ คงจะสนับสนุนให้มีการแปลต่อไปจนจบ หรืออย่างน้อยก็จบตอนที่ ๒๖ พระอภัยมณีได้อภิเษกกับนางสุวรรณมาลี อุศเรนอกแตกตาย และนางละเวงขึ้นครองเมืองลังกา

หนังสือแปลเรื่องพระอภัยมณีชุดที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจัดพิมพ์นี้ พิมพ์กลอนไทยคู่ไปกับร้อยกรองภาษาอังกฤษในแต่ละหน้า ผู้อ่านสามารถตรวจสอบได้ว่าแปลผิดหรือถูก และตรงตามต้นฉบับเพียงใด ผู้ศึกษาภาษาไทยในต่างประเทศสามารถอ่านเทียบและเข้าใจวรรณกรรมสุนทรภู่ได้ดีขึ้น ที่ห่วงก็คือ การเผยแพร่อาจไม่ทั่วถึง หรือไม่ไปถึงมือผู้สนใจอย่างแท้จริง อาจไปซ่อนอยู่ในหีบห่อหรือเก็บใส่ตู้ไว้โดยไม่มีใครอ่าน สำหรับเล่มที่ ๒ ซึ่งยังมีอยู่ หน่วยงานใดต้องการก็สามารถไปขอได้ที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ถนนรัชดาภิเษก เป็นตึกที่อยู่ใกล้ ๆ กับศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ความสำคัญของการแปลวรรณกรรมเอกของชาติ

วรรณกรรมเอกของชาติต่าง ๆ ล้วนมีการแปลออกเป็นภาษาอังกฤษและภาษาอื่น ๆ ให้ชาวโลกได้รับรู้ เป็นวิธีหนึ่งที่จะเผยแพร่เกียรติคุณของกวีหรือนักเขียนที่มีคุณค่า เป็นการเชิดชูชาติว่ามีความเจริญทางวัฒนธรรม เมื่อชาวต่างชาติมาเยือนประเทศไทยก็มักจะถามหาวรรณกรรมไทยที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ แต่เราไม่ค่อยมีให้เขาอ่าน เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่นี้สำคัญมากในฐานะวรรณกรรมแห่งชาติ เพราะเป็นเรื่องที่เกิดจากจินตนาการของสุนทรภู่เอง ต่างกับรามเกียรติ์ซึ่งนำเค้าโครงเรื่องและเนื้อหาสำคัญมาจากรามายณะของประเทศอินเดีย ต่างกับอิเหนาซึ่งนำมาจากนิยายชวาของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งความเป็นไทยจะน้อยกว่าพระอภัยมณี เรื่องพระอภัยมณีมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ให้ปรัชญาชีวิตแบบไทย แสดงภูมิปัญญาของคนไทย วิถีชีวิตแบบไทย แม้จะมีเรื่องฝรั่งลังกาเข้ามาสอดแทรก แต่ก็เป็นการแสดงความทันสมัยของสุนทรภู่ ซึ่งรับรู้เหตุการณ์ในโลกใกล้เคียงร่วมสมัย เช่น รู้ว่าชาวตะวันตกมาครอบครองเกาะลังกา ซึ่งขณะนี้คือประเทศศรีลังกา รู้ว่าชาวตะวันตกมีเรือใหญ่ มีเครื่องจักรกล มีหีบเสียง แม้ท่านจะจินตนาการเกินเลยความจริงไปหน่อย เช่น เรือโจรสุหรั่งนั้นใหญ่โตเกินจริงสมัยนั้น แต่ก็ใกล้เคียงกับเรือไททานิค *(Titanic)*

"พอออกจากปากอ่าวดูเปล่าโว่ง
แลพิลึกตึกตั้งบังต้นไม้
ครั้งถึงท้ายรายเรียงเคียงประทับ
นางเชิญองค์พงศานรากร
ขึ้นชมลำกำปั่นเป็นหลั่นลด
ทั้งอู่ธุลาม้าควายก็หลายร้อย
มีไม้ดอกออกลูกปลูกริมตึก
หญ้าฝรั่นจันทน์คณาหว้าลำไย
ต่างเพลิดเพลินเดินดูหมู่ทหาร
แล้วโฉมยงองค์สุวรรณมาลี
เชิญกษัตริย์ขัตติยวงศ์ให้ทรงนั่ง
ลมเย็นเย็นเห็นทะเลว้าเหว่ครัน
เห็นเสากระโดงดังหนึ่งแขมแซมไสว
กำปั่นใหญ่อย่างนิเวศน์เขตนคร
ทั้งหน้าหลังคั่งคับสลับสลอน
บทจรจากบัลลังก์ที่นั่งน้อย
มีเกวียนรถเตรียมไว้เครื่องใช้สอย
เก๋งน้อยน้อยนั่งเล่นเย็นเย็นใจ
ดูครื้นครึกโสภาพฤกษาไสว
ช่างปลูกไว้สารพัดเหมือนปถพี
ล้วนคนงานกองชวากะลาสี
นำมาที่ตึกใหญ่ใต้ต้นจันทน์
เก้าอี้ตั้งโต๊ะเรียงเคียงเคียงคั่น
ฝูงกำนัลนั่งแลชะแง้ชม"

พระอภัยมณี ตอนที่ ๑๗ หน้า ๒๖๕

เรือโจรสุหรั่งลำนี้สินสมุทรกับนางสุวรรณมาลียึดมาได้ แล้วใช้เป็นพาหนะเดินทางไปตามหาพระอภัยมณีจนได้พบกับศรีสุวรรณ

หากเรื่องพระอภัยมณีได้รับการสนับสนุนให้แปลต่อไปจนถึงตอนที่ ๒๙ ศึกเก้าทัพตีเมืองผลึก ซึ่งเป็นตอนที่

แสดงความเป็นนักสู้ของคนไทยก็จะเป็นประโยชน์มาก ผู้อ่านจะเห็นว่าแม้สตรี เช่น นางสุวรรณมาลีและนางเสาวคนธ์ ก็ออกรบอย่างกล้าหาญ ตอนที่ ๓๐ ซึ่งเป็นตอนพระอภัยมณีตีเมืองใหม่ ก็มีการสู้รบจนกระทั่งถึงการเป่าปี่ห้ามทัพของพระอภัยมณี ซึ่งสุนทรภู่บรรยายไว้ไพเราะมาก เป็นวิธีสงบศึกที่แปลกใหม่คือด้วยเสียงดนตรี ใครจะทราบได้ว่าในอนาคตอาจมีผู้นำมาใช้ให้เป็นความจริง คงดีกว่าใช้ระเบิดปรมาณูหรือนิวเคลียร์ยุติสงคราม ซึ่งมีแต่การสร้างความเสียหายต่อประชากรที่มิได้เป็นผู้ก่อกรรมแต่ต้องมารับกรรม ดังเช่นในกรณีของเมืองฮิโรชิมาและนางาซากิในประเทศญี่ปุ่น

เสียงปี่ของพระอภัยมีได้มีพิษมีภัยแค่มนุษย์

"วิเวกหวีดกรีดเสียงสำเนียงสนั่น *คนขยั้นยืนขึงตะลึงหลง*
ให้หวิววาบซาบทรวงต่างง่วงงง *ลืมณรงค์รบสู้เงี่ยหูฟัง*
พระโหยหวนครวญเพลงวังเวงจิต *ให้คนคิดถึงถิ่นถวิลหวัง*
ว่าจากเรือนเหมือนนกมาจากรัง *อยู่ข้างหลังก็จะแลชะแง้คอย*
ถึงยามค่ำย่ำม่องจะร้องไห้ *ร่ำพิไรรัญจวนหวลละห้อย*
โอ้ยามดึกดาวเคลื่อนเดือนก็คล้อย *น้ำค้างย้อยเย็นฉ่ำที่อัมพร*
หนาวอารมณ์ลมเรื่อยเฉื่อยเฉื่อยชื่น *ระรวยรื่นรินรินกลิ่นเกสร*
แสนสงสารบ้านเรือนเพื่อนที่นอน *จะอาวรณ์อ้างว้างอยู่วังเวง*
วิเวกแว่วแจ้วเสียงสำเนียงปี่ *พวกโยธีทิ้งทวนชวนเขนง*
ลงนั่งโยกโงกหงับทับกันเอง *เสนาะเพลงเพลินหลับระงับไป"*

พระอภัยมณี ตอนที่ ๓๐ หน้า ๕๒๙

เมื่อถึงตอนสุดท้ายของเรื่องคือ ตอนที่ ๖๔ พระอภัยมณีบวชและเทศน์ให้พระชายาฟังถึงความเป็นอนิจจัง

"ทรงแก้ไขในข้อบรมัตถ์ *วิสัยสัตว์สิ้นพิภพล้วนศพผี*
ย่อมสะสมถมจังหวัดปัถพี *ไพร่ผู้ดีที่เป็นคนไม่พ้นตาย*
พระนิพพานเป็นสุขสิ้นทุกข์ร้อน *เปรียบเหมือนนอนหลับไม่ฝันท่านทั้งหลาย*
สิ้นถวิลสิ้นทุกข์เป็นสุขสบาย *มีร่างกายอยู่ก็เหมือนเรือนโรคา*
ทั้งแก่เฒ่าสาวหนุ่มย่อมลุ่มหลง *ด้วยรูปทรงลมเล่ห์เสน่หา*
เป็นผัวเมียเคลียคลอครั้นมรณา *ก็กลับว่าผีสางเหินห่างกัน*
จงหวังพระปรมาศิวาโมกข์ *เป็นสิ้นโศกสิ้นสุดมนุษย์สวรรค์*
เสวยสุขทุกเวลาทิวาวัน *เหลือจะนับกัปกัลป์พุทธันดร"*

พระอภัยมณี ตอนที่ ๖๔ หน้า ๑,๒๗๑

ในที่สุด พระอภัยมณีก็ตัดกิเลสได้ด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นการจบเรื่องสนุกสนานด้วยข้อคิดทางธรรมถึงความไม่แน่นอนของชีวิตและชี้ทางไปสู่ความหลุดพ้น ผู้ได้อ่านพระอภัยมณีจะได้พบรสวรรณคดีทั้ง ๙ รสตามหลักวรรณศิลป์ที่ดี คือ รสรัก กล้าหาญ เกลียด โกรธ ร่าเริง กลัว โศก ประหลาดใจ และสันติ ได้เรียนขนบธรรมเนียมและวิถีชีวิตไทย ความรู้สึกนึกคิดจินตนาการและพลังสร้างสรรค์ของคนไทย ซาบซึ้งในรสธรรมะ และอื่น ๆ อีกมาก ดังนั้นพระอภัยมณี นิทานคำกลอนเรื่องอื่น ๆ นิราศ สุภาษิต บทละคร บทเสภา บทเห่กล่อม ของสุนทรภู่ล้วนเป็นงานวรรณกรรมที่น่าอ่านและน่าเผยแพร่ไปสู่วงวรรณกรรมโลก ในยุคโลกาภิวัฒน์ชาวต่างชาติจำนวนพอควรได้ศึกษางานของสุนทรภู่อย่างละเอียด เราคนไทยจะยอมแพ้เขาหรือ

วิญญาณความรัก ที่ขอมอบให้เกษตรกรริมฝั่งน้ำ

ระพี สาคริก

บทนำ

น้ำ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ มนุษย์คือชีวิตที่มีทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงเรื่อง **น้ำ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์** จึงควรจะมองเห็นได้ทั้งสองด้านว่า น้ำ มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในด้านร่างกายและจิตวิญญาณของแต่ละคน ยิ่งไปกว่านั้นควรจะเห็นได้ต่อไปอีกว่า น้ำซึ่งอยู่ในจิตใจของมนุษย์กับน้ำซึ่งแต่ละคนนำมาใช้ประโยชน์สนองตอบต่อร่างกาย มีเหตุผลเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันอย่างสำคัญ

หากทราบได้อย่างลึกซึ้งถึงรากฐานดังกล่าวแล้วว่า ทุกสิ่งซึ่งมีสองด้านย่อมมีเหตุผลถึงซึ่งกันและกันโดยมีรากฐานจิตใจมนุษย์เองเป็นสิ่งกำหนดทิศทางให้เป็นไปอย่างไรก็ได้

จากภาพรวมทั้งหมด หากเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งย่อมเห็นความจริงว่า **น้ำใจของมนุษย์มีเหตุผลที่สานไปถึงน้ำซึ่งมนุษย์นำไปใช้ประโยชน์เพื่อสนองความต้องการของร่างกายอย่างเห็นได้ชัด**

จากน้ำใจถึงน้ำใช้

น้ำใจมนุษย์เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาในโลก ใช่อยู่ตามลำพังคนเดียวไม่ หากยังมีเพื่อนมนุษย์ที่รวมตัวรวมใจกัน ช่วยให้มวลมนุษย์โลกสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข แม้เริ่มต้นจากกลุ่มเล็กๆ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าแต่ละคนดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ย่อมมีธรรมชาติที่หวนกลับไปทบทวนอดีตตนเองได้อย่างอิสระ ทำให้พบความจริงได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ จึงตระหนักชัดเป็นนิสัยว่า อดีตเป็นสิ่งซึ่งควรมีอยู่ในรากฐานจิตใจ เพื่อหวังให้การดำเนินชีวิตเป็นไปได้อย่างมั่นคง

ย้อนกลับไปนึกถึงช่วงซึ่งชีวิตผ่านพ้นมาแล้ว ในช่วงที่แต่ละชุมชนยังมีความเจริญในด้านวัตถุไม่ห่างไกลจากรากฐานจิตใจมนุษย์มากนัก คนในชุมชนเล็กๆ ยังมีน้ำใจซึ่งกันและกัน นอกจากการเผื่อแผ่กันในครอบครัวแล้ว ยังมีการเกื้อกูลแก่กันและกันระหว่างเพื่อนบ้านเรือนเคียง

เรื่องนี้ทำให้พบจากผลการปฏิบัติว่าในสังคมยังมีความอบอุ่น มีน้ำใช้อย่างพอเพียงทำให้ไม่เดือดร้อนแถมยังมีการตั้งภาชนะใส่น้ำไว้หน้าบ้าน ให้ผู้ซึ่งเดินทางผ่านไปมาได้ใช้ดื่มแก้กระหาย แม้แต่คำกล่าวซึ่งคนในอดีตเคยพูดไว้ว่า **ในน้ำมีปลาในนามีข้าว** โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้แต่ละคนตระหนักชัดถึงความสำคัญของทรัพยากรท้องถิ่น อันควรได้รับความร่วมมือร่วมใจกันรักษาไว้อย่างดีที่สุด เพื่อให้การนำใช้ประโยชน์มีความมั่นคงอยู่ได้ในระยะยาว

คน ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่สุด โดยที่มีเหตุผลเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของแต่ละชุมชน เมื่อยังมีน้ำใจถึงซึ่งกันและกันย่อมไม่คิดเอารัดเอาเปรียบกันและเมื่อไม่คิดร้ายต่อกันย่อมมีการทำร้ายกันและกันน้อยมาก อีกทั้งนำไปสู่การรู้จักความเคารพซึ่งกันและกันด้วย จึงยังคงมีคนที่เห็นแก่ตัวคิดเอาแต่ได้

เป็นส่วนน้อย น้ำใช้จึงยังมีความพอเพียงและไม่เสื่อมคุณภาพ นอกจากนั้นยังคงสานเหตุผลไปถึงน้ำธรรมชาติซึ่งหมายถึงฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล รวมทั้งน้ำในห้วยหนองคลองบึงยังคงใสสะอาดอีกทั้งปริมาณทำให้คนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิต ประจำวันได้อย่างพอเพียง ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขทั้งใจและกาย เพราะเหตุนี้เองผู้ที่มีโอกาสเหนือกว่า เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ จึงมุ่งทำลายน้ำใจคนซึ่งมีชีวิตด้อยกว่าตน คนเหล่านี้จึงมุ่งทำลายแหล่งน้ำใช้ ซึ่งมีอยู่ในธรรมชาติให้แห้งเหือดหายไป ทำให้เกิดความเดือดร้อนกันโดยถ้วนหน้า

น้ำที่สนองประโยชน์ต่อร่างกายมนุษย์

หากวิเคราะห์องค์ประกอบภายในร่างกายมนุษย์แต่ละคน ไม่ว่าส่วนไหนก็ตาม จะพบได้ว่ามีน้ำอยู่ด้วยเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นแม้อาหารซึ่งมนุษย์บริโภคเข้าไปเพื่อสนองประโยชน์แก่ร่างกายทุกชนิดต่างก็มีน้ำเป็นส่วนประกอบสำคัญ อีกสิ่งหนึ่งที่เราพบว่า น้ำทำหน้าที่เป็นสื่อถ่ายเทแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์มีความต้องการทางร่างกาย รวมทั้งสิ่งซึ่งร่างกายมนุษย์ไม่ต้องการให้เป็นไปตามธรรมชาติอย่างต่อเนื่องกัน

จากความจริงดังกล่าว จึงสามารถสรุปอย่างมั่นใจได้ว่าร่างกายมนุษย์ขาดน้ำไม่ได้

สภาพชีวิตและจิตใจมนุษย์ที่สัมพันธ์กับน้ำ

ภายในปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลัก เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ ซึ่งมีเหตุผลสานถึงความต้องการทางจิตใจอย่างสำคัญ ทำให้สามารถมองเห็นความจริงว่า ธรรมชาติในการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคน มีแนวโน้มที่จะตั้งรกรากสานไปถึงความรักที่จะตั้งถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่มุ่งไปสู่ชายน้ำอย่างเป็นธรรมชาติ

แม้กระทั่งความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในรากฐานจิตใจของแต่ละคน ซึ่งมองเห็นว่า ควรมีโอกาสสัมผัสกับน้ำทำให้จิตใจสดชื่นผ่องใส ส่วนผู้ที่พักพิงอาศัยอยู่บนเขาก็มีความรู้สึกว่ารักที่จะตั้งรกรากอยู่ริมน้ำ หรือบริเวณซึ่งเป็นต้นน้ำลำธาร เพื่อชีวิตจะได้มีโอกาสรับความสุขสดชื่นทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ

ในเมื่อธรรมชาติได้กำหนดสัจธรรมภายในองค์รวมของชีวิตมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่อาจแยกความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับจิตใจมนุษย์แต่ละคนออกจากกันได้ ดังนั้นน้ำจึงมีส่วนสำคัญที่พึงสนองประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์ ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ

การเกษตรกับชีวิตมนุษย์

จากสิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด หากมองเห็นภาพได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน และมุ่งความสำคัญไปยังด้านจิตใจก่อนที่จะข้ามไปสู่ความสำคัญของร่างกายน่าจะช่วยให้แต่ละคนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า **รากฐานการเกษตรคือวัฒนธรรมท้องถิ่น** ก่อนที่จะมองข้ามสิ่งนี้ไป

เข้าใจว่า **การเกษตรคืองานอาชีพ**

ทั้งนี้และทั้งนั้น หากมองในมุมกลับน่าจะเห็นความจริงได้ว่า **การเกษตรมีผลช่วยส่งเสริมให้คนผู้ปฏิบัติมีความรักพื้นดินถิ่นเกิดอันควรมีเป็นธรรมชาติอยู่ในจิตวิญญาณของแต่ละคน**

ในขณะที่กระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุได้ไหลบ่าจากพื้นฐานวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่นในเขตร้อน ได้ทำให้เกิดวิถีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมุ่งไปสู่มูลค่าของวัตถุมากขึ้น ส่วนอีกด้านหนึ่งโดยเหตุที่ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในเขตร้อนกำลังจะสูญไปมากขึ้น ทำให้มีผลสะท้อนกลับมาเพิ่มแรงกดดันทางด้านจิตใจให้กับคนท้องถิ่นหนักหน่วงมากขึ้น

เมื่อการเปลี่ยนแปลงรวมกันทั้งสองด้าน ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วอยู่ในสภาพที่สวนทางซึ่งกันและกันเกิดความไม่สมดุลขึ้นภายในรากฐานจิตใจคนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบทำให้รู้สึกเดือดร้อนมากที่สุดน่าจะได้แก่คนระดับพื้นดินซึ่งดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานการเกษตรก่อนคนกลุ่มอื่น

อย่างไรก็ตามหากหวนกลับไปพิจารณาถึงสภาพธรรมชาติและความเป็นมาในอดีต ผู้ที่มีอายุยืนยาวมาแล้วพอสมควร รวมทั้งสนใจนำสิ่งต่าง ๆ มาคิดเพื่อค้นหาความจริงน่าจะจำได้ดีถึงภาพรวมจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเริ่มต้นจากชีวิตซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดอยู่กับแผ่นดินและน้ำ หากมีสิ่งเหล่านี้อยู่ในส่วนลึกของวิญญาณ ความรัก น่าจะมองเห็นภาพรวมและสิ่งที่ปรากฏบนพื้นฐานความเป็นมาได้อย่างชัดเจน

แน่นอนที่สุด แต่ละคนน่าจะเห็นได้ว่า การเกษตรกับพื้นดินนั้นเป็นสิ่งสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด ส่วนการเกษตรกับน้ำก็เช่นกัน หากมองถึงสายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงถึงกันหมดทั้งในด้านจิตใจและวัตถุ โดยเฉพาะเรื่องน้ำซึ่งนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน น่าจะเข้าใจได้ว่าคือสายสัมพันธ์ที่มีเหตุผลร่วมอยู่ด้วยกันเช่นกัน

การเกษตรกับน้ำและชีวิตจากอดีตถึงปัจจุบัน

ผู้เขียนจำได้ดีว่า แม้มองย้อนหลังกลับไปกว่า ๖๐ ปีมาแล้ว ช่วง พ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๔ ซึ่งผู้เขียนได้เริ่มต้นชีวิตการศึกษาเกษตรภายในกรอบของระบบการจัดการที่โรงเรียนเตรียมวิทยาลัย เกษตรศาสตร์แม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ แต่ภายในรากฐานจิตใจตนเองก็แทบจะไม่มีกรอบในการศึกษาหาความรู้ออกไปสู่โลกกว้าง ทำให้สนใจเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างจากสภาพทั่วไปภายในวิถีชีวิตประจำวันอย่างอิสระมาโดยตลอด

ช่วงนั้นจังหวัดภาคเหนือ ซึ่งมีธรรมชาติเหมาะสมกับการเกษตรอย่างชัดเจนมาก โดยเหตุที่ป่ายังอยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์มากพอสมควร พื้นดินก็ยังอยู่ในสภาพชุ่มฉ่ำด้วยอินทรีย์สารและความชุ่นชื่น รวมทั้งน้ำซึ่งเอื้ออำนวยให้กับการเกษตรกรรม ยังแพร่กระจายมาจากต้นน้ำลำธารปรากฏให้สัมผัสได้โดยทั่วไป

ระหว่างนั้น ระบบและโครงสร้างการจัดการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากธรรมชาติของเกษตรกรชาวบ้านยังมีความสอดคล้องกันกับเหตุผลของธรรมชาติซึ่งปรากฏหลากหลายอยู่ในบรรยากาศภายนอก

การปรับกระบวนการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ยังมีความสอดคล้องกับฤดูกาลอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ชีวิตประชาชนผู้ซึ่งทำงานในด้านเกษตรกรรม มีความสงบร่มเย็นและมีการปฏิบัติที่สอดคล้องกันกับประเพณีนิยมของท้องถิ่นอย่างเห็นได้ชัด

ฝนฟ้าธรรมชาติยังคงตกต้องตามฤดูกาล การทำนาซึ่งสอดคล้องกันกับฤดูฝนยังดำเนินไปได้อย่างดี นอกจากนั้นประเพณีนิยมของท้องถิ่น ไม่ว่าจะมองไปทางไหน เราคงพบกับความสงบสุข โดยที่ธรรมชาติของจิตใจคนยังอยู่ในสภาพปกติ มีการแสดงน้ำใจต่อกันและกันอย่างชัดเจน จนบางครั้งทำให้คนต่างถิ่นซึ่งเข้าไปพักอาศัยอยู่ในถิ่นนี้เกิดความรู้สึกว่าคนพื้นบ้านภาคเหนือมีนิสัยหัวอ่อน

บางคนเอาแต่ได้จึงคิดเลยไปว่า ใครจะทำอะไรก็ได้โดยง่าย แทนการให้ความรักความเข้าใจและเห็นใจกับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นมุมกลับ

ในเทศกาลลอยกระทง วันเพ็ญเดือนสิบสอง เกษตรกรส่วนใหญ่และครอบครัวจะใช้โอกาสทำบุญเข้าวัด โดยถือเป็นการผ่อนคลายจากผลการทำงานหนักมาแล้วในฤดูฝน แทนที่จะคิดไปอีกด้านหนึ่งว่าคือการ **จุดเทียนเล่นไฟ** ดังที่พบเห็นได้ในปัจจุบัน

หลังจากนั้นระดับน้ำในลำน้ำปิงซึ่งเป็นลุ่มแม่น้ำที่เปรียบดุจสายธารน้ำใจจากธรรมชาติที่ส่งผลสู่ชีวิตเกษตรกร นับเป็นเส้นเลือดหลักของภาคเหนือ ได้ลดระดับลงอย่างสอดคล้องกันกับการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล การปลูกพืชในเขตลุ่มน้ำ สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน

สภาพริมฝั่งน้ำปิง มีการจัดสร้างเครื่องมือทดน้ำ

สะพานนวรัฐ

ซึ่งภาษาคนภาคเหนือเรียกว่า **"บุก"** โดยใช้กระบอกไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาตินำมาสร้างเป็นกงล้อ จุ่มด้านล่างลงไปในกระแสน้ำ แล้วติดกระบอกไม้ไผ่ไว้รอบกงล้อเป็นช่วง ๆ เมื่อกระแสน้ำพัดผ่านจะช่วยผลักดันให้กงล้อหมุน ทำให้กระบอกไม้ไผ่ซึ่งผูกติดไว้ที่ริมกงล้อตักน้ำขึ้นมา แล้วในที่สุดก็จะเทลงบนรางไม้ไผ่ซึ่งรองรับน้ำต่อกันมาเป็นทอด ๆ เข้าไปสู่สวนผัก สวนถั่ว และสวนยาสูบ เลยไปถึงน้ำใช้ในครัวเรือน

นอกจากนั้นหากหวนกลับมามองในช่วงฤดูฝนซึ่งมีน้ำหลากลำน้ำสายนี้มีผลชะเอาตะกอนดินซึ่งอยู่บนผิวดินมีอาหารพืชจากธรรมชาติหนากว่าส่วนล่าง มากับกระแสน้ำด้วย อัตราการไหลของน้ำจากด้านบนลงมาสู่ด้านล่างซึ่งย่อมมีความเร็วลดลง ทำให้ตะกอนดินเหล่านั้นตกตะกอนทับถมอยู่บนผิวดินตอนล่าง ดังที่เรียกว่า **"ดินน้ำไหลทรายมูล"** ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านการเพาะปลูกเป็นอย่างมาก

ช่วงหลังวันลอยกระทงเป็นต้นมา ระดับน้ำในแม่น้ำปิงจะค่อย ๆ ลดลง ท้องน้ำก็จะเริ่มโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำให้มองเห็นได้กว้างขวางมากขึ้น บางแห่งมีเกาะแก่งโผล่ขึ้นมาจากกลางลำน้ำด้วย ช่วงนั้นสองฝั่งลำน้ำปิงรวมทั้งธารน้ำซึ่งเป็นกิ่งแขนง ยังเป็นชุมชนซึ่งคนท้องถิ่นพักอาศัยอยู่ อีกทั้งมีการดำเนินชีวิตใกล้เคียงกับธรรมชาติพอสมควร แม้แต่บางครั้งผู้เขียนเดินผ่านบ้าง ขี่รถจักรยานผ่านบ้างบนสะพานนวรัฐ ซึ่งเป็นสะพานเสาหลักและชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของภาคเหนือ ฉันมองออกไปยังสองฟากของฝั่งน้ำยังได้พบเห็นชาวบ้านริมฝั่งใช้ไม้ไผ่ขนาดเล็กกั้นรั้วเอาไว้อย่างง่าย ๆ เพียงเพื่อให้รู้ว่าหลังบ้านใครผู้นั้นน่าจะมีสิทธิ์นำบริเวณนั้นมาใช้ปลูกพืช โดยที่แต่ละคนไม่ได้คิดถึงเรื่องการล่วงล้ำระหว่างกันและกัน การทำรั้วจึงเป็นเพียงกำหนดขอบเขตอย่างง่าย ๆ พอรู้ให้ได้เท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงในช่วงนั้น ผู้เขียนมีโอกาสเห็นการปลูกผักที่เหมาะสมกับสภาพอากาศเย็นและพันธุ์ไม้ที่มีอายุไม่ยาวนัก จากนั้นมายังมีการพายเรือไปปลูกผักปลูกดอกไม้ตามเกาะแก่งซึ่งโผล่ขึ้นมาเหนือท้องน้ำเป็นการชั่วคราวอีกด้วย

ในแต่ละปี เมื่อถึงช่วงฤดูที่อากาศเย็นและมีฝนน้อยประกอบกับมีลมเย็นพัดมาอย่างเป็นธรรมชาติ ทุกครั้ง

ที่ผ่านสะพานนวรัฐ ทำให้ฉันรู้สึกประทับใจเสมือนเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงสภาพการเปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่เพียงแต่สิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายนอกเท่านั้น หากยังมองเห็นการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณตนเอง ร่วมกับจิตวิญญาณเพื่อนมนุษย์อย่างชัดเจนด้วย

ซึ่งแน่นอนที่สุด หากมองจากพื้นฐานความเท่าเทียมกันอันเป็นสัจธรรมของมนุษย์ทุกคน ดังที่กล่าวกันว่า **ทุกคนก็คือคนเหมือนกัน** เราย่อมสามารถมองเห็นความจริงได้ว่า แม้สภาพที่เห็นอยู่ในขณะนั้นจะเป็นอย่างไรก็ตาม สภาพของบริเวณอื่นซึ่งมีคนอยู่ร่วมกัน ขณะนั้นย่อมมีส่วนเหมือนกันด้วย

แม้ว่าตัวเองจะจากถิ่นนั้นมานาน แต่บนพื้นฐานความเป็นธรรมชาติย่อมรู้ความจริงได้ว่า ความรู้สึกประทับใจในสภาพแวดล้อมซึ่งมีผลสอดคล้องกันทุกสิ่งทุกอย่าง ย่อมเข้าไปฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกตลอดมา

แม้มาถึงช่วงหลัง ๆ ซึ่งเวลาผ่านพ้นมาแล้วกว่า ๕๐ ปี แต่ภาพเหล่านั้นยังคงอยู่ในส่วนลึกของหัวใจมาโดยตลอด เนื่องจากตนให้ความสนใจเรียนรู้ความจริงจากวิถีการเปลี่ยนแปลงซึ่งแม้จะผ่านพ้นมานานแค่ไหน โดยเฉพาะมุ่งมั่นเรียนรู้ในเรื่อง **คุณค่าของชีวิต** ซึ่งมีธรรมชาติที่มุ่งลงไปสู่พื้นดิน โดยเชื่อว่าน่าจะนำไปสู่แก่นแท้ได้ในที่สุด

สภาพการเกษตรกับน้ำที่พบได้ในปัจจุบัน

ในช่วงหน้าแล้งของ พ.ศ.๒๕๔๓ ฉันมีโอกาสขึ้นไปจังหวัดเชียงใหม่และเดินผ่านสะพานนวรัฐอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ใช่ว่าจะห่างเหินจากตรงนี้ไปนาน ความจริงแล้วตัวเองเดินผ่านไปมาเป็นช่วง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน แต่รากฐานจิตใจฉันไม่เคยห่างเหินไปจากสิ่งซึ่งตนเคยสัมผัสมาก่อนแม้แต่น้อย ไม่ว่าจะทิ้งช่วงเวลามาแล้วนานแค่ไหน

ฉันมาครั้งนี้กำลังคิดที่จะถ่ายวีดิโอเพื่อนำมาเผยแพร่ความรู้และแง่คิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางโทรทัศน์ จึงหวนกลับไปที่นั่นอีกครั้งหนึ่ง เสมือนความรู้สึกภายในจิตใจตนเองมีเสียงเรียกร้อง ให้ตนนำเอาความจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงมาเผยแพร่ต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคน

เมื่อมองไปยังสภาพของสะพานนวรัฐ ทำให้ฉันเกิดความรู้สึกว่า จุดนี้เองครั้งหนึ่งเคยอยู่ในสภาพสมบูรณ์ครบถ้วน แม้จะห่างกันบ้างในบางจุด แต่ก็ไม่ชัดเจนมากนัก

เมื่อมาถึงช่วงนี้ แม้ตัวสะพานนวรัฐเอง ซึ่งครั้งหนึ่งเคยสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะของการออกแบบจากจิตรกรรมในยุคนั้น บัดนี้โครงสร้างสะพานซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นที่คุ้นตาคุ้นใจของคนท้องถิ่นได้ถูกย้ายไปอยู่อีกแห่งหนึ่ง แต่ป้อมหัวสะพานทั้ง ๔ มุม ซึ่งออกแบบไว้เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น รวมถึงข้อความที่จารึกไว้ ยังเก็บไว้ในที่เดิม แต่มีตัวสะพานในรูปแบบของจิตรกรรมสมัยใหม่ ทำให้ฉันวิจารณ์ไว้ในขณะนั้นว่า **ปัจจุบันนี้แม้แต่วัฒนธรรมก็ถูกฉีกออกจากกันไปอยู่คนละทาง** มันน่าจะทำให้คนท้องถิ่นรู้สึกเจ็บปวด เช่นเดียวกันกับกายและใจซึ่งควรจะอยู่ในคนเดียวกัน

ขณะนี้ถูกฉีกออกจากกันเป็นสองขั้ว

ฉันมองไปที่บริเวณสองฝั่งของลำแม่น้ำปิง แทนที่จะได้พบกับภาพอันสวยงามและมีชีวิตชีวาของการเกษตรริมฝั่งน้ำเช่นแต่ก่อน ๆ กลับได้เห็นภาพของสิ่งซึ่งเป็นวัตถุที่แข็งกระด้าง นับตั้งแต่เขื่อนคอนกรีต อาคารสูง ๆ และสภาพอื่น ๆ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน โดยที่สิ่งเหล่านี้จะไม่มีโอกาสสะท้อนให้เห็นถึงภาพที่บ่งบอกความเจริญของการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลอันเป็นสิ่งซึ่งทำหน้าที่ให้สติแก่คนท้องถิ่นอีกต่อไป

จากลุ่มน้ำปิงสู่ลุ่มน้ำโขง

ช่วงเวลาที่ผ่านมา สรรพสิ่งทั้งหลายซึ่งมีเหตุผลมีผลสานถึงกันและกันได้ให้โอกาสฉันเรียนรู้ความจริงโดยใช้สิ่งที่อยู่รอบข้างเป็นครูสอน ดังนั้นความรู้สึกประทับใจเรื่องราวต่าง ๆ จึงทำให้ไม่อาจลืมได้ง่าย ๆ จนกระทั่งมีบางคนปรารภว่า **ฉันเป็นคนจำแม่นแม้แต่ละสิ่งผ่านพ้นมาแล้วหลายปี**

หาใช่เรื่องยากที่จะอธิบายไม่ โดยเหตุที่ว่า แม้เริ่มต้นคิดจากจุดใดจุดหนึ่งย่อมสามารถสานเหตุและผลถึงสิ่งอื่น ๆ ได้หมด

จากช่วงชีวิตซึ่งฉันมีโอกาสสัมผัสกับภาพการเกษตรอันสวยงามที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำปิงในจังหวัดเชียงใหม่ ดังได้กล่าวมาแล้ว แม้เวลาจะผ่านพ้นมานานหลายปี ซึ่งชีวิตฉันเองก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงวันหนึ่งฉันได้ตัดสินใจถอนตัวออกมาจากระบบการจัดการศึกษาที่เป็นทางการเพื่อออกมาใช้ชีวิตเรียนรู้อย่างอิสระ เพราะรู้สึกชัดเจนยิ่งขึ้นแล้วว่า การที่ตนอยู่ในระบบการจัดการซึ่งมีรูปแบบ ทำให้มองเห็นความจริงจากสิ่งต่าง ๆ ได้ยาก และช่วงที่ผ่านมา ทำให้รู้สึกว่าตัวเองเรียนรู้เงื่อนปมต่าง ๆ จากด้านนั้นมาถึงจุดสุด ๆ แล้ว ฉันออกมาทำงานอย่างอิสระ โดยไม่ได้คิดหวังผลตอบแทนทางวัตถุไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเงินหรืออามิสอื่นใดก็ตาม จากรากฐานดังกล่าว แรงศรัทธาจากผู้คนทั้งหลายได้กำหนดให้ฉันเดินทางท่องไปในโลกกว้างอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความสนใจเรียนรู้บนพื้นฐานที่อิสระ จึงทำให้รากฐานความคิดเปิดกว้างมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

ในช่วง พ.ศ.๒๕๔๓ ซึ่งกาลเวลาผ่านพ้นมาจากภาพที่ฉันเคยมีโอกาสสัมผัสเมื่อครั้งใช้ชีวิตทำงานอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นเวลาประมาณ ๕๐ ปี เห็นจะได้ อยู่มาวันหนึ่งฉันมีโอกาสเดินทางไป **อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม** โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะไปเยี่ยมครูคนหนึ่งซึ่งใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น และไปค้างคืนภายในครอบครัวด้วย ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยรู้จักกันเป็นการส่วนตัวมาก่อน บ้านที่ไปค้างอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่มีความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตคนท้องถิ่น ซึ่งฝั่งหนึ่งคือประเทศไทยกับอีกฝั่งหนึ่งคือประเทศลาว

อนึ่ง ในช่วง ๔๐ กว่าปีที่ผ่านมา ฉันได้มีโอกาสจัดรายการโทรทัศน์ให้กับกรมประชาสัมพันธ์ เริ่มต้นตั้งแต่ปีแรกที่ประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์บริการสู่ประชาชน การจัดรายการโทรทัศน์ซึ่งกระทำมาแล้วทั้งหมด ฉันถือหลักการใช้ธรรมชาติเป็นพื้นฐาน หมายความว่าทำจากใจซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตลอดชีวิตที่ผ่านมา ทำให้ตัวเองไม่คิดจะขออุปถัมภ์ทรัพย์สินเงินทอง

จากที่ไหนทั้งนั้น หากมั่นคงอยู่บนรากฐานความเป็นตัวของตัวเองมาโดยตลอด ร่วมกับอีกด้านหนึ่งคือ มีรากฐานจิตใจที่รับผิดชอบผูกพันอยู่กับประชาชนคนเดินดินอย่างมั่นคง

ระหว่างครั้งแรกซึ่งไปพักอาศัยอยู่ที่อำเภอธาตุพนม เช้าวันหนึ่งฉันถือกล้องวีดิโอไว้ในมือข้างหนึ่งเดินออกไปที่ริมฝั่งโขง สายตามองทอดออกไปยังฝั่งประเทศลาว เหนือพื้นน้ำอันเงียบสงบแล้วจึงหวนกลับมาสู่อีกฝั่งหนึ่ง ซึ่งเป็นของไทย ได้พบเห็นคนไทย-คนลาว แล่นเรือถึงซึ่งกันและกันทำให้เกิดความรู้สึกว่าการแบ่งเชื้อชาติโดยใช้พื้นดินและลำน้ำเป็นเครื่องมือนั้น แท้จริงแล้วมันก็ไม่ใช่ของจริงอะไรทั้งสิ้น ความจริงอยู่ที่น้ำใจซึ่งสานถึงซึ่งกันและกัน อย่างเป็นธรรมชาติ

ฉันสังเกตเห็นริมฝั่งแม่น้ำโขงตอนนั้น แม้จะมีพื้นที่ชายฝั่งไม่กว้างนักเนื่องจากวัตถุสิ่งก่อสร้างได้รุกเข้าไปจนกระทั่งใกล้ริมน้ำมากขึ้นทุกขณะ แต่ก็ยังมีพื้นที่พอจะใช้ปลูกพืชจำพวกผัก เช่น ผักคะน้า กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก มะเขือเทศ และจำพวกแตงต่างๆ ตลอดริมฝั่งแม่น้ำโขง

ฉันได้เห็นชาวบ้านเดินลงไปยังริมฝั่งน้ำ ใช้บัวรดน้ำตักน้ำขึ้นมารดผักที่เขาปลูกไว้อย่างตั้งอกตั้งใจ รู้สึกเป็นภาพธรรมชาติที่เชื่อมโยงจิตวิญญาณความรักเพื่อนมนุษย์จากฉันเองลงไปสู่พื้นดินและน้ำซึ่งควรจะเป็นสัจธรรมของชีวิตเราทุกคน รู้สึกเป็นสัญชาตญาณความรักที่เกิดขึ้นในจิตวิญญาณฉันเองมาตลอดชีวิต หลังจากมองเห็นภาพดังกล่าว ทำให้มือข้างหนึ่งยกกล้องวีดิโอขึ้นมาถ่ายภาพนั้นไว้ จากความรู้สึกที่มีชีวิตชีวาและมีจินตนาการมุ่งออกไปไกลมาก ยิ่งกว่านั้นภายในความรู้สึกของตัวเองยังทำให้มองเห็นอะไรบางอย่าง จึงคิดที่จะนำภาพเหล่านี้ร่วมกับความรู้สึกซึ่งแฝงอยู่ในส่วนลึกของหัวใจกลับมามอบให้พี่น้องคนไทย โดยใช้รายการโทรทัศน์เป็นสื่อ โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นหลัง ซึ่งกำลังตกเป็นเหยื่อกลอุบายต่างๆ ของผู้ใหญ่ที่หวังประโยชน์ส่วนตนอย่างขาดความรู้สึกรับผิดชอบ

ฉันหวนกลับไปนึกถึงภาพซึ่งตนมีโอกาสสัมผัสที่ริมฝั่งแม่น้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว ซึ่งเป็นภาพของชีวิตลักษณะเดียวกัน แต่ช่วงหลังๆ ได้อันตรธานหายไปจนแทบไม่มีอะไรหลงเหลือไว้เป็นเค้าให้ชนรุ่นหลังสืบสานกลับไปถึงสิ่งเหล่านั้นได้อีก

หวนกลับมามองที่ริมฝั่งลำน้ำโขงขณะนี้ ยังพอจะเห็นสิ่งเหล่านั้น หลงเหลืออยู่บ้าง พื้นดินริมฝั่งน้ำซึ่งมีลักษณะที่เรียกกันว่า **"ดินน้ำไหลทรายมูล"** ซึ่งแต่ละปีจะมีปุ๋ยธรรมชาติถูกน้ำพัดพามาตกตะกอนให้ชีวิตชาวบ้านได้พึ่งพาอาศัยใช้ประโยชน์ เพื่อหล่อเลี้ยงความต้องการของชีวิตประจำวัน แม้จะไม่ร่ำรวยให้ใครมาใช้เป็นข้ออ้าง แต่ก็ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขโดยไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว

วันรุ่งขึ้น คุณครูผู้เกษียณอายุแล้วซึ่งฉันมีโอกาสไปพักอยู่กับท่าน ได้แสดงความเมตตาพาฉันไปนมัสการพระธาตุพนมซึ่งเป็นปูชนียสถานสำคัญของท้องถิ่นรวมถึงเป็นปูชนียสถานสำคัญชิ้นหนึ่งของประเทศด้วย หลังจากนั้นท่าน ก็ขับรถพาฉันไปตามถนนเลียบริมฝั่งโขงไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับชีวิตชาวบ้าน ในท้องถิ่นแถบนั้น เลยไปจนกระทั่งถึง**ลุ่มน้ำก่ำ** ซึ่งเป็นลุ่มแม่น้ำที่ไหลลงมาสู่ลำน้ำโขง

บริเวณสองฝั่งของลุ่มน้ำก่ำซึ่งต่อออกไปสู่ลำน้ำโขง เป็นพื้นที่การเกษตรที่กว้างใหญ่พอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นบริเวณที่ดินซึ่งเรียกกันว่า **"ดินน้ำไหลทรายมูล"** เนื่องจากดินเป็นตะกอนที่ชาวบ้านใช้ทำการปลูกผักนานาชนิดเป็นบริเวณกว้าง ส่วนบนฝั่งแม่น้ำเหนือขึ้นไป เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเป็นกลุ่มๆ มีการทำประมงชายฝั่งลำน้ำร่วมไปด้วย

การใช้ประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างอย่างผสมผสานกันไป

ส่วนหนึ่งของพื้นถนนซึ่งทางการได้นำเอาคอนกรีตไปลงไว้ไม่นานนักชาวบ้านยังรู้จักใช้บริเวณที่ใช้ประโยชน์โดยตรงไม่เต็มที่ นำมาใช้งานเป็นลานตากปลาผสมผสานกันไป นับเป็นการใช้ประโยชน์ที่มีทั้งการประหยัดและสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังเช่นที่ฉันเห็นมาแล้วในประเทศบังคลาเทศ แต่ที่นั่นใช้เป็นลานตากข้าวเปลือกหลังการเก็บเกี่ยว

เราได้หยุดรถแอบลงข้างทาง ฉันเดินถือกล้องวีดีโอไปด้วย เดินลงจากริมฝั่งลงไปตามทางลาดซึ่งมุ่งไปสู่บริเวณท้องน้ำ เพื่อไปพูดคุยกับชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถามเกี่ยวกับเรื่องราวของชีวิตความเป็นอยู่อย่างเป็นกันเองเพื่อต้องการค้นหาความจริง ทำให้รู้สึกว่าต่างฝ่ายต่างมีจิตใจที่สานถึงซึ่งกันและกัน

เราหยุดรถเป็นช่วงๆ โดยสนใจเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตคนท้องถิ่นที่น่าสนใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยพัฒนารากฐานจิตใจตัวเองให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นร่วมไปด้วย

พบปัญหาความขัดแย้งภายในระบบการจัดการ

มีอยู่ช่วงหนึ่ง ซึ่งบริเวณนั้นเป็นช่วงต่อระหว่างลำน้ำก่ำออกไปสู่แม่น้ำโขงอันกว้างใหญ่ ฉันเดินลงไปด้านล่างที่มีสภาพลาดลงไปหาร่องน้ำ โดยที่บริเวณนั้นเต็มไปด้วยผักจำพวก คะน้า กะหล่ำดอกและมะเขือเทศ มือด้านหนึ่งยกกล้องวีดีโอขึ้นถ่ายอย่างตั้งอกตั้งใจ ทำให้รู้สึกว่าตัวเองอยู่ในสภาพที่มีใจเปิดกว้าง ในที่สุดก็ได้มีโอกาสพบหญิงชาวบ้าน ๒-๓ คน นั่งอยู่ใต้ร่มไม้ชายฝั่ง เขาต่างก็กำลังทำงานใช้มือสองข้างปลิดใบของกระหล่ำดอกซึ่งกองอยู่รอบตัวเพื่อเตรียมนำใส่เข่งส่งออกจากสวนไปจำหน่าย คนหนึ่งหันมาเห็นฉัน ซึ่งกำลังมองไปที่เขาพอดี เหมือนธรรมชาติจะบอกให้รู้ว่าเรากำลังสนใจซึ่งกันและกันเข้ายิ้มเล็กน้อยเพื่อแสดงถึงน้ำใจไมตรี หลังจากนั้นจึงมีคำพูดตามมาว่า

"คุณลุง เรากำลังแย่แล้ว !"

ฉันได้โอกาส จึงถามกลับไปว่า **"แย่อะไรครับ มีอะไรเหรอ"**

เขาตอบกลับมาว่า **ราคาผักขณะนี้ตกมากเหลือเกิน เหลือกิโลละ ๒ บาทเท่านั้นเอง**

ฉันหวนกลับไปนึกถึงช่วงเมื่อเช้านี้ ขณะที่เดินอยู่ในตลาดขายผักและเครื่องใช้ต่างๆ ภายในครัวเรือน ทำให้พบว่า ซึ่งรับฟังอยู่ในขณะนี้เป็นความจริงยิ่งมายืนอยู่ท่ามกลางไร่ผักอันกว้างใหญ่ ฉันมองกวาดสายตาออกไปพร้อมกับคิดคำนึงอยู่ในใจว่า อนิจจา **ชีวิตเกษตรไทยทำไมถึงได้เป็นอย่างนี้**

หวนกลับมายังสตรีชาวบ้าน ๒ คนอีกครั้งหนึ่งและพูดต่อไปว่า **ผักมากมายขนาดนี้ กิโลละ ๒ บาทก็น่าจะได้เงินแล้วนี่นา ทำไมถึงว่าแย่ล่ะครับ**

เขาตอบสวนกลับมาอีกครั้งว่า **ก็ค่าปุ๋ยค่ายามันกินหมดนะซิ จะเอาที่ไหนมาเหลือไว้เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง**

ฉันหวนกลับไปมองพื้นดินอีกครั้งหนึ่ง **พร้อมทั้งก้มลงใช้มือหยิบดินในบริเวณใกล้เคียงขึ้นมาบี้ดูอย่างพินิจพิเคราะห์** หลังจากนั้นจึงหันไปพูดกับเขาต่อไปว่า **มันเป็นดินน้ำไหลทรายมูล ที่มีอาหารพืชอยู่ในนั้นซึ่งน่าจะพอเพียงแล้ว**สำหรับคนที่ไม่โลภโมโทสันเกินไป ทำไมถึงต้องเอาเงินค่าขายผักไปให้เขากินด้วยโดยผ่านระบบการขายปุ๋ยขายยา ซึ่งแฝงมาภายใต้ชีวิตคนเหล่านี้ ส่วนในใจฉันเองกำลังคิดว่า **ตายแล้ว การจัดการศึกษาไทย ทำไมถึงได้ผลิตคนออกมาให้เป็นเครื่องมือสนองประโยชน์แก่คนต่างชาติจากหยาดเหงื่อแรงใจของคนไทยด้วยกันเองแท้ ๆ** ฉันครุ่นคิดอยู่ในใจขณะนั้นโดยไม่พูดออกมาว่า **เราผลิตลูกหลานไทยออกมาให้ทำร้ายชีวิตคนไทยด้วยกันเองแท้ ๆ**

ประสบการณ์ชีวิตที่เดินทวนกระแสมาตลอด

ฉันหวนกลับไปนึกถึงชีวิตตัวเองซึ่งอยู่ในสถาบันการศึกษามาโดยตลอด และรู้สึกคับอกคับใจมาตลอดเวลาจนกระทั่งไปเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย ตัวเองได้ทุ่มเทให้กับลูกศิษย์ทั้งจิตใจและความคิดรวมทั้งแรงกายอย่างไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย

นอกจากนั้น **วิญญาณความรักที่ฉันเคยให้กับพื้นดินด้วยรู้คุณค่าอย่างลึกซึ้ง** ยังกระตุ้นตัวเองให้มุ่งมั่นนำเยาวชนซึ่งฉันรักเป็นลูกหลานทุกคนลงไปปฏิบัติงานร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งหลายคนอาจรู้สึกว่าทุรกันดาร ส่วนฉันเองกลับรู้สึกว่ามันเป็นธรรมชาติที่ให้ความสุขแก่ตนเอง ซึ่งร่วมทำงานอยู่ท่ามกลางชนรุ่นหลังที่ตนใฝ่ฝันจะได้เห็นคนเหล่านั้น ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหากับสังคมไทยในอนาคต

แม้มองไปรอบด้านจะหาผู้ใหญ่รวมถึงบรรดาครูทั้งหลายเพื่อนฉัน สามารถรู้ได้ถึงความรู้สึกจากใจฉันเองก็ทั้งยากจนกระทั่งมันสะสมอยู่ในหัวใจมากขึ้น

ไม่เพียงเท่านั้นฉันยังติดตามชีวิตเยาวชนเหล่านี้ ซึ่งหลังผ่านพ้นจากอกเราไปแล้ว หลายต่อหลายคนซึ่งระหว่างใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนระดับล่าง จะแสดงความรู้สึกออกมาจากใจอย่างชัดเจนว่า ตนมีความรักและห่วงใยชีวิตอนาคตของ

ชาวบ้านซึ่งอยู่ในระดับพื้นดินอย่างจริงจัง

พอพ้นรั้วสถาบันการศึกษาไปแล้วไม่นานนัก หลายต่อหลายคนก็เริ่มจะถูกกลืนโดยระบบทุนนิยม อำนาจ ตำแหน่ง ความโก้หรูและความมีหน้ามีตา คล้ายแมลงเม่าบินเข้ากองไฟทีละตัวสองตัว ทำให้จิตใจฉันรู้สึกห่อเหี่ยวมากขึ้น จนในที่สุดก็มาถึงจุดที่ตัวฉันเองตัดสินใจสละตำแหน่งและทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งอยู่ในระบบการจัดการ โดยที่มีความรู้สึกชัดเจนมากขึ้นว่า **สิ่งเหล่านี้มันคือของปลอมทั้งนั้น**

แต่ภายในส่วนลึกของจิตวิญญาณฉันเองยังคงไม่ทิ้งอุดมการณ์รวมถึงความรู้สึกรักและเมตตาที่มอบให้กับเขาตลอดมา ส่วนใจฉันเองดูจะมีความเข้มแข็งลึกซึ้งยิ่งขึ้น จึงยังคงแสวงหาความรู้ทั้งในมุมลึกและกว้างมากกว่าเก่าจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ทำให้รู้สึกว่าชีวิตตัวเองมีความเข้มข้นที่จะแสวงหาความรู้ลึกซึ้งและไกลยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

กระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดได้ช่วยสอนฉันให้รู้ว่า **ความรักที่อยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคนหากมีความเข้มแข็งที่จะนำปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโดยไม่ทอดทิ้ง ย่อมช่วยให้รู้ได้ว่า แม้จะมีปัญหาหนักมากยิ่งขึ้นดูจะเป็นสิ่งท้าทายที่จะทำให้ตัวเองเข้มแข็งยิ่งขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ**

สรุปแล้ว ชีวิตนี้เป็นสิ่งมีคุณค่ามากกว่าที่จะท้อถอย จนกระทั่งทำให้เกิดการสูญเสียคุณค่าของตัวเองอย่างน่าเสียดายที่สุด

สรุป

ดังนั้นพื้นดินถิ่นเกิดกับการเกษตร จึงยังคงปรากฏเป็นความจริงอยู่ในใจฉันเองอย่างมั่นคง และควรจะมั่นคงแน่นหนายิ่งขึ้นจนกระทั่งชีวิตนี้จะหาไม่แล้ว ซึ่งในที่สุดย่อมฝากกายทั้งร่างลงไปไว้ในพื้นดินอย่างเป็นธรรมชาติร่วมด้วย

เบื้องหลังสำนวนไทย

ส.พลายน้อย

ภาพวาดเรื่องอิเหนา ฝีมือ เหม เวชกร

เบื้องหลังสำนวนไทย

สำนวนไทยมีที่มาต่างๆ กัน บ้างก็มาจากเรื่องทางพระพุทธศาสนา บ้างก็มาจากเรื่องวรรณคดี จากนิทาน และจากเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งในประวัติศาสตร์และชีวิตประจำวัน บางเรื่องเกิดขึ้นนานมาแล้ว จนคนรุ่นหลังไม่ทราบว่ามีที่มาจากเรื่องอะไร บางสำนวนก็หายไปไม่มีคนนำมาใช้นำมาพูด ภายหลังมีคนไปพบเข้าก็นึกไม่ออกว่าต้นเรื่องมาจากไหน บางสำนวนก็เป็นปัญหาตีความกันไปคนละอย่างถกเถียงกันอยู่เนืองๆ เช่นสำนวนที่พูดกันว่า **"ชายสามโบสถ์"** พูดกันเถียงกันในหน้าหนังสือพิมพ์ว่าหมายถึงอะไรกันแน่ บางคนว่าหมายถึง คนบวชสามโบสถ์ คือ โบสถ์พุทธ โบสถ์พราหมณ์ และโบสถ์คริสต์ ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่ที่อธิบายว่าคนบวช สามครั้งแล้วสึก แสดงว่าใจไม่มั่นคง โลเล นั้นดูจะถูกต้องใกล้เคียงมากกว่า และเป็นการบวชในพระพุทธศาสนา

สำนวน **"ชายสามโบสถ์"** นี้ยังไม่พบว่ามีใช้ในภาษาหนังสือ จะเป็นเพราะไม่มีเหตุที่จะใช้หรืออย่างไรไม่ทราบ แต่ที่พูดกันมีอยู่บ้าง ต้นเรื่องที่สำนวน **"ชายสามโบสถ์"** จะใช้พูดกันนั้น บางทีจะเกิดขึ้นเมื่อ **"ไม้เมืองเดิม"** แต่งเรื่อง **"ชายสามโบสถ์"** ขึ้น เจตนาจะแก้คำกล่าวที่ว่าคนบวชสามหน แล้วสึกทั้งสามหน เป็นคนไม่ดี เป็นคนโลเล จึงได้แต่งแก้ว่าที่สึกนั้น เพราะมีเหตุการณ์บังคับให้ต้องสึกก็ได้ ไม่ใช่เกิดจากความโลเล หรือความไม่ดีส่วนตัว คำว่า **"ชายสามโบสถ์"** จึงอาจเกิดขึ้นจาก **"ไม้เมืองเดิม"** นำมาใช้ขึ้นก่อนก็ได้

อย่างไรก็ตามต้นเรื่องของสำนวน **"ชายสามโบสถ์"** น่าจะมาจากคติโบราณที่ว่า **"ชายบวชสามหนสึกสามหน หญิงหม้ายสามผัว หญิงร้างสามผัว"** เป็นคนไม่ดี เรื่องดังกล่าวนี้มีมาแต่โบราณ ได้พบในหนังสือเทศน์จารในใบลานด้วยตัวขอมไทย ผู้เขียนได้อ่านพบเมื่ออุปสมบทปี ๒๔๙๓ เป็นหนังสือของวัดประดู่ทรงธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการพบโดยบังเอิญคือหัดอ่านหนังสือเทศน์ที่เป็นตัวอักษรขอมไทยกับสมภาร เรื่องเดิมยาวมากจะขอเล่าเรื่องย่อพอให้ทราบ

ตามเรื่องว่า เมื่อครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในเมืองพาราณสี มีชายชราผู้หนึ่งเมื่อเห็นว่าชีวิตตนจะไม่ยืนยาวต่อไป จึงเรียกบุตรชายชื่อสุทธกัมมะมาสั่งสอนว่า

"ลูกเอ๋ย พ่อจะให้วิชาแก่เจ้าอย่างหนึ่งจงจำไว้ว่าอันว่าหญิงร้างสามผัว และหม้ายสามผัวก็ดี เจ้าอย่าคบหาสมาคมรักใคร่เอามาเป็นเมียเลยมิดี ด้วยว่าเป็นกาลกิณีชั่วนักหนา อนึ่งชายบวชสามหนสึกสามหนก็อย่าคบเป็นมิตรสหายเลย เป็นกาลกิณีเช่นเดียวกัน"

ต่อไปนี้จะเล่ารวบรัดไม่ดำเนินไปตามฉบับเดิมให้เยิ่นเย้อยาวความ สรุปว่าเมื่อชายชราสั่งความแล้วก็ตาย สุทธกัมมะคิดจะพิสูจน์คำสอนของบิดาว่าจะจริงเท็จประการใด จึงไปหาหญิงร้างสามผัวคนหนึ่ง หญิงหม้ายสามผัวคนหนึ่งมาเป็นภรรยา แล้วก็ไปคบหากับชายบวชสามหนสึกสามหน มาเป็นมิตรสหาย

อยู่มาวันหนึ่งสุทธกัมมะลงไปที่ท่าน้ำ พบหงส์ของพระราชาว่ายน้ำอยู่ จึงจับอุ้มขึ้นมาบนบ้าน ให้ภรรยาทั้งสองเห็นแล้วพูดว่า

"นี่แน่เจ้าทั้งสอง พี่ลักหงส์ของพระราชามา เจ้าอย่าบอกใครให้รู้แต่สักคนหนึ่ง เราจะแกงกินเย็นนี้ ขอให้เจ้าทั้งสองไปจ่ายกับข้าวอย่างอื่นมาเถิด"

เมื่อภรรยาทั้งสองไปแล้ว สุทธกัมมะก็เอาหงส์ไปซ่อนเสีย แล้วเอาเนื้ออย่างอื่นมาแกงแทน ครั้นภรรยากลับจากตลาดถามว่าแกงอะไร สุทธกัมมะก็ตอบว่าแกงหงส์ ตกลงว่าเย็นนั้นสามีภรรยากินแกงด้วยความเอร็ดอร่อย โดยที่ภรรยาไม่ทราบว่าเป็นเนื้อหงส์ปลอม

เย็นวันนั้นคนเลี้ยงหงส์ไม่เห็นหงส์ว่ายอยู่ในสระอย่างเคย ตามหาก็ไม่พบ จึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลว่าหงส์หายไป เข้าใจว่าจะถูกขโมย จึงมีพระราชโองการตรัสว่าให้อำมาตย์นำทองพันตำลึงไปเที่ยวตีฆ้องร้องป่าวในพระนครว่า ใครผู้ใดรู้เห็นหงส์ของพระราชาที่หายไป มาแจ้งเบาะแสชี้ตัวคนร้ายได้จะให้รางวัลเป็นทองพันตำลึง

ฝ่ายว่าภรรยาทั้งสองของสุทธกัมมะ ครั้นได้ยินเขาประกาศเช่นนั้นก็ลงจากเรือนมาฟังให้ถนัด ครั้นทราบชัดแล้วก็ปรึกษากันว่า

"ถ้าเราได้ทองพันตำลึงแล้ว เราไปมีผัวใหม่เราก็คงจะได้ดีมีความสุขมากกว่านี้"

เมื่อคิดดังนั้นแล้วก็พากันขึ้นเรือนถามสุทธกัมมะสามีว่า

"พี่จำพี่ แกงที่เรากินกันนั่นน่ะ เป็นแกงหงส์จริง ๆ หรือ"

"ก็แกงหงส์นะซี เจ้าอย่าไปบอกใครเชียวนะ จะเดือดร้อน"

เมื่อทั้งสองได้รับคำยืนยันเช่นนั้นแล้ว ก็รีบลงจากเรือนวิ่งไปบอกอำมาตย์ว่า

"ท่านเจ้าขา ผัวอิฉันเป็นคนลักหงส์ของพระราชามาแกงกินเจ้าค่ะ จะห้ามปรามอย่างไรก็ไม่ฟังดื้อรั้นกลับมาทุบตีพวกอิฉันเข้าอีก"

เมื่ออำมาตย์ได้ทราบเช่นนั้นก็เอาทองพันตำลึงมอบให้หญิงทั้งสองตามสัญญา แล้วก็พากันไปลากคอสุทธกัมมะไปเฝ้าพระราชา กราบทูลให้ทรงทราบการกระทำของสุทธกัมมะ พระเจ้าพรหมทัตทรงทราบเช่นนั้นก็ตรัสสั่งให้เพชรฆาตนำตัวสุทธกัมมะไปประหารในคืนนั้นทันที โดยไม่มีการไต่สวนพิจารณาใด ๆ ทั้งสิ้น ในระหว่างทางที่จะไปสู่ตะแลงแกงนอกเมืองนั้น ได้พบกับชายที่บวชสามหนสึกสามหน ที่คบหาเป็นเพื่อน ชายนั้นเห็นสุทธกัมมะต้องโทษจะถูกประหารแทนที่จะแสดงความเสียใจกลับเข้ามายื้อแย่งเสื้อผ้าไปจากร่างกายของสุทธกัมมะ เพื่อจะเอาไปขายกิน แสดงถึงความเลวร้ายของคนบวชสามหนสึกสามหน ที่ประทุษร้ายต่อมิตร

ตามประเพณีโบราณ การนำนักโทษไปประหารชีวิตในเวลากลางคืนไม่เคยมี ฉะนั้นเมื่อเพชรฆาตนำสุทธกัมมะไปถึงประตูเมืองไม่ว่าทิศใด จึงไม่มีนายประตูคนใดเปิดประตูให้ และต่างก็แสดงประเพณีว่าการจะประหารชีวิตผู้ใดควรจะพิจารณาโทษผู้นั้นเสียก่อน และไม่มีธรรมเนียมที่จะประหารเวลากลางคืน นายประตูเมืองได้ชี้แจงให้เพชรฆาตฟังอย่างนี้ทุกประตู เพชรฆาตก็จำต้องพาสุทธกัมมะกลับมาเฝ้าพระราชาซึ่งเป็นเวลาสว่างพอดี แล้วกราบทูลเหตุการณ์ให้ทรงทราบ

พระเจ้าพรหมทัตได้พระสติ จึงทรงซักถามสุทธกัมมะว่า ลักหงส์ไปแกงกินจริงหรือไม่ สุทธกัมมะรับว่าลักหงส์ไปจริง แต่ไม่ได้ฆ่าได้แกงตามคำกล่าวหา จึงรับสั่งให้ไปนำหงส์มาดู ก็ปรากฏว่าหงส์ยังมีชีวิตอยู่จริง ได้ทรงถามถึงมูลเหตุว่า ที่ทำไปเช่นนี้มีประสงค์อะไร

สุทธกัมมะก็กราบทูลว่า ที่ทำไปเช่นนั้นมีเจตนาเพียงเพื่อจะพิสูจน์ถ้อยคำของบิดาที่สั่งสอนไว้ก่อนตาย มิให้คบหญิงหม้ายสามผัว หญิงร้างสามผัวและชายที่บวชสามหน สึกสามหน ว่าเป็นคนไม่ดี และบัดนี้ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าคำสอนของบิดานั้นเป็นความจริงทุกประการ

พระเจ้าพรหมทัตได้สดับคำชี้แจงของสุทธกัมมะแล้ว มีพระราชดำริว่า สุทธกัมมะมิได้คิดร้ายกระทำทุจริตแต่ประการใด ทำไปเพื่อพิสูจน์คำสอนของบิดาเท่านั้น จึงทรงยกฟ้องปล่อยตัวกลับไป

เรื่องนี้แสดงให้เห็นคติความเชื่อของคนโบราณว่าคนที่มีพฤติกรรมดังกล่าวนั้นเป็นคนที่คบไม่ได้ ถือว่าเป็นคนที่ไม่มีความจริงใจ แต่การที่จะพูดจะเขียนด้วยถ้อยคำที่เป็นหัวข้อในนิทานข้างต้นยืดยาวเยิ่นเย้อนัก จึงรวมความให้สั้นว่า **"ชายสามโบสถ์ หญิงสามผัว"** แต่คนพูดถึง **"ชายสามโบสถ์"** ในนิยายของ **"ไม้เมืองเดิม"** กันมาก จึงไม่ค่อยได้กล่าวถึง **"หญิงสามผัว"** เบื้องหลังของสำนวน **"ชายสามโบสถ์"** จึงน่าจะมาจากนิทานดังกล่าวนั้นเป็นแน่

ชื่อถนนนี้มีความหมาย (ตอนที่ ๓)

ท.กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ชื่อถนนจากเครื่องลายครามจีน

ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บ้านเมืองเต็มไปด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เศรษฐกิจของประเทศมั่นคงกว่าเดิม ทรงริเริ่มจัดสร้างงานสาธารณูปการและสาธารณูปโภคแผนใหม่ เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในสมัยนั้นเจ้านาย ข้าราชการ ตลอดจนคหบดีต่างๆ นิยมสะสมเล่นเครื่องลายครามของจีน นำมาจัดคุมเป็นโต๊ะประกวดแข่งขันกัน มีข้อบังคับในการประกวดการตัดสินให้คะแนนตลอดจนตั้งกรรมการของหลวงขึ้นเป็นกิจจะลักษณะ ดังนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระราชวังดุสิตขึ้นเป็นที่ประทับด้านเหนือของพระนคร มีการตัดถนนขึ้นใหม่หลายสายห้อมล้อมพระราชวังนั้น จึงพระราชทานชื่อถนน ชื่อคลอง ตลอดจนชื่อสวนต่างๆ ในพระราชวัง เป็นชื่อเครื่องลายครามจีน

นายพิจิตร พูนพนิช อดีตสถาปนิกกรุงเทพมหานคร ซึ่งถึงแก่กรรมแล้ว เป็นผู้สนใจศึกษาค้นคว้าประวัติของถนนและสะพานเก่าในกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เขียนอธิบายถึงความหมายของเครื่องลายครามจีนไว้ในคอลัมน์การออกแบบและตกแต่งสวนในวารสารกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๑๙ ไว้ดังนี้

๑. ถนนทับทิม จากเครื่องลายครามที่มีภาพทับทิม ประเพณีจีนมีคตินิยมว่าผลทับทิมนั้นมีเมล็ดมาก ย่อมมีพันธุ์มาก จึงมีภาพเด็กหลายคนและผลทับทิมอยู่ด้วยกัน หมายถึงให้การสืบแซ่วงศ์ตระกูลมากๆ

๒. ถนนบ่วย จากเครื่องลายครามที่มีกิ่งซ่อดอก

บ่วย เขียนเป็นต้นก็มี เป็นรูปปักแจกันไว้ก็มี ดูได้จากบัตรเชิญงานแต่งงานเขียนไว้ที่ปก ถือว่าเป็นไม้มงคลชนิดหนึ่ง

๓. ถนนมังกรรำ จากเครื่องลายครามที่มีภาพมังกรรำคะนองฟ้า หรือมังกรดั้นเมฆ เป็นสัญลักษณ์ของผู้ยิ่งใหญ่ หรือสัญลักษณ์เพศผู้ คู่กับไก่ฟ้า สัญลักษณ์ของเพศเมีย ซึ่งจะปรากฏรูปมังกรดั้นเมฆกับไก่ฟ้าในบัตรเชิญงานแต่งงานเสมอ

๔. ถนนเต็ก จากเครื่องลายครามที่มีภาพกิ่งไผ่ ต้นไผ่ กอไผ่ ในงานมงคลของจีน จะมีคนถือต้นไผ่ ๒ ต้น เดินนำหน้า เป็นการขับไล่ภูตผีปีศาจ ทำให้เป็นมงคล เซียนบางองค์มือหนึ่งถือกิ่งไผ่ อีกมือถือคนโทน้ำมนต์ก็มี

๕. ถนนส้มมือหนู จากเครื่องลายครามที่มีภาพส้มมือ ผลไม้ของจีนที่ถือว่าเป็นโอสถ รับประทานแล้วอายุยืนเช่นเดียวกับผลท้อ ในการเซ่นไหว้เพื่อให้อายุยืน จึงใช้ผลส้มมือและผลท้อเสมอ ปัจจุบันถนนนี้เปลี่ยนชื่อเป็น **ถนนสุพรรณ**

๖. ถนนเบญจมาศ จากเครื่องลายครามที่มีภาพดอกเบญจมาศ ดอกไม้ชนิดนี้งามมากในเดือน ๕ มีสีสันต่างๆ ทั้งแดง แสด ขาว และสีอื่นๆ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น **ถนนราชดำเนินนอก**

๗. ถนนซางฮี้ จากเครื่องลายครามที่มีภาพซางฮี้ เป็นอักษรจีนเขียนเหมือนกัน ๒ ตัว เป็นคู่กัน แปลว่าสุข สนุก สบาย อักษรซางฮี้ใช้ในพิธีแต่งงาน เช่น ติดหน้ากระจกรถยนต์เจ้าบ่าวเจ้าสาว เขียนบนบัตรเชิญ และใช้ประดับตกแต่งในห้องพิธี เช่น ติดไว้บนม่าน บนฝาห้อง

ปัจจุบันถนนนี้ชื่อ**ถนนราชวิถี**

๘. ถนนดวงตะวัน จากเครื่องลายครามของจีนที่มีภาพพระอาทิตย์เต็มดวงโผล่ขึ้นมาจากน้ำทะเล เสื้องิ้วตัวสำคัญๆ ปักลายนี้ ส่วนลูกคลื่นนั้นเขียนหรือปักซ้อนกันเหมือนเกล็ดปลา ปัจจุบันชื่อ**ถนนศรีอยุธยา**

๙. ถนนดวงเดือนนอกและถนนดวงเดือนใน จากเครื่องลายครามที่มีภาพดวงเดือน ประเพณีจีนมีการไหว้พระจันทร์ยังทำกันอยู่จนขณะนี้ ปัจจุบันชื่อ**ถนนสุโขทัย**

๑๐. ถนนดวงดาวใต้ จากเครื่องลายครามที่มีลายดาว นิยายจีนมักกล่าวถึงดาวที่เป็นเซียนต่างๆ เช่น ไท้แป๊ะกิมแช แชแปลว่าดาว ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น**ถนนนครราชสีมาใต้**

๑๑. ถนนคอเสื้อ จากเครื่องลายครามที่มีลายแบบคอเสื้อของจีน ปัจจุบันชื่อ**ถนนพิษณุโลก**

๑๒. ถนนฮก จากเครื่องลายครามที่มีภาพค้างคาว ค้างคาวนั้นภาษาจีนว่า เปียนฮก จึงนำรูปค้างคาวมาใช้แทนฮกซึ่งหมายถึงบุญวาสนา ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น**ถนนนครปฐม**

๑๓. ถนนลก จากเครื่องลายครามที่มีภาพลก คือขุนนางจีนสวมหมวกงามมีใบพัด ๒ ข้าง บางทีก็มีภาพกวางเขางามยืนอยู่ด้วย คือเทียบเขากวางกับหมวกเกียรติยศ ภาพลก หมายถึง เกียรติยศ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น**ถนนพระรามที่ ๕**

๑๔. ถนนสิ้ว จากเครื่องลายครามที่มีภาพสิ้ว สิ้วแปลว่าอายุยืน บางทีทำเป็นรูปคนชรา แป๊ะแก่ ศีรษะล้านและงอกสูงขึ้นไป หนวดเคราขาวสะอาด ถือผลท้อและไม้เท้ายืนอยู่ใต้ต้นสนใหญ่ รวมความว่า ต้นสนก็ดี ผลท้อก็ดี และความชราก็ดี ล้วนแสดงถึงความเป็นผู้มีอายุยืนทั้งสิ้น ปัจจุบันถนนสิ้วเปลี่ยนเป็น**ถนนสวรรคโลก**

๑๕. ถนนประแจจีน จากเครื่องลายครามที่มีภาพเป็นลายประแจจีน ปัจจุบันชื่อ**ถนนเพชรบุรี**

๑๖. ถนนพุดตานเหนือ จากเครื่องลายครามที่มีลายดอกไม้คล้ายดอกพุดตานของไทย ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น**ถนนพิชัย**

๑๗. ถนนประทัดทอง จากเครื่องลายครามที่มีภาพต้นประทัดทอง ต่อมาบางคนเรียกเพี้ยนเป็นบรรทัดทอง ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น**ถนนพระรามที่ ๖**

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริเห็นสมควรเปลี่ยนชื่อถนนจากเครื่องลายครามจีนเป็นพระนามของเจ้านายทรงกรม ซึ่งขึ้นต้นด้วยชื่อของเมืองที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ หรือเป็นเมืองที่เคยมีลูกหลวงหลานหลวงไปครองเมือง ดังปรากฏในประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๒ สรุปรายการได้ดังนี้

ลำดับ	ชื่อเดิม	ตั้งแต่	เปลี่ยนเป็น
๑.	ถนนซางฮี้นอก ถนนซางฮี้ใน ถนนซางฮี้หน้า	แม่น้ำเจ้าพระยาถึงถนนราชปรารถ	ถนนราชวิถี
๒.	ถนนดวงตะวันนอก ถนนดวงตะวันใน ถนนดวงตะวันหน้า	แม่น้ำเจ้าพระยาถึงถนนราชปรารถ	ถนนศรีอยุธยา
๓.	ถนนเบญจมาศนอก	สะพานมัฆวาฬฯ ถึงถนนพระลาน	ถนนราชดำเนินนอก
๔.	ถนนคอเสื้อ	ถนนสามเสนถึงสะพานยมราช	ถนนพิษณุโลก
๕.	ถนนลก	ถนนลูกหลวงถึงถนนเตชะวณิช	ถนนพระรามที่ ๕
๖.	ถนนประแจจีน	สะพานยมราชถึงสะพานเฉลิมโลก	ถนนเพชรบุรี
๗.	ถนนดวงดาวใต้ ถนนดวงดาวใต้ในให้ยกเลิก ถนนดวงดาวเหนือ	ถนนคอเสื้อถึงถนนใบพร ถนนซางฮี้ในถึงคลองสามเสน	ถนนนครราชสีมาใต้ ถนนนครราชสีมาเหนือ
๘.	ถนนดวงเดือนนอก ถนนดวงเดือนใน	แม่น้ำเจ้าพระยาถึงถนนสิ้ว	ถนนสุโขทัย
๙.	ถนนราชวัตร	แม่น้ำเจ้าพระยาถึงถนนประทัดทอง	ถนนนครไชยศรี
๑๐.	ถนนสิ้ว	สะพานยมราชถึงคลองสามเสน	ถนนสวรรคโลก
๑๑.	ถนนฮก	ถนนลูกหลวงถึงถนนดวงตะวันใน	ถนนนครปฐม
๑๒.	ถนนส้มมือหนู	ถนนซางฮี้ในถึงคลองสามเสน	ถนนสุพรรณ
๑๓.	ถนนพุดตานเหนือ	ถนนซางฮี้ในถึงคลองสามเสน	ถนนพิชัย
๑๔.	ถนนประทัดทอง	ทั้งสาย	ถนนพระรามที่ ๖
๑๕.	ถนนใบพร ถนนปลายใบพร	ถนนสามเสนถึงถนนส้มมือใต้ ถนนพระลานถึงถนนซางฮี้ใน	ถนนอู่ทอง (นอก) ถนนอู่ทอง (ใน)
๑๖.	ถนนปทุมวัน	สะพานยศเสถึงถนนราชดำริ	ถนนพระรามที่ ๑
๑๗.	ถนนหัวลำโพง (นอก)	ถนนเจริญกรุงถึงถนนหลวงสุนทรโกษา	ถนนพระรามที่ ๔
๑๘.	ถนนตลาด	สะพานผ่านฟ้าลีลาสถึงถนนคอเสื้อ	ถนนนครสวรรค์

ถนนพระรามที่ ๑ ที่ ๔ ที่ ๕ และที่ ๖

อนึ่งขอให้สังเกตการเปลี่ยนชื่อถนนเดิมเป็น **ถนนพระรามที่ ๑ ถนนพระรามที่ ๔ ถนนพระรามที่ ๕ และถนนพระรามที่ ๖ นั้น** เป็นการเปลี่ยนโดยอาศัยเหตุผลทางประวัติศาสตร์แสดงว่าสถานที่นั้น ๆ เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ๆ อย่างแท้จริง คือ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับจากราชการทัพเมืองเขมรมาดับจลาจลกรุงธนบุรีผ่านเส้นทาง**ถนนพระรามที่ ๑** นี้ ผ่านจุดที่เป็น**สะพานกษัตริย์ศึก** และได้ทรงพักทำพิธีสระสนานที่วัดสะแกจึงโปรดให้เปลี่ยนนามเป็น**วัดสระเกศ**

ส่วน **ถนนพระรามที่ ๔** เป็นถนนที่**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** โปรดให้ขุดคลองลัดจากคลองผดุงกรุงแกษมไปชนคลองเตย และนำมูลดินขึ้นมาทำถนน

ถนนพระรามที่ ๕ เกิดจาก**พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** สถาปนาพระราชวังสวนดุสิตจึงโปรดให้ตัดถนนสายนี้ขึ้น

ถนนพระรามที่ ๖ เป็นถนนที่**พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**ทรงให้ปรับปรุงเป็นเส้นทางไปโรงกรองน้ำประปาสามเสนและต่อไปยัง**สะพานพระรามที่ ๖**

นอกจากนั้นก็ยังมีถนนที่**พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว**ทรงสร้างต่อจากสะพานพุทธยอดฟ้าพระราชทานนามว่า**ถนนประชาธิปก** จึงมีถนนที่เป็นพระปรมาภิไธยชอบด้วยเหตุผลอยู่แต่เพียงเท่านี้ มิฉะนั้นท่านผู้รู้แต่ก่อนก็คงจะได้พยายามตั้งชื่อถนนเป็นพระรามที่ ๒ และพระรามที่ ๓ เรียบร้อยไปแล้ว

ถนนรัชดาภิเษก

ถนนรัชดาภิเษก เป็นถนนวงแหวนจากสามแยกท่าพระฝั่งธนบุรีผ่านสะพานกรุงเทพ ถนนพระรามที่ ๔ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ถนนดินแดง ทับถนนจรัญสนิทวงศ์ มาบรรจบที่สามแยกท่าพระ

ถนนรัชดาภิเษก เป็นถนนที่เกิดเนื่องใน**พระราชพิธีรัชดาภิเษก**ที่ **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช** ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ตามโบราณราชประเพณีครบ ๒๕ ปี ในวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ โดย จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ขอรับพระราชทานพระราชดำริในการที่รัฐบาลมีความประสงค์จะสร้างพระบรมราชานุสรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องในพระราชพิธีรัชดาภิเษกที่จะจัดให้มีขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พระราชทานพระราชดำริว่า มีพระราชประสงค์ต้องการให้รัฐบาลสร้างถนนวงแหวนเพื่อแก้ปัญหาการจราจรในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นของขวัญแด่พระองค์แทนพระบรมราชานุสรณ์ใด ๆ

รัฐบาลได้สนองกระแสพระราชดำริ โดยอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก ณ บริเวณใกล้เชิงสะพานกรุงเทพตัดกับถนนเจริญกรุง เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๔ และมีพิธีเปิดถนนรัชดาภิเษก ส่วนที่ ๑ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๙ ปรากฏว่าการก่อสร้างถนนรัชดาภิเษกได้บรรจบวงแหวนเสร็จเรียบร้อยต้องใช้เวลาถึง ๒๕ ปี คือแล้วเสร็จในพระราชพิธีกาญจนาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๓๙

ถนนรัชดาภิเษก จึงเป็นถนนที่มีชื่อตามประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวเนื่องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแท้จริง ถัดจาก**ถนนประชาธิปก** เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕

จดหมายเหตุนาฏศิลป์ไทยไปแสดงที่ภูมิภาคลาตินอเมริกา ตอนที่ ๒

ปัญญา นิตยสุวรรณ
ภาคีสมาชิก สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน

ตามกำหนดการเดิม ถ้าเครื่องบินออกเดินทางตามเวลา พวกเราก็จะถึงเมืองริโอเดอจาเนโร ตอนบ่าย ในเวลา ๑๗.๓๐ น. ท่านอุปทูตก็จะให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน มีการแสดงโขนชุดพระรามรบทศกัณฐ์ และมวยไทยให้ชมด้วย แต่เนื่องจากเครื่องบินเลื่อนเวลาเดินทางออกไป ทำให้พวกเราไปถึงเมืองริโอเดอจาเนโรในตอนเย็นไม่ทันเวลาท่านอุปทูตจะให้สัมภาษณ์ จึงเหลือเพียงการแสดงในตอนกลางคืนอย่างเดียว ซึ่งเป็นการแสดงบนเวทีภายในห้องอาหารกว้างใหญ่ของโรงแรม ผู้เขียนกับเจ้าหน้าที่บางคนไปสำรวจเวที ลองไฟ และเสียง แล้วเห็นว่าใช้ได้ดี คณะของเราไม่มีเวลาพักผ่อนในตอนเย็น เพราะเมื่อเข้าห้องพักเปลี่ยนเครื่องแต่งกายแล้ว ผู้แสดงนาฏศิลป์ก็ผัดหน้าแต่งตัวเตรียมการแสดง นักดนตรีและนักร้องก็เตรียมปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ข้างเวที เวลาประมาณเกือบสามทุ่ม ซึ่งเลยเวลาแสดงที่กำหนดไปบ้าง เนื่องจากทางโรงแรมขอให้รอแขกที่เชิญมารับประทานอาหาร และชมการแสดง มาให้ครบทุกโต๊ะเสียก่อน อาหารที่จัดเลี้ยงในคืนนี้เป็นอาหารไทยทั้งสิ้น ของคาวมีขนมจีนแกงไก่ ผัดต่างๆ ขนมก็มีทองหยิบ ฝอยทอง เม็ดขนุน ข้าวเหนียวมะม่วง เป็นต้น ผลไม้ก็เป็นผลไม้ไทย เจ้าหน้าที่บริการแต่งกายแบบไทย สวมเสื้อม่อฮ่อม คาดผ้าขาวม้า มองผาดๆ คิดว่าเป็นคนไทย แต่พอดูหน้าจึงทราบว่าไม่ใช่คนไทยแต่เป็นชาวบราซิล การแสดงเริ่มขึ้นโดยแบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคแรกเป็นการแสดงโขนชุดลักสีดา - ยกรบ และมวยไทยแบบมวยคาดเชือก ภาคหลังเป็นรายการชุดเบ็ดเตล็ด ๖ ชุด เหมือนเช่นเคย เลิกการแสดงเวลา ๒๒.๑๕ น. พวกเราก็รับประทานอาหารไทยที่ในโรงแรมเช่นเดียวกับผู้ที่โรงแรมเชิญมารับประทาน เสร็จแล้วพักผ่อน

วันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ ภายหลังจากรับประทานอาหารเช้าในโรงแรมแล้ว รถบัสคันใหญ่ก็มารับคณะของเราไปชมรูปประติมากรรมพระเยซู ซึ่งมีความสูงถึง ๓๘ เมตร นับเป็นสัญลักษณ์ของเมืองริโอเดอจาเนโร ตั้งอยู่บนยอดเขาโคร์โควาโด ภูเขานี้มีความสูงถึง ๗๑๒ เมตร วิธีที่จะขึ้นไปสู่ยอดเขามีอยู่ ๒ ทาง คือ ทางรถยนต์และทางรถราง พวกเราขึ้นไปโดยรถราง รถรางมี ๒ ตู้ มีที่นั่งเป็นเก้าอี้หันหน้าเข้าหากันเป็นคู่ๆ นั่งได้ ๓ คน รถรางจะแล่นออกจากสถานีต้นทางที่อยู่บนที่ราบระดับถนน โดยแล่นสูงขึ้นไปทุกทีผ่านข้างตึกสูงแล้วจึงเข้าเขตป่า มองลงไปเบื้องล่างเห็นบ้านเรือนเล็กราวกับบ้านตุ๊กตา และแล้วรถรางก็แล่นมาจอดที่สถานีปลายทาง พวกเราลงจากรถรางเพื่อจะขึ้นไปชมรูปประติมากรรมพระเยซู ซึ่งอยู่บนยอดเขา รถขึ้นไม่ได้ต้องเดินขึ้นบันไดไป บันไดที่ขึ้นเขาทำหักไปหักมามีถึง ๒๑๗ ขั้น บางคนกว่าจะขึ้นไปถึงก็เหนื่อยเอาการ แต่เมื่อขึ้นไปถึงลานกว้างพอสมควรตรงบริเวณแท่นที่ประดิษฐานรูปปั้นพระเยซูแล้ว อากาศเย็นสบายหายเหนื่อยเป็นปลิดทิ้ง พวกเราถ่ายรูปโดยมีรูปปั้นพระเยซูอยู่เบื้องหลัง บางคนยืนอยู่ริมๆ กำแพง ถ่ายภาพให้แลเห็นทิวทัศน์และตึกรามบ้านช่องที่อยู่ข้างล่าง

รูปปั้นพระเยซูสูง ๓๘ เมตร ทำด้วยปูนซิเมนต์ ๑๑ ท่อน นำมาต่อกัน รูปปั้นประทับยืนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก พระหัตถ์ทั้งสองข้างกางออก เหยียดไปจนสุดลำพระกรทั้งซ้ายและขวา ทรงสวมเสื้อแขนยาว ชายเสื้อคลุมลงมาเกือบถึงพระชานุ พระเกศายาว พระพักตร์สงบนิ่ง รูปปั้นนี้สร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ ใช้เวลาสร้าง ๕ ปี เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ เงินทุนในการสร้างเป็นของชาวคริสต์นิกายคาธอลิกทั่วประเทศบราซิล มีเรื่องเล่ากันเล่นๆ และ

นิยมเล่าให้นักท่องเที่ยวที่ไปชมรูปปั้นพระเยซูฟังก็คือ การที่รูปปั้นพระเยซูยืนกางพระหัตถ์ออกไปนั้น พระองค์พร้อมที่จะรวบสองหัตถ์เข้าหากัน แล้วทรงปรบพระหัตถ์ให้ชาวบราซิล ถ้าหากว่าชาวบราซิลขยันขันแข็งในการทำงาน ผู้เขียนลองถามคนเล่าว่าชาวบราซิลไม่ขยันหรือ เขาก็บอกว่าชาวบราซิลชอบเที่ยวเตร่หาความสุขสบายใส่ตัวมากกว่าจะขยันทำงาน เรื่องนี้ผู้เขียนคิดว่าไม่น่าจริง เพราะถ้าชาวบราซิลไม่ขยันแล้ว ประเทศบราซิลจะเจริญรุ่งเรืองมาถึงบัดนี้ได้อย่างไร

หลังจากที่ยืนชมรูปปั้นพระเยซู และทัศนียภาพบนยอดเขาพอได้เวลาสมควรแล้ว พวกเราก็ค่อย ๆ ทยอยกันลงจากชั้นบน ระหว่างทางเดินมีร้านขายของที่ระลึก เช่น หินสีต่าง ๆ นำมาประดิษฐ์เป็นใบไม้โดยมีลำต้นเป็นเส้นลวดสีทองบิดเป็นเกลียว นก และสัตว์ต่าง ๆ ทำด้วยหินโปร่งใสสีสดสวย แต่ราคาก็แพงเพราะขึ้นไปขายบนที่สูง ราคาจึงสูงตามไปด้วย นอกจากนี้ก็มีภาพรูปปั้นพระเยซู และวิวทิวทัศน์เมืองริโอเดอจาเนโร พวงกุญแจและหนังสือนำเที่ยวประเทศบราซิล ซึ่งของแต่ละอย่างล้วนมีราคาแพงทั้งนั้น แต่พวกเราหลายคนก็ซื้อกัน ผู้เขียนซื้อรูปภาพมาเป็นที่ระลึก และซื้อต้นไม้ที่ใบเป็นหินสีสวย ๆ มาฝากผู้ใหญ่ เมื่อทุกคนกลับมาพร้อมกันที่สถานีรถรางแล้วก็พากันขึ้นรถรางกลับมาสู่บริเวณที่จอดรถบัสไว้ ที่บริเวณนั้นก็มีของวางขายเด็ก ๆ เดินเร่ขายบ้าง เหมือน ๆ กับที่วัดพระแก้วและวัดโพธิ์ของเมืองไทยเรา แต่ของที่นี่คุณภาพดูออกจะสู้ของที่ขายที่ร้านบนเขาที่ขึ้นไปดูรูปปั้นพระเยซูไม่ได้ ถึงกระนั้นก็มีพวกเราหลายคนยังซื้อกันอีกจนได้

หลังจากที่ทุกคนขึ้นรถพร้อมแล้ว รถก็แล่นไปเรื่อย ๆ เลียบชายฝั่งมหาสมุทรสู่หาดโคปา คาบานา ที่มีชื่อเสียงก้องโลก จากนั้นก็ไปชมมหาวิหารใหม่กลางเมือง อนุสาวรีย์สงครามโลก พอได้เวลาอาหารกลางวัน ก็ไปรับประทานอาหารกลางวันที่ Barbeew House เสร็จจากรับประทานอาหารแล้วก็กลับที่พัก พักผ่อนตามอัธยาศัย ตอนเย็นรับประทานอาหารแล้วแต่งตัวเตรียมการแสดง เวลา ๒๑.๑๕ น. เริ่มการแสดงโขนชุด ลักสีดา-ยกรบ และมวยคาดเชือก ต่อด้วยการแสดงชุดเบ็ดเตล็ด คือ รำมโนห์รา บูชายัญ ฟ้อนเงี้ยว และเชิงโปงลาง การแสดงคืนนี้ไม่มีหยุดพัก และตัดการแสดงชุดมวยไทย รำต้นวรเชษฐ์ และโขนชุดหนุมานรบวิรุญจำบัง เลิกการแสดงเวลา ๒๒.๑๕ น. หลังจากเลิกการแสดงแล้ว พวกเรารีบไปขึ้นรถ ไปดูการแสดงเต้นแซมบ้า ในขณะที่เราเข้าไปนั่งตามที่ ๆ จองไว้นั้น การเต้นแซมบ้าเริ่มแสดงไปแล้วหลายชุด แต่พวกเราก็ได้ดูชุดที่เหลืออีกมาก การเต้นแซมบ้ามีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ผู้หญิงจะนุ่งน้อยห่มน้อย ผู้หญิงทุกคนผิวดำและตัวโตใหญ่มาก ยิ่งสวมรองเท้าส้นสูงเข้าไปด้วยยิ่งสูงใหญ่ ผู้ที่เข้าไปชมการเต้นแซมบ้าจะได้รับบริการเครื่องดื่ม ๑ ที่ จะเป็นวิสกี้ เบียร์ หรือเครื่องดื่มอะไรก็ได้ การเต้นแซมบ้าบางชุดผู้หญิงก็แต่งกายด้วยเครื่องแต่งตัวที่สวยงามหรูหรา แต่ดูออกจะค่อนข้างเก่า คงจะเป็นเพราะแสดงมาหลายรอบ เหมือนกับเครื่องโขนเครื่องละครของกรมศิลปากร ที่ตอนสวมใส่แสดงรอบแรก ๆ ก็ดูสวยงามดี พอแสดงไปสักปีสองปีก็เก่า ดังนั้นจึงต้องของบประมาณสร้างเครื่องแต่งกายโขนละครกันทุกปี

การเต้นแซมบ้ายุติลงเมื่อเวลาเกือบสองยาม พวกเราพากันขึ้นรถกลับโรงแรมพักผ่อน คืนนี้จะเป็นคืนสุดท้ายที่พวกเราจะได้อยู่ในประเทศบราซิลแล้ว พรุ่งนี้ก็จะออกเดินทางไปกรุงบัวโนสไอเรส ประเทศอาร์เจนตินา ก่อนเดินทางจากประเทศบราซิล ผู้เขียนจะขอเล่าเกี่ยวกับประเทศบราซิลหรือที่เรียกกันอย่างเป็นทางการว่า สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ให้ทราบสักเล็กน้อย

สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของทวีปอเมริกาใต้ มีพื้นที่ ๘,๕๓๓,๙๖๕ ตารางกิโลเมตร เมืองหลวงชื่อบราซิเลีย มีประชากรประมาณ ๑๔๖ ล้านคน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาธอลิค บราซิลเคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศโปรตุเกส ในปี พ.ศ. ๒๐๔๓ ปัจจุบันจึงใช้ภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาทางราชการ ต่อมาได้รับอิสรภาพเป็นประเทศเอกราช มีระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย และในที่สุดก็กลายมาเป็นสาธารณรัฐ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ รัฐบาลฝ่ายพลเรือนของประเทศถูกพวกทหารโจมตี และทหารได้ขับไล่พวกรัฐบาลออกไป ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เสรีภาพทางด้านการเมืองก็ถูกปิดกั้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ปัจจุบันบราซิลมีการปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดีทำหน้าที่ร่วมกับรัฐบาลในการบริหาร ประเทศบราซิลเป็นประเทศที่ยอดเยี่ยมที่สุดในทวีปอเมริกา

ใต้ คือมีพื้นที่และพลเมืองมากที่สุด และเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ ๕ ของโลก พื้นที่เกือบครึ่งหนึ่งของทวีปอเมริกาใต้เป็นของบราซิล บราซิลมีแม่น้ำที่ใหญ่ที่สุดในโลกคือ แม่น้ำอเมซอน ยาวประมาณ ๓,๑๕๘ กิโลเมตร นอกจากนี้บราซิลยังเป็นประเทศที่มีป่าใหญ่ที่สุดในโลกอีกด้วย ผลิตผลทางด้านการเกษตรที่คนรู้จักกันทั่วโลกคือกาแฟ

เมืองสำคัญที่คณะนาฏศิลป์ไทยได้ไปแสดงคือ เซาเปาโล และริโอเดอจาเนโร เซาเปาโลเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดของทวีปอเมริกาใต้ มีสถาปัตยกรรมต่างๆ อยู่ทั่วไป รวมทั้งอาคารที่สร้างขึ้นเป็นแห่งแรกของเมืองด้วย แต่ตามสายตาของผู้เขียนเมื่อได้ไปเมืองเซาเปาโล เห็นว่าอาคารและสถานที่บางแห่งมีลักษณะคล้ายๆ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย

ริโอเดอจาเนโรเป็นเมืองหลวงเก่าของบราซิลนานกว่า ๒ ศตวรรษ ปัจจุบันเป็นเมืองสำคัญทางด้านการค้า การเมืองและศิลปะ รวมทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ด้วย เป็นที่รู้จักกันอย่างดีว่า **"เมืองพิศวง"** ซึ่งรอบล้อมไปด้วยภูเขาและทะเล สัญลักษณ์ของเมืองริโอเดอจาเนโร คือชายฝั่งทะเลที่ทอดยาว รวมไปถึงเสน่ห์ของอ่าวและหาดทรายที่สวยงาม ชาวเมืองมีอัธยาศัยไมตรีและเป็นมิตรกับทุกคน

วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ ตามกำหนดนัดหมายพวกเราจะต้องตื่นนอนตอน ๐๕.๐๐ น. โดยเจ้าหน้าที่ของโรงแรมจะโทรศัพท์ปลุก ก่อนออกจากห้องไปที่ห้องรับประทานอาหารเช้าก็นำกระเป๋าเดินทางออกมาวางไว้ที่หน้าห้อง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของโรงแรมมายกไปรวมกันแล้วนำขึ้นรถไปสนามบิน หลังจากรับประทานอาหารเช้าที่เช้าจริงๆ แล้ว พวกเราก็เดินทางจากโรงแรมเวลา ๐๖.๓๐ น. ตรงไปสนามบิน เครื่องบินเจ้าเก่าแวริกบราซิเลี่ยน เที่ยวบินที่ อาร์จี ๙๑๒ พาพวกเราออกเดินทางเมื่อเวลา ๐๙.๑๐ น. ใช้เวลาบินประมาณ ๒ ชั่วโมงครึ่ง ก็ถึงสนามบินกรุงบัวโนสไอเรส สาธารณรัฐอาร์เจนตินา ที่สนามบินท่านอุปทูตสังเกต คล้ายปักษี และเจ้าหน้าที่สถานทูตมารอรับ จากนั้นคณะก็เดินทางไปยังโรงแรมเพรสสิเดนเต้ ผู้เขียนพักห้อง ๙๐๗ ระบบการเปิดประตูห้องพักของโรงแรมนี้ใช้การ์ดรูด นับว่าสะดวกดีสามารถพกพาการ์ดติดตัวไปได้ตลอดเวลา ไม่ต้องคอยกังวลคืนกุญแจห้องตอนจะออกจากโรงแรม และไปรอรับตอนจะ

มวยคาดเชือก

กลับเข้าห้องอีก ตอนกลางวันไม่มีการเลี้ยงอาหาร เนื่องจากรับประทานมาแล้วบนเครื่องบิน เวลา ๑๕.๓๐ น. ออกจากโรงแรมนั่งรถเที่ยวชมเมืองบัวโนสไอเรส รถแล่นผ่านใจกลางเมืองที่เรียกว่า **"คองโตร"** ทำเนียบรัฐบาล ตึกรัฐสภา ทำเนียบประธานาธิบดี โรงละครโอเปร่า ถนนอเวนิด้า เนิฟ เดอฮูลิโอ ถนนนี้ได้ชื่อว่าเป็นถนนที่กว้างที่สุดในโลก บางคนก็เรียกว่าถนน ๙ กรกฎาคม เหตุที่เรียกเช่นนี้เพราะว่าสาธารณรัฐอาร์เจนตินาได้รับอิสรภาพเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๕๙ จึงตั้งชื่อถนนเป็นอนุสรณ์ ถนน ๙ กรกฎาคม แบ่งเป็น ๗ ส่วน ได้แก่ ทางเท้า ๒ ฟากถนน ถัดทางเท้าออกมาทั้ง ๒ ฟาก เป็นถนน ถัดถนนออกมาเป็นเกาะกลางถนนทั้ง ๒ ฟาก แล้วจึงมีถนนตรงกลางซึ่งเป็นถนนใหญ่ ถนนใหญ่ตรงกลางมี ๑๐ ช่องทาง แบ่งเป็นขาไป ๕ ช่องทาง ขามา ๕ ช่องทาง ถนนข้าง ๆ มีข้างละ ๓ ช่อง รวมเป็นถนนที่รถแล่นได้ ๑๖ ช่อง ที่เกาะตรงกลางถนนมีอนุสาวรีย์เป็นแท่งสี่เหลี่ยมยอดแหลม ลักษณะคล้ายตะปู รูปร่างเหมือนอนุสาวรีย์ที่อยู่ในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา ซึ่งเรียกกันว่าอนุสาวรีย์แท่งดินสอ ถนน ๙ กรกฎาคม อยู่ไม่ไกลจากที่โรงแรมที่พวกเราพัก พวกเรามักจะเดินมาที่ถนนนี้ พอใกล้ ๆ จะถึงอนุสาวรีย์แท่งดินสอ ก็ข้ามถนนไปยังอีกถนนหนึ่งซึ่งมีห้างสรรพสินค้ามากมาย คล้าย ๆ กับประเทศในทวีปยุโรป เวลาที่ไปเดินเล่นหรือซื้อของผู้เขียนมีความรู้สึกเหมือนเดินอยู่ในยุโรป เสร็จจากการนั่งรถชมเมืองบัวโนสไอเรสแล้วก็กลับโรงแรมพักผ่อน เวลา ๑๘.๓๐ น. เดินทางไปทำเนียบเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงบัวโนสไอเรส มีงานเลี้ยงรับรองคณะนาฏศิลป์ไทย โดยเชิญผู้สื่อข่าวทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์มาทำข่าวด้วยมีผู้สื่อข่าวโทรทัศน์ ๒-๓ คน ขอเทปการแสดงนาฏศิลป์ของเรา และต้องการแบบเทปยูเมติก เพื่อนำไปเผยแพร่ทางโทรทัศน์ได้ ซึ่งเราไม่ได้เตรียมไป แต่ก็ได้ให้ความหวังกับเขาไปว่า ถ้าเขาต้องการจริง ๆ ก็ให้ขอมาทางสถานทูตไทย สถานทูตไทยจะได้ติดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศ หาเทปยูเมติกที่เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยส่งมาให้ในโอกาสต่อไป

โรงละครที่นาฏศิลป์ไทยไปแสดง

วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ วันนี้ว่างไม่มีการแสดง หลังจากอาหารเช้าแล้ว พวกเราก็พากันออกเดินไปยังร้านขายของ แต่ปรากฏว่าร้านปิด เนื่องจากเป็นวันอาทิตย์ เลยเดินไปไกลจากโรงแรม ชมทัศนียภาพไปตามเรื่อง จนกระทั่งไปถึงบริเวณที่มีร้านขายของแบบตลาดนัดซึ่งเคยเห็นเมื่อนั่งรถผ่าน แต่ว่าพวกเราไปถึงเช้าเกินไป เขาจะออกขายพร้อมกันในตอนบ่าย ดังนั้นในตอนที่พวกเราไปถึงจึงมีเพียงผู้นำสินค้ามาขายประปราย เช่น ร้านขายเครื่องหนัง มีกระเป๋าและสิ่งประดิษฐ์ที่ทำด้วยหนัง พวกเราบางคนซื้อกระเป๋าหนัง เป็นที่น่าสังเกตว่ากระเป๋าหนังที่ซื้อมีกลิ่นเหม็นมาก แม้ผู้ที่ซื้อเองยังออกปากว่าเหม็น แต่ก็ไม่ทราบว่าจะซื้อมาทำไม

เวลา ๑๓.๐๐ น. พากันเดินกลับโรงแรม บางคนที่เดินเสียจนเมื่อย ไม่สามารถเดินกลับโรงแรมได้ก็นั่งรถแท็กซี่กลับ เมื่อไปถึงโรงแรมได้เวลารับประทานอาหารกลางวัน ตอนบ่ายทางบริษัททัวร์เสนอรายการให้เลือกว่าผู้ใดจะไปดูการแข่งขันฟุตบอลที่สนามกีฬา ซึ่งไม่ไกลจากที่พักก็จะพาไปโดยเสียค่าเข้าชมเอง พวกเราไม่มีใครไปนอกจากอาจารย์จากกรมพลศึกษากับลูกชายที่มาชกมวยไปดู ส่วนพวกเราก็พักผ่อนอยู่ในห้องนอนดูโทรทัศน์บ้างออกไปเดินเล่นบ้างตามอัธยาศัย เวลา ๒๑.๐๐ น. ได้เวลารับประทานอาหารอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นจึงแยกย้าย

กันไปพักผ่อน

วันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ รับประทานอาหารเช้าในโรงแรม ต่อจากนั้นขึ้นรถเดินทางไปโรงละคร เมื่อไปถึงโรงละครก็สำรวจเวที ลองไฟหาที่ตั้งวงปี่พาทย์ แล้วลองเสียงดนตรีและเสียงขับร้อง เสร็จแล้วจึงซ้อมการแสดงจบจากการซ้อมแล้วเดินทางไปสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงบัวโนสไอเรส ที่สถานเอกอัครราชทูตไทยมีเครื่องดนตรีไทยตั้งอยู่ และที่ริมผนังห้องก็มีตู้ใส่หัวโขนหลายหัว มีอยู่หัวหนึ่งที่ผู้เขียนสนใจคือ หัวทศกัณฐ์หน้าสีเขียว แต่สีจางมากแล้ว เนื่องจากสร้างมานานปี สังเกตดูเห็นว่าฝีมือช่างดีมาก สันนิษฐานว่าจะเป็นฝีมือของครูชิต แก้วดวงใหญ่ ผู้ประดิษฐ์หัวโขนมีชื่อที่ถึงแก่กรรมนานแล้ว ตอนกลางวัน วันนี้ทางสถานเอกอัครราชทูตเป็นเจ้าภาพจัดเลี้ยงอาหารแก่พวกเรา เสร็จจากการรับประทานอาหารกลางวัน ก็เดินทางกลับโรงแรม มีเวลาว่างตอนบ่ายก่อนที่จะออกเดินทางไปโรงละคร พวกเราจึงออกไปเดินเที่ยวหาซื้อของที่ย่านการค้าซึ่งมีร้านสองฟากฝั่ง สินค้าที่ขายและผู้คนที่เดินไปมา ถ้าไม่ทราบมาก่อนว่าอยู่ในประเทศอาร์เจนตินาก็จะคิดว่ากำลังเดินอยู่ในยุโรป แต่วันนี้ผู้เขียนไม่ได้ไปกับเขา เพราะมีนัดกับผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ที่จะมาสัมภาษณ์ ผู้เขียนกับอาจารย์จากกรมพลศึกษาที่คุมนักมวยไปชกครั้งนี้ พอได้เวลา ๑๕.๓๐ น. ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ก็มาพบ คุณสาโรจน์ ธนสันติ เจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศ ทำหน้าที่เป็นล่าม จัดการให้ใช้ห้องกาแฟเป็นที่นัดพบกัน ผู้สื่อข่าวเป็นผู้ชายอายุมากแล้ว ให้นามบัตรแก่ผู้เขียน แต่ไม่ทราบว่าไปทำหายเมื่อไหร่ เวลาจะเขียนถึงจึงค้นหาไม่พบ เลยไม่สามารถบอกชื่อเสียงเรียงนามผู้สื่อข่าวท่านนั้นได้ จากการซักถามของผู้สื่อข่าวแสดงให้เห็นว่าเขาสนใจเรื่องนาฏศิลป์ของไทยมาก มีข้อถามที่น่าสนใจหลายเรื่อง เช่น นาฏศิลป์ไทยมีทั้งของชาวบ้านและของชาววังใช่หรือไม่ ใช้ผู้แสดงเป็นชายหญิงหรือเพศใดเพศหนึ่งโดยเฉพาะหรืออย่างไร การแสดงมีมาตั้งแต่สมัยไหน นอกจากเรื่องนาฏศิลป์ไทยแล้ว ผู้สื่อข่าวคนนี้ยังสนใจเกี่ยวกับมวยไทยเป็นอย่างมาก จากคำถามและความคิดเห็นของเขา ผู้เขียนสังเกตได้ว่าเขาเคยดูมวยไทยมาก่อน จึงรู้เรื่องได้ละเอียดพอสมควร ขณะที่ให้สัมภาษณ์อยู่นั้นเป็นเวลาเย็น ได้เวลาที่รถจะออกเดินทางไปโรงละคร พรรคพวกกลับจากซื้อของนำไปเก็บที่ห้องและเตรียมตัวไปขึ้นรถกันแล้ว การสัมภาษณ์จึงยุติลง ผู้เขียนกับอาจารย์จากกรมพลศึกษาและคุณสาโรจน์ก็ไปขึ้นรถไปโรงละคร เป็นอันว่าบ่ายวันนี้ผู้เขียนไม่ได้พักผ่อนและไม่ได้ไปเที่ยวซื้อของ

เมื่อไปถึงโรงละคร พวกแสดงโขนก็เตรียมตัวผัดหน้าทาแป้งแต่งตัว ผู้เขียนก็ไปจัดทำเตียงสำหรับให้พระรามกับนางสีดานั่งตามเคย ถึงเวลา ๒๐.๐๐ น. จึงเริ่มการแสดงภาคแรกเป็นการแสดงโขนชุดลักสีดา-ยกรบ ต่อด้วยศิลปะการต่อสู้มวยไทยแบบมวยคาดเชือก เสร็จแล้วพักครึ่งเวลา ภาคหลังแสดงชุดเบ็ดเตล็ดอีก ๖ ชุด เลิกการแสดงเวลา ๒๑.๔๕ น. เดินทางกลับโรงแรม รับประทานอาหารแล้วพักผ่อน

วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ รับประทานอาหารเช้าในโรงแรมตามปกติ เวลา ๐๙.๐๐ น. ออกเดินทางไปเที่ยว โดยไปลงเรือล่องไปตามแม่น้ำ ผ่านปากน้ำที่ใหญ่ที่สุดในโลก มองออกไปไกลเวิ้งว้างมองไม่เห็นฝั่ง มัคคุเทศก์เล่าให้ฟังว่า ทางด้านตรงข้ามที่แลไม่เห็นฝั่งนั้นเป็นประเทศอุรุกวัย ปากน้ำที่แลเห็นไปถึงฝั่งประเทศอุรุกวัยมีความกว้าง ๒๔ กิโลเมตร ถ้าไม่เรียกว่าปากน้ำแห่งนี้กว้างที่สุดในโลกแล้ว ก็ไม่ทราบว่าจะว่าอย่างไร เรือแล่นเรื่อยๆ ไปตามลำน้ำ ผ่านบ้านเรือนทั้งเก่าและใหม่ ได้ทราบว่าชาวบ้านแถวนี้สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้ด้วยทางเรือเท่านั้น ระหว่างนั่งเรือผ่านไปได้เห็นเรือสินค้าจอดส่งสินค้าตามบ้านเรือน เรือที่มาส่งสินค้านี้จะมาตามกำหนดเวลา เพราะฉะนั้น ชาวบ้านจะต้องคอยเวลามาของเรือสินค้าให้ดี ถ้าพลาดไปก็ต้องรอคอยเที่ยวหน้าจึงจะซื้อสินค้าได้ เรือไปแวะจอดที่ภัตตาคารริมน้ำ ชื่อภัตตาคารแมวขาว เขาทำรูปแมวสีขาวนอนหมอบเป็นสัญลักษณ์ของภัตตาคารอยู่ที่จั่วด้วย พวกเราขึ้นไปรับประทานอาหารกลางวันเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศเสียบ้าง เสร็จจากการรับประทานอาหารกลับไปลงเรือล่องกลับไปขึ้นที่เก่า แล้วขึ้นรถไปสถานีโทรทัศน์ช่อง ๗ ของเมืองบัวโนสไอเรส เพื่อออกอากาศในรายการสด เป็นการแนะนำการแสดงของไทย ความจริงตามกำหนดการเดิมไม่มีรายการนี้ แต่เนื่องจากท่านอุปทูตพิจารณาเห็นว่า การที่นาฏศิลป์ไทยได้ออกแสดงในรายการสดภาคกลางวันเช่นนี้จะเป็นการเชิญชวนให้ชาวอาร์เจนตินาไปชมการแสดงจริงที่โรงละครในตอนกลางคืนมากขึ้น เมื่อตกลงจะไปแสดง

ทางโทรทัศน์ในตอนบ่ายวันนี้ ผู้เขียนก็กำหนดชุดแสดงไป ๒ ชุด เพื่อให้เหมาะกับเวลาอันจำกัด คือชุดมวยไทย และชุดเชิงโปงลาง และก็ได้จัดเตรียมเครื่องแต่งกาย พร้อมเครื่องดนตรีประกอบการแสดงทั้งสองชุดไปด้วย แต่พอไปถึงสถานีโทรทัศน์เป็นเวลาเกือบบ่าย ๒ โมง ท่านอุปทูตขอให้มีการแสดงโขนชุดหนุมานรบวิรุญจำบัง เพิ่มขึ้นมาอีก ๑ ชุด จึงให้รถออกไปเอาเครื่องแต่งตัวชุด หนุมานรบวิรุญจำบังที่อยู่โรงละครมาแต่ง พอผู้แสดงทุกชุดตามที่กำหนดแต่งกายเสร็จก็ได้เวลาออกอากาศ ซึ่งรายการ ของเราไปแทรกอยู่ในรายการประจำของทางสถานี เริ่มด้วยการให้สัมภาษณ์ของท่านอุปทูตแล้วจึงเป็นการแสดงชุดมวยไทย ต่อด้วยเชิงโปงลาง ในขณะที่เชิงโปงลาง เริ่มแสดงไปได้นิดเดียว เจ้าหน้าที่โทรทัศน์ก็ตัดภาพไปเข้ารายการตามปกติของเขา เป็นอันว่าโขนชุดหนุมานรบวิรุญจำบังที่เสียเวลา เสียค่าน้ำมันรถไปเอาเครื่องมาแต่งไม่ได้แสดง พวกเราก็งงในการติดต่อเกี่ยวกับการแสดง แต่ก็ไม่อาจจะแก้ไขอะไรได้อีกแล้ว จึงรีบเก็บเครื่องแต่งตัว และเครื่องดนตรีขึ้นรถออกเดินทางกลับโรงแรม

เวลา ๑๗.๐๐ น. ออกเดินทางไปโรงละครเดิมที่เคยแสดงเมื่อคืนก่อน ท่านอุปทูตนำอาหารไทยและเครื่องดื่มมาเลี้ยง ที่บริเวณที่พักผู้แสดง เวลา ๒๐.๐๐ น. เริ่มการแสดงภาคแรก เป็นโขนชุดลักสีดา-ยกรบตามเดิม แต่เปลี่ยนมวยไทย แบบมวยคาดเชือกมาเป็นมวยสวมนวม เสร็จแล้วหยุดพัก ๑๐ นาที การแสดงภาคหลังเป็นนาฏศิลป์ไทย ๕ ชุด คือ รำมโนห์ราบูชายัญ รำต้นวรเชษฐ์ฟ้อนเงี้ยว โขนชุดหนุมานรบวิรุญจำบัง และเชิงโปงลาง ส่วนมวยที่แทรกอยู่ระหว่างการแสดงชุดหนุมานรบวิรุญจำบังกับเชิงโปงลางนั้น เปลี่ยนจากมวยไทยแบบสวมนวมมาเป็นแบบมวยคาดเชือก การแสดงทุกชุดได้รับการปรบมือจากผู้ชมอย่างกึกก้อง จบการแสดงแล้วผู้จัดการสายการบินแวริก บราซิลเลี่ยน แอร์ไลน์ ขึ้นไปมอบช่อดอกไม้ให้ผู้แสดงนาฏศิลป์ไทย หลังจบการแสดงและกำลังถอดเครื่องแต่งตัวอยู่นั้น ชาวไทยและชาวลาวที่ไปทำมาหากินอยู่ในประเทศอาร์เจนตินา เข้ามาพบพวกเรา ทุกคนแสดงความยินดีที่ได้พบพวกเราชาวไทย และได้ชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยผู้ชายไทยคนหนึ่งไปอยู่ที่อาร์เจนตินาทั้งครอบครัว ลูกชายของเขาแต่งงานกับสาวลาว มีลูกเล็ก ๆ เป็นผู้ชาย ๑ คน พามาดูการแสดงด้วย หลังจากที่สนทนากันสักพักก็ได้เวลากลับโรงแรม พวกเราจึงร่ำลาชาวไทยและชาวลาวเหล่านั้น เดินทางกลับโรงแรมรับประทานอาหารแล้วพักผ่อน

รำมโนห์ราบูชายัญ

(อ่านต่อฉบับหน้า)

เพลงกราวกับกราวธรรมศาสตร์

ดร.สมหมาย จันทร์เรือง
ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยสยาม

เพลงกราว เป็นวัฒนธรรมทางดนตรีของไทยที่ใช้ประกอบการแสดงโขนและละคร มีทำนองสนุกเร้าใจ สร้างบรรยากาศครึกครื้นแก่ผู้ฟังและผู้ชม ทำให้เกิดความตื่นตาตื่นใจไปกับการแสดงและบทบาทของตัวละครที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติประการหนึ่ง

ความเป็นมาหรือพัฒนาการของเพลงกราวดำเนินมาเป็นเวลาอันยาวนาน สั่งสมลักษณะ ประเภท และเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงตัวละครและประเภทของการแสดงได้อย่างชัดเจน ถึงปัจจุบันเพลงกราวได้แตกแขนงออกมากมาย อันถือเป็นความงอกงามทางวัฒนธรรมที่ควรศึกษาและสืบทอดให้ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม มีความน่าสนใจเกี่ยวกับเพลงกราวที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยเพลงหนึ่งคือ **"เพลงกราวธรรมศาสตร์"** ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นเมื่อโขนธรรมศาสตร์อยู่ในยุครุ่งเรือง ภายใต้การอำนวยการของ ศาสตราจารย์ พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยสาระสำคัญและความเป็นมาจะได้นำเสนอเป็นลำดับตั้งแต่เพลงหน้าพาทย์ถึงเพลงกราวดังต่อไปนี้

เพลงหน้าพาทย์

เพลงหน้าพาทย์เป็นเพลงที่ปรากฏในศิลปะการบรรเลงและศิลปะการแสดง ถือเป็นเพลงสำคัญที่ศิลปินอาชีพรู้จักกันดี ซึ่งตามลักษณะของเพลงในด้านดุริยางคศาสตร์ไทย (คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย, ๒๕๔๕ : ๓๘) แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ

๑. ประเภทเพลงหน้าพาทย์

๒. ประเภทเพลงเรื่อง

๓. ประเภทเพลงมโหรี

ในส่วนของเพลงหน้าพาทย์ ยังแยกออกได้เป็น ๒ ประเภทย่อย คือ

(๑) ประเภทเพลงไหว้ครู ได้แก่ เพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ ที่ระบุชื่อไว้ในตำราซึ่งว่าด้วยการไหว้ครู เช่น ตระพระประคนธรรพ โปรยข้าวตอก เป็นต้น

(๒) ประเภทเพลงหน้าพาทย์พิเศษ ได้แก่ เพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกตำราไหว้ครู สำหรับประกอบโขนละครและอื่น ๆ เช่น เพลงพระยาเดิน ดำเนินพราหมณ์ เป็นต้น ในคำอธิบายเกี่ยวกับรำหน้าพาทย์ *(สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง, ๒๕๔๒ : ๖๙๗๗)* ใช้เรียกรวม ๆ กันทั้งท่ารำและทำนองเพลงที่บรรเลงประกอบท่ารำตามรูปศัพท์น่าจะแปลว่า รำตามเสียงกลอง เพราะคำว่า **"หน้าพาทย์"** เป็นคำที่มีมาแต่โบราณกาล แต่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า **"หน้าทับ"** มากกว่าเพลงรำหน้าพาทย์หรือนำหน้าพาทย์ ทั้งนี้ไม่มีการแบ่งเป็นชนิด ๆ มาแต่เดิม เพิ่งจะมาแบ่งเมื่อประมาณ ๒-๓ ศตวรรษนี้เอง บางตำราแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ หน้าพาทย์ธรรมดากับหน้าพาทย์ชั้นสูง บางตำราแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ หน้าพาทย์ธรรมดา หน้าพาทย์ชั้นกลาง และหน้าพาทย์ครูหรือหน้าพาทย์ชั้นสูง แต่บางตำราแบ่งออกเป็น ๔ ชนิด คือ หน้าพาทย์ธรรมดา หน้าพาทย์ชั้นกลาง หน้าพาทย์ชั้นสูง และหน้าพาทย์ชั้นสูงพิเศษ สำหรับหน้าพาทย์ชั้นสูงพิเศษนี้ ยังแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง ได้แก่ หน้าพาทย์ที่ไม่มีท่ารำมาแต่อดีต เช่น กระบวนรำหน้าพาทย์ ตระพระประคนธรรพ พระนารายณ์เต็มองค์ ฯลฯ ส่วนหน้าพาทย์ที่มีท่ารำท่าเต้นด้วย เช่น กระบวนรำหน้าพาทย์พระพิราพเต็มองค์ ดำเนินพราหมณ์ เสมอสามลา ฯลฯ เป็นต้น

พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

ความหมายของเพลงหน้าพาทย์ของปรมาจารย์ด้านดนตรีไทย คือ ครูมนตรี ตราโมท *(นาฏศิลป์ไทย, ๒๕๔๓ : ๕๖)* หมายถึงเพลงที่ประกอบกิริยา ไม่ว่าจะเป็นโขนละคร ก็ต้องมีการดำเนินเนื้อเรื่อง เมื่อมีการดำเนินเนื้อเรื่อง ก็ต้องมีการเคลื่อนไหวของตัวละคร การเคลื่อนไหวของตัวละครนั้น เพลงใดที่บรรเลงประกอบการเคลื่อนไหวของตัวละครก็ดี หรือสิ่งอื่น ๆ ที่จะมีอยู่ในเรื่องก็ดี ถ้าเป็นการเคลื่อนไหวแล้ว การบรรเลงประกอบการเคลื่อนไหวเหล่านั้นถือว่าเป็นหน้าพาทย์ทั้งสิ้น

เพลงหน้าพาทย์กับเพลงกราว

เพลงกราวเป็นเพลงหน้าพาทย์ประเภทหนึ่ง มีจังหวะสองชั้น เป็นเพลงพวกไม้กลองที่เล่นควบกับกลองทัด นิยมนำไปบรรเลงประกอบการยกทัพตรวจพลของโขนละคร โดยมีลีลาและทำนองให้ความรู้สึกฮึกเหิม คึกคัก เร้าใจ มีจังหวะกระฉับกระเฉง เพลงกราวมีหลายชื่อแตกต่างกันไปตามลักษณะและโอกาสที่ใช้ซึ่งมีผู้รวบรวมเพลงกราวไว้ดังนี้ *(ณรงค์ชัย ปิฏกรัชต์, ๒๕๓๕ : ๓-๙)*

๑. กราวกลาง ใช้บรรเลงแทนเพลงกราวนอก อาจารย์มนตรี ตราโมท แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๘ ทั้งทำนองดนตรีและบทร้อง สำหรับบรรเลงประกอบท่าเต้นวีรชัยของทหารถืออาวุธในกองทัพของพระสุธน ซึ่งอยู่ในการแสดงละครเรื่อง **"มโนราห์"** โดยมีเพลงกราวดงที่เป็นเพลงทำนองเก่าบรรเลงต่อท้าย

๒. กราวกีฬา ใช้บรรเลงและขับร้องประกอบการแข่งขันกีฬา **"ครูเทพ"** ซึ่งเป็นนามปากกาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี *(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)* ได้แต่งทำนองเพลง โดยยึดเพลงกราวนอกและเพลงกราวในเป็นแนวในการแต่ง เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๖๗

๓. กราวแขก เพลงหน้าพาทย์ ประเภทกราวสำเนียงแขก ใช้ประกอบการยกทัพตรวจพลของตัวละครที่มีสัญชาติแขก

๔. กราวเงาะ ประกอบการกระโดดโลดเต้นของพวกเงาะน้อยใหญ่ ในละครเรื่อง **"เงาะป่า"** ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้ทำนองเพลงกราวนอกเป็นหลัก

๕. กราวจีน ใช้ประกอบตัวละครสัญชาติจีนในลักษณะที่ตัวละครเข้าเฝ้าฮ่องเต้ หรือตัวละครที่สูงศักดิ์กว่า และขณะตัวละครเดินเล่นสนุกสนานสบายอารมณ์ หรือในโอกาสที่ต้องการความคึกคักเร้าใจ

๖. กราวชัย เป็นเพลงกราวที่หลวงประดิษฐ์ไพเราะ *(ศร ศิลปบรรเลง)* แต่งขึ้นจากเพลงกราวนอก และ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ นำไปร้องประกอบในละครปลุกใจเรื่อง **"ศึกถลาง"** ซึ่งจัดแสดงเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐

๗. กราวดง เป็นเพลงหน้าพาทย์ทำนองเก่า ต่อมาเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๘ กรมศิลปากรจัดแสดงละครเรื่องพระสุธนมโนราห์ ตอนพระสุธนยกทัพ จึงได้นำบทร้องของ นายธนิต อยู่โพธิ์ เข้าประกอบทำนองเพลงกราวดง และใช้บรรเลงต่อท้ายเพลงกราวกลาง *(ตามที่เสนอสาระมาแล้วข้างต้น)*

๘. กราวตะลุง สันนิษฐานว่า นักดนตรีในสมัยรัชกาลที่ ๕ หรือ รัชกาลที่ ๖ แต่งขึ้นโดยดัดแปลงจังหวะเพลงตะลุงของภาคใต้ให้ดำเนินลีลาเพลงกราว เพลงนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำไปบรรจุในละครบทพระราชนิพนธ์เรื่อง **"ขอมดำดิน"** ต่อมาในพิธีไว้ครูโขน ละคร นายอาคม สายาคม ซึ่งเป็นครูผู้ประกอบพิธีได้ใช้เพลงกราวตะลุงเพื่ออัญเชิญครูโนราให้ลงมาสู่พิธี จากนั้น คุณหญิงชื้น ศิลปบรรเลง ได้นำเพลงกราวตะลุงมาแปลงใหม่ทั้งบทร้องและทำนอง เรียกชื่อใหม่ว่า **"เพลงกราวตะลุงแปลง"** เพื่อให้นักเรียนโรงเรียนวัดบวรนิเวศบรรเลงและขับร้องประกอบการแสดงในรายการทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง ๕ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๒๑

๙. กราวนอก ส่วนมากมีอัตราจังหวะสองชั้น ใช้ประกอบการยกทัพตรวจพลของกองทัพฝ่ายพลับพลา *(พลวานรและพระรามกับพระลักษณ์)* ในการแสดงโขนและยังใช้เป็นเพลงประจำกัณฑ์มหาราชในเทศน์มหาชาติอีกด้วย ส่วนเพลงกราวนอกอัตราจังหวะสามชั้น หลวงประดิษฐ์ไพเราะ *(ศร ศิลปบรรเลง)* แต่งขึ้นจากอัตราจังหวะสองชั้นสำหรับใช้เป็นเพลงโหมโรง เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๙

๑๐. กราวใน จัดเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ประกอบการยกทัพตรวจพลของทัพฝ่ายลงกา *(ยักษ์)* มีอัตราจังหวะสองชั้น ลักษณะทำนองแสดงความองอาจสง่างามและฮึกเหิม อนึ่ง เพลงนี้ยังใช้เป็นเพลงชุดโหมโรงเย็นซึ่งมีความหมายถึงการเสด็จมาของเทพเจ้าฝ่ายอสูร เช่น ท้าวกุเวรเวสสุวรรณ เป็นต้น และนักดนตรีนิยมนำไปบรรเลงตอนจบการเทศน์หรือการสวดมนต์ของพระสงฆ์

๑๑. กราวรำ เป็นเพลงที่มีท่วงทำนองและลีลาที่แสดงถึงความสุข สดชื่น รื่นเริง ตลอดจนความสำเร็จในการประกอบกิจการทั้งปวง เป็นเพลงทำนองเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา ใช้เป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบกิริยาเย้ยหยันของตัวละครในการแสดงโขน ละคร นอกจากนี้ยังนำไปใช้บรรเลงเป็นเพลงส่งท้ายในความหมายของการอวยชัยให้พร สำหรับงานมงคล ตลอดจนบรรเลงเมื่อการแสดงสิ้นสุดลง

เพลงกราวรำนี้มีพัฒนาการต่อมา เป็นเพลงกราวรำพม่า กราวรำมอญ เพื่อใช้ประกอบการแสดงละครในตามสัญชาติของตัวละครที่เป็นพม่า มอญ รวมถึงการขับเสภาที่เป็นเพลงอัตราสองชั้น ใช้ร้องส่งปี่พาทย์ประกอบเสภา ซึ่งเป็นเพลงลา

๑๒. กราวเริงพล เป็นเพลงเดี่ยวประชันฝีมือ ผู้แต่งคือ นายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์

๑๓. กราววีรชัย คือ เพลงกราวนอกที่ใช้ประกอบท่ากระโดดโลดเต้นของตัวละครฝ่ายลิงในกองทัพพลับพลา ครูกรี วระศริน ซึ่งได้รับมอบหมายให้คิดชุดการแสดงระบำวีรชัยจากนายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร เมื่อ

คราวไปเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย ณ ประเทศสหภาพพม่า เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๘ *(วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์, ๒๕๔๕ : ๕)* เป็นระบำเกี่ยวกับการแสดงตรวจพลของลิง ก่อนที่จะยกทัพออกสู่สนามรบ โดยเน้นหนักไปในทางเต้นตามจารีตการแสดงโขน การแสดงชุดนี้ได้สอดแทรกท่าทางพลิกแพลงโลดโผนต่างๆ ของพลลิงโดยเฉพาะ และยังแสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง ความแข็งแกร่ง ความคล่องแคล่วว่องไวของบรรดาทหารวานรทั้งหลาย

๑๔. กราววีรสตรี ใช้ประกอบการแสดงละครเรื่องศึกถลาง บทพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งจัดแสดง ณ โรงละครปรีดาลัย

๑๕. กราวอาสา ใช้ประกอบการแสดงละครเรื่องอานุภาพแห่งความรัก บทประพันธ์ของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ โดยอาจารย์มนตรี ตราโมท แต่งทำนองเพลง เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๙

นอกจากเพลงกราวที่กล่าวมาทั้งหมดแล้ว ยังมีข้อมูลจากแหล่งอื่นที่ปรากฏ **"เพลงกราวในทางเทวดา"** *(ไพศาล อินทวงศ์, ๒๕๔๔ : ๑๔)* ซึ่งบางครั้งเรียกว่า **"เพลงกราวในฝัน"** โดยครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ *(ศร ศิลปบรรเลง)* ได้แต่งจากความฝันคือ ฝันว่าได้ขึ้นสวรรค์ และได้ยินเสียงเพลงกราวในนี้ สำหรับวงการดนตรีไทย ครูบุญยงค์ เกตุคง ศิษย์ของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ เล่าว่า เคยได้ยินท่านครูตีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น พอขึ้นเพลงท่านตีช้าๆ ด้วยข้อมือ ยังไม่ร้อนแรง แต่พอตีไปๆ ยิ่งไหวขึ้นทุกทีๆ ทั้งๆ ที่ท่านมีอายุมากแล้ว แต่ความไหวนั้น แม้คนหนุ่มๆ ที่มีกำลังมากก็ยังสู้ท่านไม่ได้

ในส่วนความเห็นครูผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงโขน *(จตุพร รัตนวราหะ, ๒๕๓๘ : ๖๐-๖๑)* ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับ **"กราวนอก"** และ **"กราวใน"** ว่า เพลงหน้าพาทย์ทั้งสองนี้เป็นเพลงเดียวกัน แต่ท่วงทำนองอันเป็นเนื้อแท้ของทั้งสองเพลงนั้น อยู่ในระดับเสียงต่างกันเป็นทางนอกและทางใน เป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบการยกทัพและตรวจพลที่ใช้สืบต่อจากเพลงปฐม โดยแบ่งแยกชนิดของตัวแสดงไว้คนละประเภทกล่าวคือ เพลงกราวนอกที่ท่วงทำนองรื่นเริง ฮึกเหิม แคล่วคล่อง ว่องไว สำหรับประกอบการยกทัพและตรวจพลของมนุษย์และวานร ส่วนเพลงกราวในท่วงทำนองหนักไปทางเสียงต่ำ ดังกังวานกว้างอันแสดงถึงความรื่นเริงอย่างแกร่งกล้า ดุดันและบึกบึน จึงจัดไว้สำหรับการยกทัพและตรวจพลของฝ่ายยักษ์

เพลงหน้าพาทย์ทั้งสองนี้ โบราณาจารย์ได้วางหลักท่ารำไว้อย่างเหมาะสมได้สัดส่วน และมีวินัย คือ ตัวละครจะมีการเรียงลำดับตั้งแต่ชั้นผู้น้อยขึ้นไป จนถึงชั้นผู้ใหญ่และท้ายสุดคือตัวจอมทัพหรือนายใหญ่จะออกมาตรวจพลในตอนท้ายขบวนการสำหรับการแสดงโขน เมื่อจบการตรวจพลของนายทหารตามลำดับขั้น จนถึงจอมทัพแล้วก็จะมี **"การพากย์รถ"** โดยตัวจอมทัพจะขึ้นรถ *(ราชรถ)*

แล้วรำตามบทพากย์ชมรถ พร้อมทั้งพรรณาถึงความยิ่งใหญ่ของกองทัพก่อนที่จะยกทัพออกไป ส่วนการแสดงละครนั้น อาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยของกรมศิลปากร ได้เรียบเรียงเพลงใหม่เกี่ยวกับการยกทัพของมนุษย์ขึ้นมา เรียกว่า **"กราวกลาง"**

อย่างไรก็ดี เพลงหน้าพาทย์ประเภทเพลงกราว ไม่ว่าจะเป็นเพลงกราวนอก กราวใน กราวกลาง ผู้รำไม่จำเป็นต้องยึดดนตรีเป็นหลักแต่ประการใด เพราะทางดนตรีจะยึดตัวผู้รำเป็นเกณฑ์ว่าจะเริ่มต้นเปลี่ยนท่ารำและจบลงตรงที่ใดเป็นสำคัญซึ่งต่างจากหน้าพาทย์อื่น ๆ และเพลงหน้าพาทย์ดังที่กล่าวมานี้ โดยปกติแล้วถือเป็นหลักตายตัวว่า **"การตรวจพลของฝ่ายยักษ์ต้องใช้กราวใน ฝ่ายลิงจะต้องใช้กราวนอก"** ยกเว้นการแสดงบางตอนที่ให้แสดงนอกเหนือหลักการออกไป เช่น ตอนหนุมานอาสาเมื่อหนุมานทำกลลวงไปเข้ากับทศกัณฐ์จนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอุปราชมีเครื่องยศเครื่องทรง ของอุปราชยักษ์ครบครัน และได้อาสาออกไปรบกับพระลักษณ์นั้น เมื่อเขนยักษ์ เสนายักษ์ ออกจัดทัพก็จะบรรเลงเพลงกราวในแต่พอหนุมานออกตรวจพลหรือตรวจทัพเพลงที่บรรเลงกราวในก็จะเปลี่ยนเป็นเพลงกราวนอกทันที อันเป็นลักษณะเฉพาะโขนตอนนี้ เพราะตัวหนุมานขณะนั้นแม้จะเป็นแม่ทัพฝ่ายยักษ์แต่ยังไม่พ้นเป็นวานร ซึ่งเป็นการออกกราวตามสภาพของตัวละครและความเหมาะสมกับบุคลิก

จากสาระของเพลงกราวที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น สามารถประมวลประเด็นสำคัญของเพลงกราวได้ดังนี้

๑. เป็นเพลงหน้าพาทย์ประเภทหนึ่ง เพราะเป็นเพลงประกอบกิริยาของตัวแสดงในโขนและละคร ซึ่งมีการเคลื่อนไหวในการดำเนินเรื่องราว

๒. ใช้ในการยกทัพและตรวจพล จึงมีทำนองรื่นเริงอย่างแกร่งกล้า ชวนให้เกิดความฮึกเหิม

๓. จำแนกได้หลายชนิดตามลักษณะของตัวแสดง อันนับเป็นโอกาสซึ่งครูดนตรีสามารถคิดค้นเพลงกราวที่มีลักษณะใหม่ ๆ ได้อย่างไม่จำกัด เป็นผลดีต่อพัฒนาของเพลงกราวในอนาคต

ด้วยประเด็นสำคัญของเพลงกราวทั้ง ๓ ประการนี้ ทำให้เกิดเพลงกราวรุ่นใหม่ในรั้วมหาวิทยาลัย คือ **"เพลงกราวธรรมศาสตร์"** ที่ใช้บรรเลงในการแสดงโขนธรรมศาสตร์จนได้รับความนิยมตลอดมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งและออกแสดงครั้งแรก

เพลงกราวธรรมศาสตร์

เพลงกราวธรรมศาสตร์เกิดขึ้นพร้อมคณะโขนธรรมศาสตร์ ซึ่งก่อตั้งและอำนวยการฝึกซ้อมโดย ศาสตราจารย์ พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช หรือชาวโขนธรรมศาสตร์ เรียกว่า **"ท่านอาจารย์หม่อม"** แม้เพลงกราวธรรมศาสตร์จะถือเป็นเพลงเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของโขนธรรมศาสตร์ แต่เนื่องจากเกิดขึ้นในยุคเริ่มต้นจึงต้องสืบหาข้อมูลจากบุคคลที่อยู่ในยุคแรก คือ พ.ศ.๒๕๐๙ และผู้ที่จะให้สาระและความเป็นจริงได้ ก็คือผู้บรรเลงดนตรีประกอบการแสดงโขนธรรมศาสตร์นั่นเอง

นักดนตรีที่บรรเลงประกอบโขนในยุคเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ครูดนตรีและนักดนตรีของกรมศิลปากร ซึ่งให้การสนับสนุนการแสดงโขนธรรมศาสตร์มาตลอดเท่าที่จำได้มี ๓ ท่าน ได้แก่ ครูปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี ตีตะโพน และเป็นหัวหน้าวง *(ถึงแก่กรรมแล้ว)* ครูสงบศึก ธรรมวิหาร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย *(เกษียณอายุราชการ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๔)* ตีระนาดเอก มีฝีมือโดดเด่น

มากในยุคนั้น และครูประสพ *(วีระยุทธ)* ประดับพลอย อาจารย์ ๒ ระดับ ๗ วิทยาลัยนาฏศิลป กรุงเทพฯ ตีเครื่องหนัง *(กลองทัดและกลองแขก)* ดังนั้นคงเหลือครูดนตรีที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเพลงกราวธรรมศาสตร์ได้ ๒ คน คือ ครูประสพ ประดับพลอย และครูสงบศึก ธรรมวิหาร

ครูประสพ ประดับพลอย *(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๕ เวลา ๙.๓๐ น. ณ วิทยาลัยนาฏศิลป กรุงเทพฯ)* เข้าร่วมบรรเลงให้กับโขนธรรมศาสตร์ตั้งแต่เริ่มแสดงครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๙ โดยตีเครื่องหนัง ได้แก่ กลองทัดและกลองแขกจากการแนะนำของครูปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี ซึ่งเป็นหัวหน้าวงดนตรีของกรมศิลปากร ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้เริ่มคิดนำเอาเพลงประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาใส่ในเพลงกราวคือ ครูสงบศึก ธรรมวิหาร ที่ดำเนินการตามความประสงค์ท่านอาจารย์หม่อม การคิดเพลงกราวใหม่นี้ไม่ถือเป็นการขัดกับจารีตของการแสดงโขน แต่กลับเป็นการส่งเสริมให้มีพัฒนาการด้านนาฏศิลป์ไปสู่นักศึกษา ด้วยการประยุกต์เพลงประจำสถาบันมาประกอบการแสดงโขน จึงทำให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปมีความสนุกและเข้าถึงโขนธรรมศาสตร์ได้ง่ายขึ้น

สำหรับครูสงบศึก ธรรมวิหาร *(สัมภาษณ์วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๕ เวลา ๑๔.๔๕ น. ณ ภาควิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)* เป็นบุคคลที่เริ่มสร้าง **"เพลงกราวธรรมศาสตร์"** และเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มากที่สุด ได้ให้ข้อมูลว่า

ประเภทดั้งเดิมของเครื่องดนตรีที่ครูสงบศึกบรรเลง คือ ฆ้องวงใหญ่ ซึ่งวงดนตรีไทยถือว่าเป็นเครื่องดนตรีหลักของวง แต่เมื่อมารับราชการที่กรมศิลปากร ครูประสิทธิ์ ถาวร จัดให้มาเล่นระนาดเอก เพราะขาดผู้เล่นที่มีความชำนาญ หลังเวลาราชการในยุคนั้นของวิทยาลัยนาฏศิลปนิยมจัดการแสดงตามห้องอาหารชั้นนำ เนื่องจากชาวต่างประเทศชื่นชอบมาก ครูสงบศึก มาบรรเลงประจำที่ห้องอาหารมณียาได้คิดสร้างลูกเล่นใหม่ ๆเช่น การตีระนาดพร้อมกัน ๒ ราง การนำเพลงทำนองสนุก ๆ มาสอดแทรกเป็นที่ประทับใจของผู้ชมทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยเป็นอันมาก ประกอบกับเมื่อบรรเลงให้กับการแสดงโขนของกรมศิลปากรก็เคยนำเพลง **"ค้างคาวกินกล้วย"** มาใส่ในเพลงกราวนอก ทำให้มีความสนุกสนานและได้รับความนิยมจากผู้ชมเช่นกัน

ครั้นเมื่อมาร่วมงานกับโขนธรรมศาสตร์ ก็ได้รับแรงกระตุ้นจากท่านอาจารย์หม่อม โดยท่านสั่งให้ทำเพลงสนุก ๆ ในการแสดงโขนธรรมศาสตร์ ตั้งแต่เริ่มแสดงครั้งแรก *(พ.ศ.๒๕๐๙)* ด้วยเป็นคนที่ช่างคิดช่างสร้างสรรค์ ครูสงบศึก

ครูสงบศึก ธรรมวิหาร ผู้ให้ทำนองเพลง "กราวธรรมศาสตร์"

การฝึกซ้อมการออกกราวและปะทะทัพ

จึงหาเพลงประจำสถาบันมาใช้ประกอบ แต่เพลงประจำสถาบันแห่งนี้มีทำนองหลากหลาย มีเพลงจำนวนมากและเพลงกราวที่นำมาใช้กับการแสดงโขนธรรมศาสตร์คงใช้เพียง ๓ เพลง ได้แก่ เพลงกราวใน เพลงกราวนอก และเพลงกราวรำ แต่เพลงกราวรำเป็นเพลงเยาะเย้ยฝ่ายตรงข้ามและตีสั้น ๆ ไม่เหมาะกับการนำเพลงสถาบันมาใส่ คงเหลือเพลงกราวในและเพลงกราวนอก

จากนั้นมาพิจารณาทำนองเพลงกราวตามลักษณะของตัวโขน กล่าวคือเพลงกราวในปกติใช้กับการจัดทัพและการตรวจพลของฝ่ายยักษ์ ที่ออกสำเนียงเขมรและมอญ ทำให้ดูหนักแน่นตรงกับเพลงประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ชื่อ **"เพลงมอญดูดาว"** ส่วนเพลงกราวนอกที่ใช้กับกองทัพลิง เน้นความสนุกสนาน จึงเลือก **"เพลงธรรมศาสตร์รักกัน"** มาใส่ เป็นอันกำเนิด **"เพลงกราวธรรมศาสตร์"** ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นมา

เพลงกราวธรรมศาสตร์กับการแสดงโขน

เพลงกราวประกอบการจัดทัพและตรวจพลของโขนธรรมศาสตร์ ด้านฝ่ายยักษ์ในทำนองเพลงกราวใน โดยใส่เพลงมอญดูดาวนั้น ทำให้จังหวะหนักแน่น สง่างามเริ่มจากขบวนยักษ์และเสนายักษ์ ออกเต้นกราวใน ตามทำนองปกติ หลังจากนั้นเป็นการออกกราวของนายทัพ ได้แก่ มโหทรกับเปาวนาสูร เมื่อมาถึงตัวเอกหรือแม่ทัพใหญ่ส่วนมากคือทศกัณฐ์ มีการออกลีลาเพลงกราวมากกว่าตัวอื่น ตรงนี้เหมาะกับใส่เพลงประจำสถาบัน **"เพลงมอญดูดาว"** เมื่อผู้ชมที่เคยฟังเพลงนี้หรือเฉพาะอย่างยิ่งประชาคมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องมีอารมณ์ร่วมกับจังหวะเพลงนี้แน่นอน

ส่วนเพลงกราวนอกที่ใช้จัดทัพและตรวจพลของฝ่ายพลับพลา *(ฝ่ายลิง)* ใส่เพลงประจำสถาบัน **"เพลงธรรมศาสตร์รักกัน"** เป็นที่ชื่นชมของแฟนโขนธรรมศาสตร์อย่างมาก มาถึงตอนนี้ทีไรผู้ชมเป็นฮือฮากันทั้งโรงโขน เพราะจังหวะสนุกสนานตามอากัปกิริยาของบรรดาลิงทั้งหลาย การออกกราวลิงหรือกราวนอกของโขนธรรมศาสตร์ถือตามแบบฉบับของกรมศิลปากรที่คงจารีตของโขนไว้ทุกประการ กล่าวคือ คนธงลิงเต้นเดี่ยวออกมา แล้วเขนลิง *(ถ้ามี)* เต้นออกตามคนธงจนถึงที่กำหนด *(บนเวที)* คนธงและเขนลิงลงนั่งพับเพียบ จากนั้นเป็นการออกกราวนอกของลิงที่มีระดับสูงขึ้น คือ พวกสิบแปดมงกุฎ ในตอนแรกให้ออกเพียง ๔ ตัว *(๒ คู่หน้า)* ประมาณกลางเวทีออกท่าทางพอสมควร ส่วนที่เหลือจะออกตามมา เต้นจนจบท่าที่ครูกำหนด *(ท่ากราวลิงมีรวม ๗ ท่า)* หมุนตัวลงนั่งพนมมือไหว้ ๓ ครั้ง

ลำดับต่อไปเป็นกราวตัวดี หรือลิงพญา เริ่มจากกราวสุครีพ ออกกราวเดี่ยวตามทำนองกราวนอกปกติ เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการ เป็นการออกกราวตัวดีส่วนที่เหลือ คือ เรียงลำดับจากหนุมาน ชมพูพาน องคต และนิลนนท์ โดยท่าประจำตัวลิงพญานั้น สุครีพใช้ท่า ๖ หนุมานใช้ท่า ๕ ชมพูพานใช้ท่า ๔ องคตใช้ท่า ๒ และนิลนนท์ใช้ท่า ๓

จุดเด่นของกราวลิง ได้แก่ ความพร้อมเพรียง และลีลาตอนออกกราวพร้อมกันของพญาลิงทุกตัวเมื่อเต้นสวนกัน ดนตรีจะบรรเลงเพลงประจำสถาบัน ได้แก่ **"เพลงธรรมศาสตร์รักกัน"** ที่มีจังหวะสนุกสนานเหมาะกับกิริยาท่าทางของลิง เนื้อเพลงที่ใช้ร้องมีความยาว ผู้บรรเลงจึงสามารถทำเพลงประกอบได้เหมาะสมกับระยะเวลาที่ลิงพญาออกตรวจพลครบถ้วนทุกตัว ระหว่างกราวนอกช่วงนี้ทั้งผู้ชมและผู้แสดงคงร้องเพลงอยู่ในใจ ทำให้เกิดความสนุกและผู้แสดงจะเต้นได้อย่างกระฉับกระเฉง อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ช่วยให้กราวลิงมีความพร้อมกันอย่างน่าชมยิ่ง

ความส่งท้าย

กราวธรรมศาสตร์นับเป็นพัฒนาการของเพลงกราวยุคหนึ่งของวงการนาฏศิลป์ไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จากคุณูปการของศาสตราจารย์พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ก่อตั้งโขนธรรมศาสตร์ได้ร่วมสร้างศิลปะและวัฒนธรรมที่ดีงามนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าศิลปวัฒนธรรมสามารถพัฒนาได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการดำเนินกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมควรเข้าถึงจิตใจของคนในสังคม ให้คนในสังคมมีส่วนร่วมได้มากเท่าใด ย่อมทำให้การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมประสบผลสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น เหมือนเช่น โขนธรรมศาสตร์ยังคงอยู่ในใจของคนไทยอีกไม่น้อย แม้ผู้ก่อตั้งได้จากไปแล้วก็ตาม

กฎหมายที่คุ้มครองและควบคุมการค้าสัตว์น้ำจำพวกปลา

ประพันธ์ ลีปายะคุณ

จากกระแสการพัฒนาของมนุษยชาติก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพต่างๆ บนโลกเริ่มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ นับตั้งแต่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม จนกระทั่งหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง นานาประเทศเริ่มรู้สึกตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมากขึ้น จวบจนกระทั่งในปี ๒๕๑๕ องค์การสหประชาชาติจึงได้จัดประชุมว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ขึ้นที่กรุงสตอร์กโฮล์ม ประเทศสวีเดน โดยมีผู้แทนของรัฐบาลจาก ๑๑๓ ประเทศ เข้าร่วมการประชุมและที่ประชุมได้มีการพิจารณาปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง ผลจากการประชุมก่อให้เกิดโครงการสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติ *(UNEP-United Nations Environment Programme)* ขึ้นในระบบงานสหประชาชาติ เพื่อทำหน้าที่ในการปฏิบัติตามนโยบายและข้อเสนอแนะตามที่ปรากฏในประกาศหลักการและแผนปฏิบัติการกรุงสตอร์กโฮล์ม รวมทั้งการประสานงานด้านสิ่งแวดล้อมทั้งปวงของสหประชาชาติ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นในการก่อให้เกิดอนุสัญญาระหว่างประเทศขึ้นมาหลายฉบับที่มีวัตถุประสงค์ในเรื่องการคุ้มครองสภาวะแวดล้อมของโลก

กำเนิดอนุสัญญาไซเตส

อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ หรือที่เรารู้จักกันดีในนามของอนุสัญญาไซเตส *(CITES-Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)* เป็นผลพวงจากการประชุมดังกล่าวและโดยการริเริ่มของ

- โครงการสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติ *(UNEP-United Nations Environment Programme)*
- สหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม *(IUCN-International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources)*
- กองทุนสัตว์ป่าโลก *(WWF- World Wide Fund for Nature)*
- สมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ *(IATA International Air Transportation Association)*

จุดมุ่งหมายของอนุสัญญาไซเตส เพื่อคุ้มครองสัตว์ป่า *(รวมสัตว์น้ำ)* และพืชป่าที่หายากหรือชนิดที่อยู่ในภาวะถูกคุกคามมิให้มีการสูญพันธุ์ไป อันเนื่องมาจากการค้าระหว่างประเทศ โดยได้มีการกำหนดมาตรการและ

เงื่อนไขในการควบคุมการค้าสัตว์และพืชดังกล่าวไว้ ซึ่งองค์การตำรวจสากลได้ประเมินการลักลอบค้าสัตว์ป่าและพืชป่าผิดกฎหมายระหว่างประเทศในปี ๒๕๔๔ ว่ามีมูลค่าเป็นลำดับที่สอง รองจากการค้ายาเสพติด

สำหรับประเทศไทยได้เป็นสมาชิกร่วมลงนามในอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อปี ๒๕๑๘ และได้สัตยาบันเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๒๖

อนุสัญญาไซเตสได้สร้างเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกทั่วโลกซึ่งปัจจุบันมีประเทศภาคี จำนวน ๑๕๗ ประเทศ เพื่อควบคุมการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศภายใต้เงื่อนไขที่ประเทศสมาชิกกำหนดขึ้น โดยแบ่งความเข้มงวดในการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศออกเป็น ๓ ระดับ ตามหลักการดังนี้

ชนิดพันธุ์ในบัญชีหมายเลข ๑ *(Appendix I)* เป็นชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าและพืชป่า ที่ห้ามค้าโดยเด็ดขาด เนื่องจากใกล้จะสูญพันธุ์ ยกเว้นเพื่อการศึกษา วิจัย หรือเพาะพันธุ์ ซึ่งก็ต้องได้รับความยินยอมจากประเทศที่จะนำเข้าเสียก่อน ประเทศส่งออกจึงจะออกใบอนุญาตส่งออกได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดของชนิดพันธุ์นั้น ๆ ด้วย

ชนิดพันธุ์ในบัญชีหมายเลข ๒ *(Appendix II)* เป็นชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ยังไม่ถึงกับใกล้จะสูญพันธุ์ จึงยังอนุญาตให้ค้าได้ แต่ต้องมีการควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหาย หรือลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วจนถึงจุดใกล้จะสูญพันธุ์ โดยประเทศที่จะส่งออกต้องออกหนังสืออนุญาตให้ส่งออกและรับรองว่าการส่งออกแต่ละครั้ง จะไม่กระทบกระเทือนต่อการดำรงอยู่ของชนิดพันธุ์นั้น ๆ ในธรรมชาติ

ชนิดพันธุ์ในบัญชีหมายเลข ๓ *(Appendix III)* เป็นชนิดพันธุ์ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งแล้วขอความร่วมมือประเทศภาคีสมาชิกให้ช่วยดูแลการนำเข้า คือจะต้องมีหนังสือรับรองการส่งออกจากประเทศถิ่นกำเนิด

ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน ต้องแสดงใบอนุญาตนำเข้า *(Import Permit)* ใบอนุญาตส่งออก *(Export Permit)* หรือใบอนุญาตนำผ่าน *(Transit Permit)* ให้เจ้าหน้าที่ประจำด่านตรวจสอบทุกครั้ง

"อนุสัญญาไซเตสไม่ได้มีผลควบคุมการค้าภายในประเทศสำหรับชนิดพันธุ์ใด ๆ ที่เป็นของท้องถิ่น"

ประเทศไทยถูกสั่งห้ามทำการค้าขายสัตว์ป่าและพืชป่ากับประเทศสมาชิก

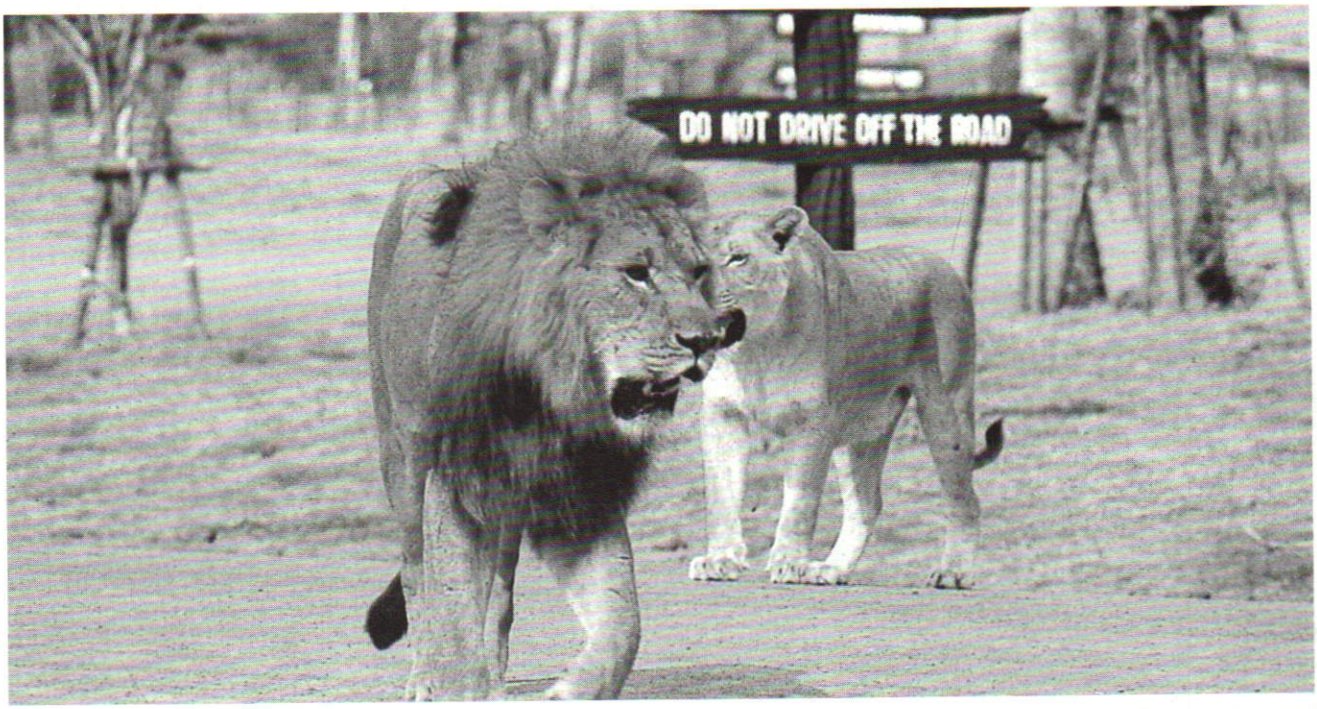

หลังจากที่ประเทศไทยได้เป็นสมาชิกอนุสัญญาไซเตสในปี ๒๕๒๖ แล้ว ไม่สามารถนำเงื่อนไขบางข้อมาปฏิบัติตามดังที่ได้ลงนามผูกพันไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่มีกฎหมายบังคับใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมการนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน สัตว์ป่าและพืชป่าระหว่างประเทศ ไม่มีด่านตรวจสัตว์ป่าคอยตรวจสอบการนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านดังกล่าว ดังนั้น ในปี ๒๕๓๔ เมื่อครั้งที่มีการประชุมใหญ่ภาคีสมาชิก ประเทศไทยถูกลงมติสั่งห้ามทำการค้าขายสัตว์ป่าและพืชป่ากับประเทศสมาชิก มีผลทำให้อุตสาหกรรมส่งออกกล้วยไม้ ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังจระเข้ รวมทั้งสัตว์ป่า พืชป่า และผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถส่งไปจำหน่ายยังประเทศสมาชิกซึ่งมีมากกว่าร้อยประเทศได้ ส่งผลเสียหายคิดเป็นมูลค่าประมาณสองพันล้านบาท

ต่อมา ในปี ๒๕๓๕ สมัยที่นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๐๓ ให้มีมาตรการใช้บังคับที่สอดคล้องกับมาตรการตามอนุสัญญาไซเตส โดยเสนอผ่านสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาในสามวาระรวด เป็นพระราชบัญญัติพันธุ์พืช *(ฉบับที่ ๒)* พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ อย่างรวดเร็ว มีผลทำให้ประเทศไทยสามารถกลับมาทำการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าระหว่างประเทศได้ดังเดิม ภายหลังจากนั้น ก็มีประเทศสมาชิกถูกลงโทษดังเช่นที่ประเทศไทยอยู่เนืองๆ และล่าสุดในต้นปี ๒๕๔๕ ประเทศเวียดนามก็ไม่พ้นชะตากรรมเช่นกัน

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายหลักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าหายากใกล้จะสูญพันธุ์ของไทย รวมทั้งสัตว์ป่าของต่างประเทศด้วย ซึ่งกฎหมายดังกล่าวครอบคลุมถึงสัตว์น้ำ และผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ใกล้จะสูญพันธุ์ด้วย โดยกรมประมงทำหน้าที่ในการดูแลในส่วนที่เป็นสัตว์น้ำ ส่วนกรมป่าไม้ดูแลในส่วนที่เป็นสัตว์ป่า ดังนั้นในการกล่าวถึงสัตว์ป่าตามกฎหมายนี้จะหมายความรวมถึงสัตว์น้ำด้วย ต่อมาในปี ๒๕๔๕ ได้มีการปฏิรูประบบราชการมีผลทำให้งานเกี่ยวกับการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในส่วนที่กรมป่าไม้ดูแลไปอยู่กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

เหตุผลที่ประกาศใช้

๑. เพื่อสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าให้มีประสิทธิภาพ

๒. เพื่อเร่งรัดการขยายพันธุ์สัตว์ป่าควบคู่ไปกับการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

๓. เพื่อความร่วมมือตามความตกลงระหว่างประเทศในการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเป็นไปอย่างเหมาะสม

ชนิดปลาที่ได้รับการคุ้มครองจากอนุสัญญาไซเตส และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

๑. ปลาปอดออสเตรเลีย *(Neoceratodus forsteri)*
๒. ปลาซีลาแคนท์ *(Latimeria chalumnae)* และ *(L. menadoensis)*
๓. ปลาสเตอร์เจียนจมูกสั้น *(Acipenser brevirostrum)*
๔. ปลาสเตอร์เจียน *(Acipenser strurio)*
๕. ปลาสเตอร์เจียนแอตแลนติค *(Acipenser oxyrhynchus)*
๖. ปลาฉลามปากเป็ด *(Polyodon spathula)*
๗. ปลาตะพัด หรืออะโรวาน่า *(Scleropages formosus)*
๘. ปลาช่อนยักษ์ *(Arapaima gigas)*
๙. ปลายี่สก *(Probarbus jullieni)*
๑๐. ปลาตะเพียนตาบอดอาฟริกา *(Caecobarbus geertsi)*
๑๑. ปลาตะเพียนติดหินน้ำจืด *(Chasmistes cujas)*
๑๒. ปลาบึก *(Pangasianodon gigas)*
๑๓. ปลาจวดแมคโดนัล *(Cynocion macdonaldi)*

ปลาชนิดดังกล่าว ได้ถูกควบคุมในการนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านระหว่างประเทศ ผู้ที่สามารถจะทำได้ต้องได้รับ

ใบอนุญาตทั้งจากประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง ซึ่งปลาบางชนิดเป็นปลาที่อยู่ในบัญชี ๑ ซึ่งถูกเข้มงวดมาก ดังเช่น ปลาบึก และปลายี่สก ซึ่งเป็นปลาที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย กรมประมงไม่สามารถออกใบอนุญาตให้ส่งจำหน่ายไปยังต่างประเทศได้ แต่ถ้าหากมีฟาร์มที่สามารถเพาะพันธุ์ปลาดังกล่าวในเชิงธุรกิจได้ และได้ดำเนินกระบวนการรับรองฟาร์มจากกรมประมงและอนุสัญญาไซเตส ชื่อของฟาร์มเพาะพันธุ์ดังกล่าวก็จะได้รับการเผยแพร่ไปยังประเทศสมาชิก ๑๕๗ ประเทศ โดยฟาร์มดังกล่าวก็จะสามารถส่งปลาบึกหรือปลายี่สกออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ดังเช่นฟาร์มเพาะพันธุ์ปลาตะพัดในประเทศอินโดนีเซีย จำนวน ๑๖ ฟาร์ม ในประเทศมาเลเซีย จำนวน ๕ ฟาร์ม และในประเทศสิงคโปร์ จำนวน ๕ ฟาร์ม ที่มีมูลค่าการส่งปลาตะพัดจำหน่ายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกปีละหลายพันล้านบาท สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศของตนเองมาหลายปีแล้ว ในขณะที่ฟาร์มเพาะพันธุ์ปลาตะพัดของประเทศไทยยังไม่มีฟาร์มใดที่ผ่านการรับรองจากอนุสัญญาฯ เลยแม้แต่ฟาร์มเดียว อาจจะเป็นเพราะว่าเราเพิ่งจะเริ่มมีการจดทะเบียนฟาร์มเพาะพันธุ์กันเมื่อ ๑-๒ ปีที่ผ่านมา ทำให้เทคนิคด้านการเพาะพันธุ์ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร แต่เชื่อได้เลยว่าอีกไม่นานเกินรอผลสำเร็จคงจะมาถึง

ท้ายเล่ม

ก่อนอื่นใด ผมต้องขอขอบคุณต่อท่านผู้อ่านวารสารไทยฉบับที่ ๘๓ ที่ได้กรุณาส่งใบแสดงความคิดเห็น ติชม และให้ข้อเสนอแนะมาหลายประการ มีจำนวนถึง ๕๖ ท่าน จากจังหวัดต่างๆ ทั่วทุกภาค ซึ่งคณะบรรณาธิการได้รับไว้พิจารณา ดำเนินการต่อไปตามความเหมาะสมด้วยแล้ว

นอกจากส่วนใหญ่ที่ได้ให้คำชมเชยมาว่าเป็นวารสารที่ให้ประโยชน์หลากหลายด้าน เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของนิสิต นักศึกษา นักเรียน ตลอดจนประชาชนผู้สนใจทั้งหลายด้วย ซึ่งให้ความรู้ทั้งทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาติไทย

นอกจากนั้นยังมีเรื่องราวอันมีสาระ ที่เน้นหนักในทางส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ ในกิจกรรมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชนชาติไทย เชื่อมต่อมาถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติยึดถือด้วยในยุคปัจจุบันนี้

ในการนี้ได้มีผู้แจ้งขอรับวารสารไทยเล่มต่อๆ ไปด้วย เพิ่มขึ้นถึง ๓๓ ราย และยังมีผู้อยากจะขอให้ส่งมากกว่า ๒ เล่ม เพื่อเพิ่มในห้องสมุดของโรงเรียนหรือสถาบัน ในเรื่องการส่งวารสารให้นี้ ทางเจ้าหน้าที่จะต้องขอความกรุณาในระยะแรกนี้ ด้วยคงจะให้ได้ยังไม่ทั่วถึง จึงใคร่ขอความเห็นใจจากท่านที่ขอมากรณีนี้ไว้ด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมานั้น ก็มีมากมายหลายประเด็น ดังผมจะขอสรุปมาให้ทราบกันไว้บ้างพอสังเขป ส่วนการตอบชี้แจงโดยตรงบางเรื่อง อาจจะต้องตอบโดยตรงเฉพาะบางราย ก็จะเร่งดำเนินการให้โดยเร็วถ้าเป็นกรณีสำคัญ

เรื่องที่ได้รับการแนะนำให้ช่วยอธิบาย หรือนำเรื่องราวและภาพลงเสนอในวารสารไทย เช่น

- วิธีการไหว้ทำความเคารพคุณครู หรือผู้ใหญ่ จะต้องย่อเข่าไหว้อย่างแต่ก่อนหรือไม่
- ขอความรู้และภาพประกอบของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
- ขอให้ลงภาพพระอุโบสถวัดแก้วพิจิตร ซึ่งเป็นศิลปะประยุกต์
- ต้องการให้เสนอเรื่องราวของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- อยากรู้เรื่องเกี่ยวกับพ่อขุนผาเมือง เพิ่มเติมจากที่เคยมีเสนอไว้
- สนใจสารคดีที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยา
- อยากให้แนะนำประกอบภาพสถานที่สำคัญๆ ในกรุงรัตนโกสินทร์
- ขอความรู้เกี่ยวกับเรื่อง รถไฟฟ้า และรถไฟฟ้าใต้ดิน
- อยากให้เสนอนิทานคำกาพย์มงคลสูตร โดยแปลเป็นภาษาอังกฤษ
- ขอให้เสนอประเพณีตามเทศกาลสำคัญๆ
- ควรเสนอประวัติของเมือง และบุคคลสำคัญๆ ของเมืองนั้นๆ
- อยากให้เสนอผลงานวิจัยทางวิชาการ
- ขอให้เสนอเรื่องทางภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้การเกษตร
- ขอให้แทรกเกร็ดความรู้ เรื่องเบาสมองเพื่อช่วยผ่อนคลายความเครียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับภาษาไทย ซึ่งมีความจำเป็นต้องช่วยกันอนุรักษ์
- ขอให้ลงภาพศิลปะวัตถุ โบราณสถาน ที่คนทั่วไปไม่ค่อยจะมีโอกาสได้เห็น จัดทำเป็นภาพใหญ่
- เรื่องธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศาสนา ก็ควรเสนออย่างถูกต้องและเป็นกลาง

- ถ้ามีโอกาสทำได้ อยากขอให้จัดทำแผ่นซีดีและลงอินเตอร์เน็ตด้วยก็จะดี

เรื่องสุดท้ายนี้ ต้องขอชี้แจ้งซ้ำอีกเล็กน้อย คือสำนักงานวารสารไทย เพิ่งได้รับการโยกย้ายสถานที่ทำการใหม่มายังอาคารสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และเรื่องงบประมาณการจัดพิมพ์ที่ค้างมาหลายเล่มนั้น ก็เพิ่งได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการส่วนหนึ่งได้เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง

ดังนั้น ที่แล้วมาความบกพร่องทั้งหลายในเรื่องความล่าช้า บรรณาธิการต้องขอน้อมรับคำตำหนิไว้เองทั้งสิ้น ต่อไปเมื่องบประมาณการจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้ว การดำเนินงานพิมพ์ก็คงจะเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะเราเตรียมต้นฉบับรอพร้อมอยู่หลายเดือนแล้ว คาดว่าคงจะสามารถส่งเล่มวารสารนี้ และต่อไปถึงสมาชิกทั้งหลายได้รวดเร็วเร่งขึ้นอย่างแน่นอน

สำหรับจำนวนพิมพ์นั้น ก็ต้องขอความกรุณาเห็นความสำคัญของวารสารนี้จากท่านผู้บริหารระดับสูง ถ้าช่วยเพิ่มจำนวนพิมพ์ให้มากขึ้นได้ พอส่งให้โรงเรียน สถาบันต่าง ๆ ที่จำเป็น รวมทั้งหน่วยงาน อบต. ทั่วประเทศได้ด้วย ก็จะมีส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาล และประเทศชาติส่วนรวมได้ดียิ่งขึ้นอย่างแน่นอน ขอท่านสมาชิกทั้งหลายช่วยกันภาวนาร่วมด้วยซิครับ

แล้วค่อยพบกันใหม่

ชาคริต จุลกะเสวี
บรรณาธิการ

เรียน ท่านผู้อ่านวารสารไทย

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้จัดพิมพ์วารสารไทยมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและเพื่อเป็นการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เราได้เปิดโอกาสให้ท่านผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวารสารไทย หรือหากท่านต้องการให้เรานำเสนอเรื่องใดที่ท่านคิดว่าน่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อส่วนรวมและชาติบ้านเมือง คอลัมน์นี้เป็นเวทีของท่าน ขอได้โปรดเสนอความคิดเห็นส่งมาในใบตอบรับนี้ และกรุณาอย่าลืมปิดดวงตราไปรษณียากรด้วย

ขอขอบคุณ

ใบตอบรับวารสารไทย	ได้รับวารสารไทย ฉบับที่.....เรียบร้อยแล้ว	วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕.....
ชื่อผู้รับ.....		
ที่อยู่/สถานที่ทำงาน :		
คำถาม/ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดต่าง ๆ :		

ปิดดวงตราไปรษณียากร
๓ บาท

กรุณาส่ง

กองบรรณาธิการ “วารสารไทย”
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

(พับตามรอย)

(พับตามรอย)

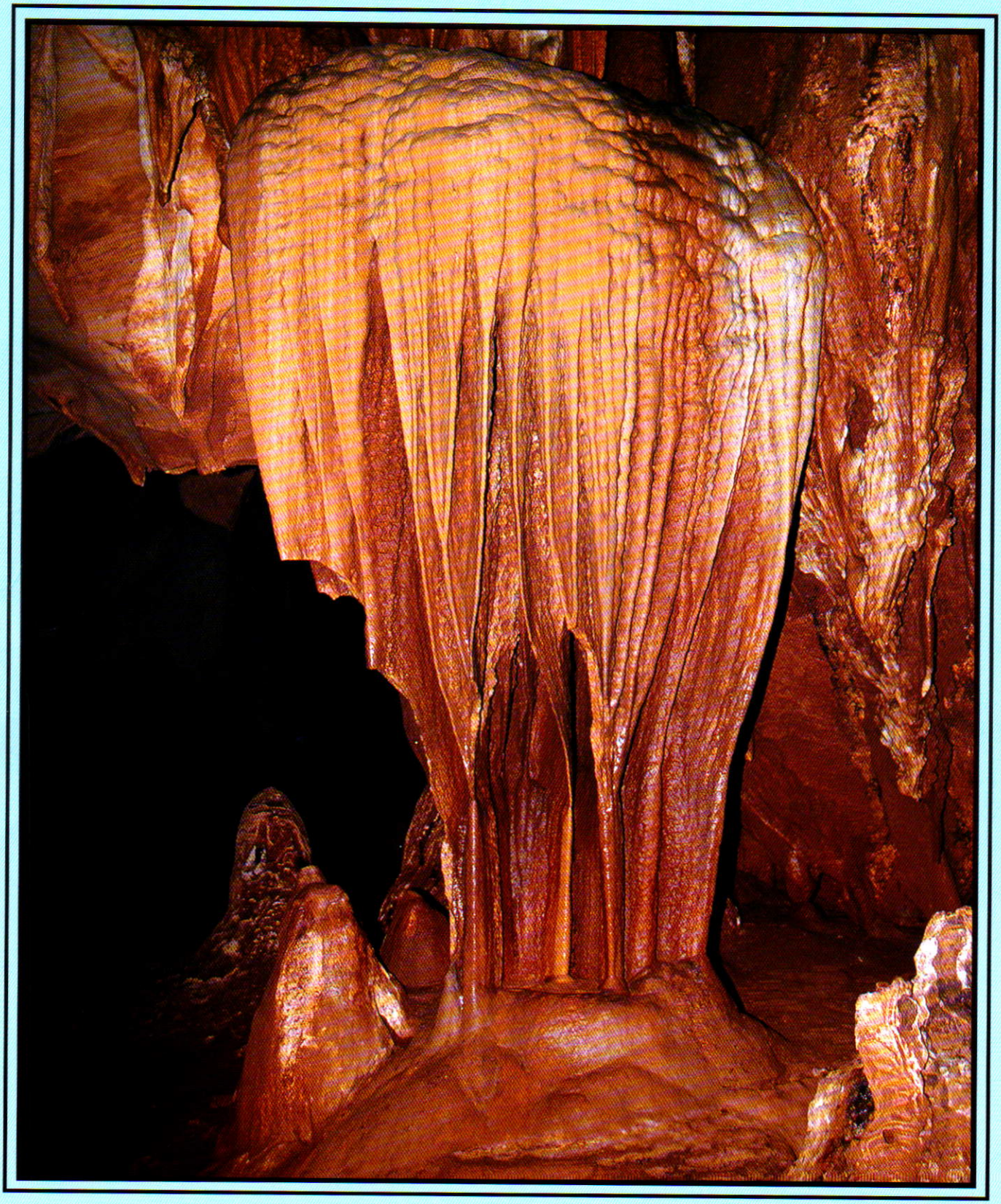

หินงอกหินย้อย ถ้ำเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ : สมบัติ สุธรรมรักษ์

สวนหินผางาม *(คุนหมิงเมืองไทย)*

บ้านผางาม ตำบลปวนพุ กิ่งอำเภอหนองหิน จังหวัดเลย

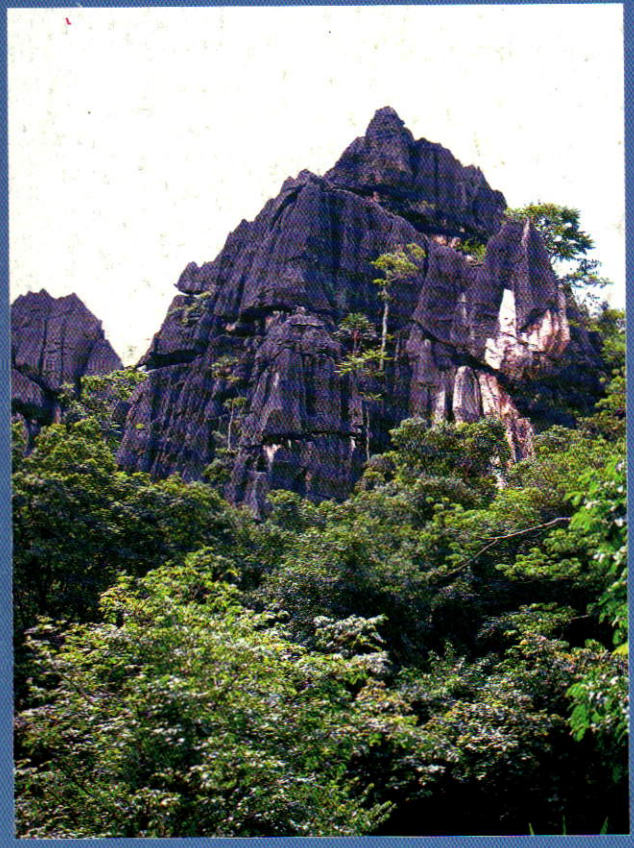

เป็นสวนหินที่ประกอบด้วยภูเขาขนาดเล็กขนาดใหญ่กระจายอยู่ทั่ว มีลักษณะสวยงาม ภูเขาบางลูกสามารถเดินทะลุได้ สวนหินแห่งนี้เรียกอีกชื่อว่า **"คุนหมิงเมืองไทย"**

พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะพิเศษ เป็นภูเขาหินสลับที่ราบสูง สูงจากน้ำทะเล ประมาณ ๕๐๐ - ๘๐๐ เมตร มีปริมาณน้ำฝนตลอดทั้งปี ประมาณ ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร อุณหภูมิต่ำสุด ๗-๑๐ องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด ๔๐ - ๔๓ องศาเซลเซียส

ลักษณะป่าที่พบส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้งประมาณ ๘๐% และเป็นป่าเบญจพรรณอีก ประมาณ ๒๐% พืชพื้นชั้นล่างเป็นพรรณไม้ขนาดเล็กที่ชอบขึ้นในบริเวณที่ชุ่มชื้น

ภาพ : สมบัติ สุธรรมรักษ์
เรื่อง : ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือ